

Glasiło Mestne občine Ljubljana, letnik XVI, številka 2, februar 2011, ISSN 1318-797X

Ljubljana

2
Ljubljana je
dobila negovalno
bolnišnico

13
Počastitev
življenjskega dela
dr. Zorana Kržišnika

18
Povabilo na
Ljubljanski grad

24
140 let
Tobačne tovarne
Ljubljana

SVETOVNA
PRESTOLNICA
KNJIGE
WORLD
BOOK
CAPITAL
LJUBLJANA 2010

ODPRTA VRATA NEGOVALNE BOLNIŠNICE

Od 11. februarja, svetovnega dneva bolnikov, je v poslopju stare Pediatrične klinike s temeljito obnovo prostorov urejen prvi oddelek ljubljanske negovalne bolnišnice, ki bo prve bolnike sprejel 1. marca. Tak je razveseljiv konec več kot štiriletnega prizadevanja župana Zorana Jankovića, ki je nujnost oskrbe po vse krajših rokih ležanja v bolnišnici predvidel že v svojem programu pred nastopom prvega mandata in zamisel o prodaji ali rušenju stavbe preprečil s sprejemom prostorskega akta, v katerem je določeno, da na prostoru stare Pediatrične klinike ni mogoče spremeniti namembnosti. Župan je v slovesnem nagovoru poudaril, da sta tako negovalna bolnišnica kot Hiša hospic na Hradskega 17, ki je prav tako sprejela bolnike pred kratkim, pomembna koraka k Ljubljani kot najbolj prijaznemu mestu na svetu in zdravstvenemu osebju položil na srce, naj zdravi tudi z nasmehom, ki bolnikom prinaša pol zdravja. Direktor UKC mag. Simon Vrhunec pa je povedal, da je bolnišnica za UKC pomembna pridobitev, saj

prinaša boljšo organizacijo dela, boljšo zdravstveno obravnavo bolnikov in pomembno zniževanje stroškov oskrbe. Doslej je bilo treba bolnike, ki so bili po končani obravnavi potrebni nadaljnje zdravstvene nege in rehabilitacije, prepeljati v Sežano, zdaj pa se bodo Ljubljanci lahko zdravili v domačem okolju. Ureditev je bila le v nekaj mesecih izvedena z racionalnimi stroški in s podporo Ministrstva za zdravje, ki je med drugim poskrbelo, da je bila na oddelek premeščena neuporabljena oprema iz nekaterih drugih bolnišnic, k ureditvi pa je pomembno prispeval župan s svojo energijo in vztrajnimi spodbudami. Po

besedah strokovne direktorice prof. dr. Brede Olup Drnovšek je nekaj postelj namenjenih tudi paliativni oskrbi, ki terja celostno pomoč in nebolečinsko zdravljenje ob iztekanju življenja. Glavna medicinska sestra Erna Kos Grabnar, ki je bila s svojimi sodelavkami duša urejanja novih prostorov, za prijetno ozračje katerih so izbrani topli in svetli pastelni toni, in ki negovalno bolnišnico vodi, pa je poudarila, da je bolnikov, potrebnih neakutne obravnave in rehabilitacije, v UKC kar 120 na dan. Za vse, ki bodo prišli v novo urejene prostore negovalne bolnišnice, bodo glede na njihovo psihično in fizično stanje naredili načrt rehabilitacije in se s svojci dogovorili, kako ga doseči. V bolnišnici bo za oskrbovance skrbelo 19 medicinskih sester, 2 fizioterapevta, socialni delavec in konziliarni zdravnik. Minister Dorijan Marušič pa je poudaril, da smo s prvim oddelkom negovalne bolnišnice prvič v slovenskem prostoru dobili možnost za integralno obravnavo bolnikov, ki stabilizira in nadgrajuje ustaljeni zdravstveni sistem.

Ljubljana

Ljubeznivost je doma v Ljubljani?

Odprta Negovalna bolnišnica Ljubljana	2
Dr. Urška Lunder: Ljubeznivost je doma v Ljubljani?	3
Pogovor z načelnico Tilko Klančar	4
Uršula Cetinski: Uspeh letošnjega festivala Bobri	6
Emi Vega: Javna razprava o perspektivnosti prenove Roga v Center sodobne umetnosti	8
Prof. Janez Koželj: O zgodovinski vlogi moderne arhitekture	10
Mednarodni fotografski natečaj Eurocities	11
Prof. Janez Koželj: Natečajne rešitve Novi Bloudek	12
Odkritje skulpture prof. Matjaža Počivavška v čast dr. Zoranu Kržišniku	13
Prof. dr. Jure Mikuz: Počastitev življenjskega dela dr. Zorana Kržišnika	14
Dr. Uroš Grilc: Nadaljevanje projekta Knjige za vsakogar	15
Pablo Fajdiga, prof. dr. Martin Žnideršič: Po razstavi miniaturok	17
Pogovor z direktorico JZ Ljubljanski Grad mag. Matejo Avbelj Valentan	18
Predstavitve programov na Ljubljanskem gradu	20
Dr. Barbara Murovec. Umetnine v žepu	23
Mag. Blaž Vurnik: 140 let Tobačne tovarne Ljubljana	24
Saša Eržen; Projekt 18	26
Drago Pintarič: Projekt BITI	27
Dr. Brigita Jamnik: Varčevanje z vodo	28
Štaša Cafuta: Četrtni mladinski center Črnuče	29
Mag. Bernarda Županek: Arheološki parki rimske Emone	30
Nagrajena fotografija Mitje Kobala	31
Čertni razgledi	32
Mag. Maruška Markovčič: Kislo zelje in repa v MOL	35
Ljubljanske novice	37
Okoljske meritve	39
Antični Grki na Hrvaškem v Mestnem muzeju	40

Fotografiji na naslovnici:

Zgoraj: Ljubljanski grad, foto: Dunja Wedam

Spodaj: Otvoritev negovalne bolnišnice, foto: Miha Fras

Na stran 2: Pročelje negovalne bolnišnice, foto: Dunja Wedam
Bolniška soba negovalne bolnišnice, foto: Miha Fras

Na stran 3: Dr. Urška Lunder, foto: Mavric Pivk

Avtorica nepodpisanih besedil je odgovorna urednica Nada Šumi.

Izdajatelj: Mestni svet
Mestne občine Ljubljana,
Mestni trg 1. Zanj: župan
Zoran Jankovič. Uredniški
odbor: Mitja Meršol
(predsednik), Tjaša Ficko,
Vesna Kos –Bleiweis,
mag. Anže Logar, Stanka
Ritonja. Odgovorna
urednica in lektorica:
Nada Šumi, kontakt:
041/737 863, glasilo.
ljubljanaj@ljubljanaj.si.
Avtorica logotipa: Petra
Černe Oven, Studio ID,
Oblikovalska zasnova:
Miljenko Licul. Naslov
uredništva: Glasilo
Ljubljana, Dalmatinova 1,
Ljubljana. Tisk: Set
d.o.o., Grafična priprava:
Lupa design. Naklada:
119.000 izvodov.
Natisnjeno na okolju
prijaznem papirju. Glasilo
brezplačno prejme vsako
gospodinjstvo v Mestni
občini Ljubljana.

Odprte so nove poti: Ljubljana je povezana ne le z mostovi, ki premoščajo nasprotne bregove. Nad Ljubljano stopamo po novih poteh in s tem se je Ljubljana še malo razširila. Raziskujemo pogumne poskuse lepše kakovosti poti same: kipi, simboli neskončnih razsežnosti podzavestnega in mitskega, igrive domislice v steklenem pogledu v valove pod nogami in klopi za postanek na poti. Umetnost nas polni s tisto razsežnostjo, ki sega prek vsakdanjega, nas pelje v bistvo, v lepoto bivanja, ki je ultimativno Ljubezen. So to tiste človeške ravni, ki se približujejo iskrenemu zanimanju, kdo so ljudje, ki bivajo v Ljubljani, kaj potrebujejo in kaj še naj izboljša njihove življenjske poti?

Kako se v svojem mnogoterem služenju prebivalcem Ljubljana izkaže do svojih najbolj ranljivih, starih in bolnih? Poleg resničnih fizičnih mostov čez Ljubljano so nam potrebne tudi povezave in skrb za ljudi, ki jih njihova eksistenca v krhkosti in odvisnosti upravičeno skrbi do dna globin bivanja. Tudi to so nove poti in povezave ...

Hiša hospic. Mesto Ljubljana je v pogledu udobja in prostornosti poskrbelo za eno najmodernejših zdravstveno-socialnih ustanov. Prav začudenja vredno in vse pohvale ob tem, da je tako čudovita stavba, polna topline ob uporabi naravnih materialov, načrtovana oskrbi ljudem ob napredovali neozdravljivi bolezni. Ljubljana že dolgo premore skupino strokovnih delavcev in prostovoljcev, ki svoje tiho delo snujejo okrog ljudi v sicer telesno šibkem času napredovale bolezni, a duhovno bogatem svetišču sprememb v spoznanjih in rasti.

Ljubljankanka zgodnjih sedemdesetih let, bolnica, ki smo jo v naši bolnišnici na Golniku navduševali, da izbere Hišo hospic, ko bi jo odpustili iz bolnišnice, je bila najprej zelo skeptična. Nekaj njenih zaporednih povratkov v bolnišnico jo je prepričevalo, da sama ne bo več zmogla živeti na svojem domu sredi Ljubljane, celo navkljub številnim sosedom okrog in okrog, pod in nad njo v bloku ne. Poznali smo jo kot tiho, resno, prestrašeno. Tudi dolgo bivanje pri nas niti mnogi pogovori in obiski psihologinje je niso zares sprostili. Vsekakor je bila v svoji situaciji neozdravljive bolezni upravičeno zaskrbljena. Na naša vprašanja je odgovarjala kratko, vedno le v istem tonu, brez spremembe mimike obraza. Kam bo šla po odpustu iz bolnišnice? To je bila njena največja skrb. Ljubljanci zelo težko hitro najdejo mesto v domovih starejših občanov.

Ko se je po več pogovorih odločila za Hišo hospic, jo je pri nas obiskala hospičeva medicinska sestra, da sta se spoznali. Odgovorila ji je na najrazličnejša vprašanja. Naenkrat smo našo bolnico spoznali v novem počutju: prvič smo jo videli s tistim »Monalizinim« nasmeškom, ki je izdajal, da je pomirjena, sproščena in na nek način celo srečna. Spregovorila je v vedrejših tonih, zanimala se je za vsakdanje reči, ki so ji bile pred tem v njeni depresivni ujetosti odveč. Izvedela je, da bo odšla v hišo prijaznih strokovnjakov, ki se pozanimajo za svoje nove stanovalce, ki se povežejo s človeško toplino in so zastavili ogromno svojega truda za vzpostavitev hiše, da bo čas za marsikatere Ljubljance ob neozdravljivi bolezni dostojen. Celotno več, da bo kakovosten, napolnjen z vrednim življenjem, kolikor ga bodo želeli in zmogli, ob tem pa bo po potrebi strokovna zdravstvena in psihosocialna pomoč tudi takoj na voljo.

Na drugi strani Ljubljane in čez Grajski hrib so pravkar za bolnike pripravljene še drugi novi prostori. V nekdanji Pediatrični kliniki je bolnikom, ki potrebujejo začasno podporo v negi, preden se vrnejo domov, namenjena negovalna bolnišnica.

Kar smo v našem glavnem mestu najprej spustili v našem prilagajanju starajoči se populaciji, vedno več kroničnim boleznim, prezaposlenosti družinskih članov, se je končno uresničilo. Ljubljana je zgledno opravila svoj del: poskrbela je za čudovito Hišo hospic, podprla je tudi prenovo prostorov za negovalno bolnišnico. Na vrsti smo ljudje. Seveda strokovnjaki, a ne le ti. Ljubljanci smo na potezi, da se podpiranje zadovoljevanja potreb starajočih in naš čas staranja, ki nas tudi čaka, udomači v naših mislih.

Povrh vsega ob nesebičnih dejanjih drugim sploh ne moremo ostati brez darov ob tem. V naših prioritetah naj postane iskrena in pristna Ljubeznivost na prvem mestu. Potem je ime našega mesta upravičeno.

Dr. Urška Lunder

»To je pravi posluš za ljudi«

Načelnica Tilka Klančar o letošnjih proračunskih sredstvih in podpori zdravju in socialni varnosti v Ljubljani

Foto: Miha Fras

Načelnica Oddelka za zdravje in socialno varstvo
Tilka Klančar

Foto: Miha Fras

Slovesno otvoritev prvih oddelkov negovalne bolnišnice je z glasbenim nastopom pospremila študentka 3. letnika medicine in študentka Akademije za glasbo Lucija Čemažar.

Pred nedavnim je pesnica in zdravnica Veronika Dintinjana v Trubarjevi hiši literature na povabilo, naj pripoveduje o svojem trenutnem pisanju pesmi, s solzami v očeh povedala, da ji o tem ni lahko premišljevati v času, ko na stotine Slovenk in Slovencev ostaja brez dela in življenjske perspektive. Ljubljana se zdi za zdaj še vedno nekoliko bolj socialno varna. Oddelek za zdravje in socialno varstvo je poskrbel za ažurno izplačilo pomoči 221 poplavljenim v višini 2000 evrov, pred nedavnim sta vrata prvim bolnikom in njihovim svojcem odprla prva slovenska Hiša hospic, pa tudi prvi oddelek težko pričakovane negovalne bolnišnice, v teku je razpis za sofinanciranje programov socialnega varstva in varovanja zdravja, izšla je brošura 365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani ... Dovolj razlogov, da o tem in načrtih letošnjega dela spregovori načelnica oddelka Tilka Klančar, še posebej, ker se je že dobro začel mandat, ki svoje delovanje usmerja v Ljubljano kot najbolj prijazno mesto na svetu in ker je v tem času vsaka pomoč dvakratno dragocena.

Ves pretekli mandat ste si skupaj z županom in podžupanom Janijem Möderndorferjem prizadevali za ureditev negovalne bolnišnice na Vrazovem trgu. Za začetek je bolnišnica dobila oddelek s 33 posteljami, predvideno pa je nadaljnje urejanje stavbe nekdanje Pediatrične klinike in s tem povečanje bolniških postelj. Kakšni so občutki?

Vsi smo veseli! Tako dolgo pričakovana negovalna bolnišnica je končno zaživela tudi v Ljubljani.

Kako s stališča svojega področja dela opredeljujete pojem prijaznega mesta? Smemo Ljubljano za tako šteti že zdaj in kaj ji po vašem strokovnem in osebnem prepričanju še manjka?

Ljubljana JE prijazna. Je dober kraj za življenje stalnim in začasnim prebivalcem in prebivalkam in je vseh tujcem. Pomeni nam pojem mesta v Sloveniji in v resnici jo čutimo tudi kot glavno mesto. Sama sem rada tukaj in imam rada Ljubljano. In rada opravljam naloge v svoji službi, ki delajo Ljubljano še privlačnejšo. Izzivov za izboljšanje na področju zdravja, urejenega, socialno vključujočega in zdravega okolja je veliko. V zadnjih letih smo na primer odpravili pomanjkanje pomoči na domu, saj smo poleg delovanja javnega zavoda

ZOD podelili koncesijo zavodu Pristan in tako zadostili vsem potrebam; pomoč lahko dobi vsak upravičenec, ki si je želi. Tudi cena je zmerna, v Ljubljani je subvencija te storitve med najvišjimi, če ne najvišja, v državi. Splošno znano je, da v glavnem mestu ni dovolj prostora v domovih za starejše. Občinska naloga je, da zagotavlja ustrezne lokacije v svojih prostorskih aktih. To smo z nedavno sprejetim prostorskim načrtom uredili. Žal še ni gotovo, ali bo v širitev mreže v kratkem vlagala država, ki je pristojna za institucionalno varstvo. Smo pa veseli, da so nas slišali in razpisali koncesije. Pravkar smo podali soglasji dvema zasebnima ponudnikoma in upamo, da se bo kmalu zmanjšala stiska za sprejem starejših v domove tudi v Ljubljani.

Kaj manjka? Ko smo pri starejših: vsi si želimo novih, zelo uspešnih dnevnih centrov, s katerimi smo pred leti previdno začeli, zdaj pa so postali sestavni del prijazne Ljubljane. Letos tak center načrtujemo odpreti na Viču. Dokler se ženske soočajo z nasiljem, je potrebno razmišljati o novih varnih namestitvah. Upamo, da bo na razpisu, ki je v teku, prijavljen kak inovativen program, ki ga bo veljalo sofinancirati. Želimo si tudi, da bi s strani izvajalcev prišlo več pobud za zmanjševanje škodljivih posledic uživanja alkohola in pa za obvladovanje stresa – te programe si zagotovo želimo podpreti.

Koliko denarja je letos na voljo za (so)financiranje socialnovarstvenih in zdravstvenih programov, kateri projekti in programi so v ospredju in koliko programov skupaj je ta čas sofinanciranih? Ker smo v času recesije, vas prosim za podatek, kako se to odraža pri programih vašega področja?

Naj ne zveni neskromno: Ljubljana je na tem področju primer dobre prakse tako na državni kot na mednarodni ravni. Kadar koli predstavljamo podatke o sofinanciranju programov, ki nam jih ne narekuje noben zakon ali predpis in jih pretežno izvaja nevladni sektor, nas občudujejo in nam malce tudi zavidajo. Kako tudi ne! Ljubljanski proračun je v letu 2009 zagotavljal 2,7 milijona evrov za 119 programov, lani 2,9 milijona za 123 programov, letos je v predlogu že 3,2 milijona evrov, za leto 2012 pa blizu 3,4 milijona evrov. Sem nismo šteli programov, ki jih sofinanciramo prek Urada za mladino in prek Urada za preprečevanje zasvojenosti, niti programov športa ali kulture, pač pa le ožje področje zdravja in socialnega varstva. Zadovoljni smo, da prav v težkih časih sredstva za mehke vsebine ne le ostajajo, pač pa naraščajo. To je pravi posluš za ljudi.

365 DNI

BOJA PROTI NASILJU

Publikacija v okviru programa
Ljubljana – zdravo mesto

Foto: arhiv Arhitekturnega biroja Arhé

Pred kratkim je prve oskrbovance in njihove bližnje sprejela tudi Hiša hospic na Hradskega 17, prvi paliativni center v Sloveniji.

Kateri programi so v vaših očeh najuspešnejši?

Vsi so zelo potrebni. Sofinanciramo tako nočno zobozdravstveno ambulanto, ki že leta ni del javne zdravstvene mreže, kot programe, ki so namenjeni ljudem s težavami v duševnem zdravju ali tistim, ki imajo težave zaradi uživanja nedovoljenih drog, alkohola in zaradi drugih zasvojenosti, kamor sodijo tudi motnje hranjenja. Za zmanjševanje posledic revščine oziroma za njeno preprečevanje poleg programov, ki jih sofinanciramo, dodatno namenjamo še več kot milijon evrov za neposredne denarne pomoči socialno najbolj ogroženim. Iz leta v leto večamo zmogljivosti za namestitve brezdomcev in spodbujamo razvoj novih programov zanje; v zadnjem času ne gre le za klasična zavetišča, pač pa tudi za namestitve v manjših enotah ob strokovni podpori. Prav tako se lotevamo tudi novih oblik varnih namestitev za ženske in otroke, ki doma doživljajo nasilje in ob umiku iz takega nevzdržnega položaja ne potrebujejo le varnega prostora, pač pa tudi strokovno svetovanje in druge oblike socialnega dela. Različnim vrstam oviranosti namenjamo stalno pozornost in si prizadevamo za vzpostavljanje pogojev za neodvisno življenje tako gibalno oviranih kot ljudi z okvarami vida ali sluha. Tik pred objavo je raziskava, ki bo na spletnih straneh prikazovala dostopnost v 200 ljubljanskih objektih v javni rabi, vsi lastniki oziroma uporabniki teh stavb pa bodo prejeli priporočila, kako ovire zmanjšati ali odstraniti.

Hospic je odprt in opremljen in je sprejel prve oskrbovance. Kakšen pomen ima hiša za Ljubljano oz. ali imajo Ljubljančani pri nastanitvi morda tudi prednost? Kako sodelujete z Društvom hospic, ki

opravlja zahtevno poslanstvo, in kako vidite paliativno delo pri nas znotraj evropskega konteksta?

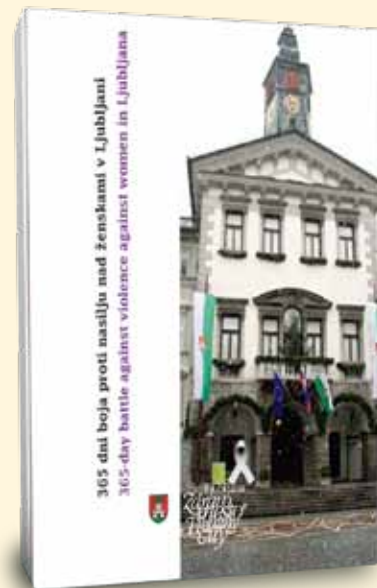
Mestna občina Ljubljana je skupaj s svojim stanovanjskim skladom financirala in zgradila nadvse lepo hišo kot prijetno domovanje neozdravljivo bolnim ljudem. Slovensko društvo hospic jo je s pomočjo donatorskih sredstev opremilo in decembra namestito prve uporabnike. Prepričana sem, da brez njihove vztrajnosti in brez posredovanja in spodbud našega župana Zorana Jankoviča to še ne bi bilo storjeno. Konec prejšnjega leta je Ministrstvo za zdravje našlo tudi model za izvajanje zdravstvenega dela oskrbe v Hiši hospic in v tem času intenzivno potekajo dogovarjanja glede podrobnosti pri izvedbi te rešitve, prav tako poteka pospešeno iskanje možnosti za financiranje socialnega dela oskrbe. Oskrba neozdravljivo bolnih se v Hiši hospic razume širše, celostno, ne pretežno kot medicinski proces, temveč kot čim bolj lahko, dostojanstveno in lepo slovo, ob obvladovanju morebitnih fizičnih bolečin in tegob. V veliki meri vključuje tudi svojce in druge pomembne osebe iz bolnikovega kroga.

Na kakšne načine vse mesto pomaga posameznikom, ki so se znašli v stiski, ker so izgubili službe, ker je sploh ne najdejo ali imajo prenizke osebne dohodke in pokojnine? Koliko sredstev je v celoti namenjenih za blaženje stisk na robu revščine? Za koliko se je zvišalo število letošnjih prošenj in koliko več denarja bo letos potrebnega za tovrstno pomoč v primerjavi z lanskim letom?

Pri tej temi bom previdna z optimizmom. Številke ne kažejo skokovitega povečanja materialnih stisk v mestu, se pa opazno in nenehno večajo. Višina sredstev iz leta v leto postopoma narašča in se je v zadnjih štirih letih zvišala za približno 34 odstotkov. Po odloku o denarni pomoči smo lani iz proračuna izplačevali pomoči za 5 627 ljudi, leto poprej pa za 4 933 prejemnikov pomoči. Oblika preprečevanja slabih socialnih razmer je tudi sofinanciranje javnih del, pri čemer Mestna občina Ljubljana nikoli ni skoparila. Žal pa smo pri tem vezani na državna sredstva, saj k posamezni zaposlitvi lahko prispevamo le, če svoj del prispeva tudi Zavod za zaposlovanje. V letošnjem letu je državnih sredstev za ta namen izjemno malo, računamo pa na zagotovilo pristojnega ministrstva, da bodo v kratkem razvili nove, sodobnejše oblike aktivne politike zaposlovanja. V proračunu imamo za to načrtovana sredstva in upamo na ugoden razplet za številne brezposelne, ki so zmožni in si želijo delati.

Katero bodrilno besedo lahko v svoji vlogi načelnice najboljčutljivejšega življenjskega področja izrečete someščankam in someščanom, ki jim v tem času ni lahko?

Iz krize se lahko izvlečemo samo s pametnimi, vztrajnimi, složnimi in pogumnimi potezami. Obupavanje in tarnanje ne pomaga. Kot pravi pesnik: Odpravimo se na pot!

Na Oddelku za zdravje in socialno varstvo Mestne občine Ljubljana so v času šestnajstih mednarodnih dni boja proti nasilju nad ženskami, ki vsako leto potekajo med 25. novembrom in 10. decembrom, izdali četrto v seriji publikacij Ljubljana – zdravo mesto. Publikacija z naslovom *365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani* je dostopna na spletnih straneh mestne občine Ljubljana (<http://www.ljubljana.si/si/mol/publikacije/?category=69923>), v kratkem pa bo brezplačno na voljo tudi v enotah Mestne knjižnice Ljubljana.

Mestna občina Ljubljana že vrsto let podpira prizadevanja nevladnih organizacij, ki zaslužno prispevajo k ozaveščanju in prepoznavanju nasilja nad ženskami, zlasti pa izvajajo in nudijo strokovno podporo in varne namestitve. Posebej pa je tej podpori naklonjen tudi župan Zoran Jankovič, ki je začetek svojega prejšnjega mandata simbolično zaznamoval s sodelovanjem v tradicionalni preventivni akciji s sloganom *Izhod v sili*. Skupaj z Društvom ženska svetovalnica, Policijsko upravo Ljubljana in nekaterimi drugimi nevladnimi organizacijami je opozarjal na možne izhode iz okolij in situacij, v katerih vlada nasilje. Tudi v tem mandatu so predvidene vzpostavitev novih varnih namestitev za ženske in otroke. V letu 2007 je uprava začela sofinancirati delovanje varne hiše za žrtve trgovine z ljudmi, v letih 2008 in 2009 sta bili odprti dve novi varni hiši, od lani pa je odprto tudi zatočišče za uporabnice drog, ki doživljajo nasilje. Prav na začetku tega mandata pa je župan s posebnim ponosom pospremil izdajo publikacije *365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani*. Gre za dvojezično knjigo (poleg slovenščine tudi s prevodom v angleščino) na 100 straneh, na katerih je mogoče izvedeti vrsto podatkov o nasilju nad ženskami, ki so bili pridobljeni z nacionalno raziskavo o nasilju nad ženskami v zasebni sferi, pa tudi za predstavitev in seznam vseh organizacij, kamor se ženske lahko zatečejo v stiski. Publikacija je bila 21. decembra lani slovesno predstavljena v Mestni hiši.

Vzgoja srca in duha z umetnostjo

Uspeh festivala Bobri v očeh snovalcev,

Uršula Cetinski

Fotografije: Miha Fras

Sklepni dogodek letošnjega kulturno-umetnostnega festivala Bobri je bil koncert Bisergora v Centru urbane kulture Kino Šiška.

11. februarja se je končal 3. Ljubljanski festival kulturno-umetnostne vzgoje Bobri, ki ga prireja Mestna občina Ljubljana, pokrovitelj pa je župan Zoran Janković. Festival je postal izjemno priljubljena prireditev za otroke in čeprav se je na njem zgodilo skoraj sto kulturnih dogodkov, izjemno zanimanje otrok in njihovih staršev ter vrtcev in šol kaže na to, da bo prihodnje leto še večji.

Dr. Uroš Grilc, načelnik za kulturo Mestne občine Ljubljana:

»Strategija razvoja kulture v Mestni občini Ljubljana 2008-2011 je predvidevala konkretne ukrepe na področju kulturne vzgoje, v prvi vrsti pa oblikovanje Ljubljanskega festivala kulturno-umetnostne vzgoje. Festival Bobri je bil prvič izveden leta 2009, obsegal je 27 gledaliških predstav in vključeval 16 izvajalcev. V letu 2010 so Bobri zrasli, poleg 64 gledaliških predstav si je skoraj 13.000 otrok ogledalo tudi 9 filmskih projekcij in se udeležilo osmih delavnic, vključenih pa je bilo 34 izvajalcev. Glede na rezultate Bobrov v letu 2010 smo bili prepričani, da so Bobri dovolj veliki in da se lahko v letu 2011 posvečamo njegovi vsebinski obogatitvi, zato so bili Bobri letos zaznamovani z Ljubljano – svetovno prestolnico knjige, zelo pomemben korak poleg vsakoletnega kataloga pa je bil Bobrov dnevnik, v katerega otroci vpisujejo svoje vtise, rešujejo rebus in na igriv način podoživljajo videne predstave in filme, prav s tem pa prihajamo do samega

bistva kulturno-umetnostne vzgoje. A Bobri so v letu 2011 dokazali, da je zanimanje za kakovostne umetniške vsebine za otroke bistveno večje, skoraj 13.000 vstopnic za 88 dogodkov je pošlo na mah. Ni dvoma, snovalci Bobrov bomo morali v letu 2012 program krepko razširiti. Zakaj tolikšno zanimanje za Bobre? Razlogov je več, vsekakor to niso le brezplačne vstopnice. Festival je v zelo kratkem času postal prepoznaven zaradi kakovostnega programa in predvsem priložnost, da se v strnjem obdobju postavi na ogled zelo bogata in raznovrstna produkcija, namenjena otrokom. Posebno zaslugo za prepoznavnost festivala ima Bober Bor, zaščitni znak festivala in ljubljenec otrok, ki skozi vse leto na nacionalni televiziji promovira umetniško produkcijo za otroke. Festival Bobri nadalje ni le priložnost za ogled predstav in filmov, je dogodek, ki temelji na pripravi na ogled, ki se zaključi z refleksijo, pogovori o vidnem ali delavnicami. In tretjič, festival Bobri omogoči, da se v prestolnici vidijo tudi nekatere produkcije, ki sicer hitro zapustijo

repertoar naših gledališč. Vse to so razlogi za uspešno poselitev Bobrov v prestolnici, če že ne za stalno, pa vsaj za dva tedna na začetku leta.«

Uršula Cetinski, Slovensko mladinsko gledališče:

»Naše gledališče je že tretje leto izvršni producent Bobrov. Leta 2009, ko smo se na pobudo Mestne občine Ljubljana začeli ukvarjati z njimi, niti slutili nismo, da bodo prerasli v tako velik in priljubljen festival. Zadovoljstvo otrok nam vliva veliko energije za zahtevno pripravo festivala. Z letošnjim smo zelo zadovoljni, polni idej za prihodnje leto, ko bodo Bobri še večji in še boljši.«

Jera Ivanc, Lutkovno gledališče Ljubljana:

»Naš Zavod se je tretjim Bobrom priključil s petimi predstavami v šestih terminih na štirih odrih – na Velikem, na Malem, na Dramskem in v Kulturnici. Igrali smo vsem starostim, v vseh tehnikah in na vso moč. Odziv je bil izvrsten,

dvorane (po)polne, pogovori in delavnice po predstavah pa bi se vsi vlekli krepko čez odmerjeni čas, če bi se skupinam ne mudilo na avtobuse ali kosila; pogovori z zaključenimi skupinami vrtcev in šol so bili sploh iskriivi (odrasli vse prevečkrat delujemo kot zaviralci gledališke izkušnje, eh). Po predstavi Dramskega odra za mlade *Kamni* za zadnjo triado in čez, ki so jo iz prvih vrst požirali petošolci (!) in tako naprej do zadnje vrste z devetošolci, smo pripravili pogovor o krivdi in odgovornosti. Po burnem aplavzu se je igralcema Jerneju Kuntnerju in Matevžu Müllerju na odru pridružil psiholog Matic Munc in začel: 'Živjo. Ker so danes Bobri, imate edinstveno priložnost, da o predstavi sprašujete sedem tipov. Kaj me gledate? Jaz sem en psiholog, zaposlen v zaporih, Jernej in Matevž sta dva igralca, potem sta pa še dva mulca, Zverina in Šleva, in dva kriminalista, Kovač in Mlakar. No, kaj vas zanima?' Roke so neprestano štrlele v zrak, ostal je kup vprašanj, ki so se iz dvorane izlila po hodnikih v učilnice in čez dvorišča v domove.«

ustvarjalcev in gledalcev

Na festivalu Bobri je sodelovala Potujoča knjižnica.

Dragica Potočnjak, avtorica drame *Do konca sveta*, ki je bila uprizorjena na letošnjih Bobrih:

»Ko sem pisala besedilo za predstavo *Do konca sveta*, podnaslovlila sem jo z Okoljevarstvena učna ura, sem se spraševala, ali bo to sploh kdo gledal, saj sem notri natresla množino zelo neprijetnih podatkov in dejstev o uničevanju našega planeta. Zoprnih stvari že po naravi ne maramo, mladostniki pa so še posebej občutljivi na suhoparno didaktičnost in jo po pravici zavračajo. Zato mi je bila poleg vsebine osnovna motivacija, približati se mladim na nevsiljiv, humoren in pester način. Jih poučiti, a ne zamoriti, saj niso oni zakrivili stanja sveta. Odzivi na predstavo, ki je na sporedu v Cankarjevem domu, in tudi pogovori, ki smo jih imeli po predstavah na festivalu *Bobri*, so pokazali, da je projekt zelo uspel. Režiser Matjaž Latin je z odličnimi igralci: Mašo Derganc, Aljošem Ternovškom in Bojanom Emeršičem in drugimi sodelavci naredil odlično in udarno predstavo, po kateri imajo tako mladi kot starejši močno potrebo po izmenjavi mnenj. Po mojih izkušnjah pa je to največ, kar lahko gledališče naredi – sproža močne občutke in debate, ki vplivajo na zavest in zavedanje. In če nam je to uspelo, je predstava *Do konca sveta* absolutno dosegla svoj *kulturnovzgojni* namen in pomen.«

Petra Slatinšek, Kinodvor:

»Mojca in Katja pred vstopom v dvorano podarjata otrokom Knjižice Kinobalon in Bobrov dnevnik. Knjižice z izvirnimi ilustracijami slovenskih mojstrov vsebujejo kup dobrega branja in iger za otroke, povezanih s filmom, ki si ga bodo otroci ogledali. 'O, kaj pa je to mami?' 'Kok dobr!' 'Kaj pa naj jaz s tem počnem?' 'Vzemi Matic, bova doma pogledala, a veš, to si že dobil pri Deklici in lisici!' 'O, kul! Še ena!'. Vsekakor mali obiskovalci še niso povsem navajeni na takšna mala knjižna razvajanja ob filmu. Nam v Kinobalonu pa so pomembna, saj z njimi otrokom malce podaljšamo filmsko izkušnjo, ko jih knjižica morda zvečer pred spanjem premami, da še malce razmišljajo o filmu, ki so ga gledali. Skupaj s pomočjo Bobrov, ki poudarjajo aktivne ogled predstave, širimo idejo, da je moč z izkušnjo iz neke

filmske ali pa gledališke predstave še kaj početi tudi potem, ko je že konec. Lahko se pogovarjamo z avtorji predstav, lahko nas zamika lastno ustvarjanje na delavnicah ali v domači otroški sobi. Napoti nas k debati med vrstniki ali s starši in kar je najlepše, vse to lahko obogati naš intimni svet malih in velikih misli.«

Veronika Rijavec, Mestna knjižnica Ljubljana:

»Mestna knjižnica Ljubljana se je letos prvič pridružila Festivalu Bobri z malce negotovosti, saj pri bobrih nikoli ne veš ... A z veseljem vam sporočamo, da so bili pridni, pojedli niso nobene mize ali police in vse knjige, revije, zgoščenke in filmi še stojijo – več ali manj – na svojem mestu.

Bobri so najprej prišli v Knjižnico Prežihov Voranc na delavnico Bober stripkari, kjer jih je pri risanju stripov spretno vodil akademski slikar Boštjan Plesničar. Nastali so številni dobri izdelki, ki smo jih fotokopirali in jih bomo tudi razstavili. Seveda so originale odnesli stripovski umetniki domov. Naslednje obleganje Bobrov se je zgodilo v Knjižnici Šiška, kamor so prišli na plesno pravljico delavnico Plešem s knjigo, ki jo MKL v okviru projekta *Ljubljana – svetovna prestolnica knjige* izvaja skupaj s Plesno šolo Kazina. Otroci so najprej poslušali zgodnico in jo nato ob glasbi, pod vodstvom plesnega mojstra Danija Mišona, izrazili z gibi in plesom ter ob tem zelo uživali. Da, Bobri znajo tudi plesati.

Dvakratni obisk Knjižnice Otona Županciča in njenega oddelka za otroke se je Bobrom vtisnil v spomin po odličnem novem animiranem filmu 'Knjiga te čaka. Poišči jo!', ki so ga naredili v Pionirski, MKL, ki na izviren ter otrokom razumljiv način prikazuje, kako in zakaj so knjige, filmi, glasba in drugo gradivo postavljeni v knjižnicah tako, kot so. Takoj po filmu je sledil ogled polic in preverjanje, če je res tako, kot so Bobri videli in slišali v filmu. Obisk so Bobri zaključili z dobro pravljico knjižničarke Ide Mlakar in knjižničarja Toneta Obadiča in zadovoljno odbobrali nazaj v vrtec.

Vrtčevski Bobri pa so pokukali tudi v Knjižnico dr. F. Škerla, kjer so odkrili veliko in zanimivo zbirko igrač, ki jo v MKL imenujemo Igroteka. Preizkusili so številne igre in igrače

ter izvedeli, da si jih skupaj s starši lahko izposodijo na dom. Posebno pa so bili zadovoljni otroci iz Vrta Galjevica in Vrta Pedenjped iz OŠ Kašelj, kajti Potujoča knjižnica je s svojim bibliobusom pripotovala kar do njih. Bobri so poslušali zanimivo pravljico, ki jo je povedal Boris Zgonc, listali po knjigah in si ogledali cel avtobus, ki sicer – napolnjen s knjigami – vozi po Ljubljani in njeni okolici.

Bobri so v Mestni knjižnici Ljubljana imeli kaj početi, kaj videti, kaj slišati in kaj izvedeti. Nasvidenje drugo leto, sicer pa vabljani vsak dan v naše knjižnice!»

Nataša Blaj, Zavod Janeza Levca, DE Jarše:

»Festivala Bobri smo se že tretje leto z velikim veseljem udeležili in si ogledali predstavo. Že sama lokacija je za naše učence zelo ugodna, saj smo lahko šli kar peš iz šole do dvorane v Mostah. Bili smo malo skeptični, ker je predstava *Slavec* precej moderno zasnovana, vendar je bil odziv tako mlajših kot tudi starejših učencev zelo dober. Koncentracija je bila do konca zadovoljiva, nekateri so se prav od srca nasmejali, v glavnem pa so vsi predstavo gledali z velikim zanimanjem. Menimo, da je sam festival zelo dobro zasnovan in se ga bomo z našimi učenci tudi prihodnje leto z veseljem udeležili! Še veliko uspehov pri vašem delu!«

Vanda Kočar Junkar, prof. defektologije:

»V petek, 4. februarja 2011, smo si v gledališču Španski borci ogledali predstavo *Pojoci grad*. Čeprav v naši ustanovi obravnavamo učence z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, pa lahko rečemo, da so učenci v starosti od 6 do 21 let z zanimanjem sledili dogajanju na odru in je vsakdo spremljal predstavo v okviru svojih zmognosti. Čeprav sem bila na začetku skeptična, ker je predstava moderno zasnovana, pa sem ugotovila, da je narejena na všečen in preprost način, Glede na reakcije učencev že med predstavo pa lahko sklepamo, da so učenci v predstavi uživali in se zabavali. Ker je bil petek, ni bilo časa, da bi se o predstavi več pogovarjali in na to temo ustvarjali. Še enkrat se vam zahvaljujem, da ste nam omogočili brezplačen ogled predstave, in upam, da bo festival Bobri še naprej živel in omogočal ogled kvalitetnih predstav.«

Otroške umetnine, ki so nastale po obisku festivala Bobri.

Od Roga do centra sodobnih

Emi Vega

16. februarja je v konferenčni dvorani Mestnega muzeja potekala predstavitev rezultatov analize prednosti in slabosti, priložnosti in nevarnosti za razvoj nekdanje tovarne Rog v Center sodobnih umetnosti. Analiza je del evropskega projekta Druga priložnost / Second Chance, katerega partnerja za Ljubljano sta Mestna občina Ljubljana ter Muzej in galerije mesta Ljubljane. Na predstavitvi so sodelovali: dr. Uroš Grilc, načelnik Oddelka za kulturo, Jerneja Batič, vodja projekta prenove tovarne Rog in vodja projekta Druga priložnost / Second Chance na Oddelku za kulturo, dr. Alja Brglez, direktorica Inštituta za civilizacijo in kulturo, Marko Peterlin, direktor Inštituta za politike prostora, in Meta Štular, vodja projekta v Muzeju in galerijah mesta Ljubljane.

V Galeriji Kresija je še do 25. februarja na ogled razstava stotih zgradb, ki so jih projektirali naši arhitekti v času med letoma 1900 in 1980 in so po kriterijih mednarodne organizacije DOCOMOMO uvrščene v zbir novejših arhitekturne dediščine. Med izbranimi je tudi znameniti ljubljanski Rog. Sredi februarja so v Galeriji organizirali okroglo mizo, posvečeno prav tej stavbi, pa tudi njenemu pomenu za mesto. In videlo se je, kaj je tisto, kar Rogu daje veličastje, dobili smo vpogled v zgodovino zgradbe, pa tudi v prihodnost, kakršna se zanjo načrtuje. Okroglo mizo je v imenu Zbornice arhitektov vodil Miha Dešman. S konservatorskega vidika je stavbo predstavila umetnostna zgodovinarica Tatjana Adamič z Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Načrtovano podobo prenovljene zgradbe je orisal arhitekt Boris Bežan, vodja skupine iz Barcelone, ki je na mednarodnem natečaju s projektom zmagala. O organizacijskih in programskih aspektih pa je spregovorila Jerneja Batič z Oddelka za kulturo MOL, ki projekt vodi.

Pogled nazaj

Rog v spominu ljudi še vztraja kot tovarna koles. Do začetka devetdesetih je zaposlovala veliko ljudi. Vendar zasnova datira v drugo polovico 18. stoletja. Najprej je bila pritlična opečna stavba – tovarna usnja ob mestnem robu. Leta 1900 jo je odkupil Karel Pollak. Zamislil si je nadzidavo in razširitev. Najel je češkega arhitekta Alojzija Krala in leta 1919 na Magistratu predstavil načrt. Kar je zrastle, je bila prva železobetonska gradnja v Ljubljani. Trinadstropna skeletna konstrukcija je bila postavljena na opečno osnovo. Nastala je zgradba odprtih prostorov in velikih dimenzij: širina 9 metrov, dolžina pa celih 120 metrov. Betonski nosilci so stavbo povezali v horizontalni in vertikalni smeri, fasadi pa zagotovili povsem moderen videz. Velika okna so bila zasnovana kasetirano, med pilastri. V izoblikovanosti severne fasade je čutili ali vsaj slutiti Plečnikov vpliv. Ve pa se, da je Plečnik na moč drzno in povsem novodobno zasnovo dograditve pri mestnih oblasteh podprl. Drugo dimenzijo izjemnosti je izkazala notranjost. Zgradba, ki je bila namenjena industrijski proizvodnji, je bila zasnovana kot palača. To pa v skladu z zamisljivo o arhitekturnem oblikovanju, kakršna je takrat prevevala Evropo. Vse izjemno je zdaj skrbno dokumentirano v obsežnem projektu konservacije in bo tudi ohranjeno.

Pogled naprej

Skupina arhitektov iz Barcelone je natečajno žirijo prepričala predvsem s temeljnim izhodiščem: ohraniti veličastje. To pa tako, da bo zgradba z novo vsebino še bolj to, kar je. S takšno zamisljivo so tudi dobro izpolnili konservatorske zahteve. Zgradba bo statično konsolidirana in ohranjena tako rekoč brez poseganja v notranjost. Slednje omogoča zaledni zastekljeni prizidek, namenjen komunikacijam – stopniščem in hodnikom, ter prenosu instalacij. Bistveni poseg bo v nižjem delu zgradbe, ob nabrežju. Zdaj slepa fasada, za katero je raščen teren, se bo odprla v različne lokale z mezanini in zgradba bo zaživela z obrežjem, z reko. Prek centralnega vhoda pa bo zdaj introvertirani kompleks povabil vase tudi z južne strani. Ravna streha tega nižjega dela bo postala pohodna terasa, povezala se bo z dogajanjem znotraj. Na severni strani bo velika vstopna avla služila razstavljanju in različnim dogodkom. Po osnovni zamisli bosta prvi dve nadstropji namenjeni razstavljanju in produkcijskim prostorom, zgornji dve etaži pa ateljejem. Zdaj tovarniško dvorišče bo parkovno urejeno. Pod dvoriščem je pričakovati trinivojsko garažno hišo. Z urbanistično zasnovo je kasneje predvidena še gradnja hotela ob robu kompleksa. Ta naj bi zagotovil dodatne bivalne zmogljivosti za ustvarjalce Centra sodobnih umetnosti.

Potek priprav

Rog je kulturna dediščina mesta in je velik izziv za prihodnost. Po strategiji MOL naj bi postal vrtilišče in konkretizacija novih trendov, ko gre za vizualne umetnosti, za arhitekturo in za industrijsko oblikovanje. K sodelovanju naj bi privabil kar najširši krog projektčnih ustvarjalcev, tako profesionalcev kot študentov, tako starejših kot otrok, tako domačih kot tujih. Mestna občina je prvo programsko zasnovo takega centra sodobnih umetnosti (CSU) izoblikovala z zunanjimi sodelavci leta 2007. Sledil je konservatorski načrt. V začetku 2008 je bil izpeljan mednarodni arhitekturni natečaj. Izvedbeni načrt je napravljen, vloga za gradbeno dovoljenje ter rušitev zalednih prizidav pa podana. Ob tem tečejo raziskave, katerih cilj je izluščiti vzdržen in uspešen programski kot tudi operativni model. V kratkem bo razpis za soinvestitorje javno-zasebnega partnerstva. Investicija je ocenjena na 51 milijonov evrov. 26 milijonov bo prispevala Mestna občina. In kakšne so prognoze? Doslej so vsa sodelovanja potekala zgledno. Če bo v prvi polovici tega leta utrjen dober partnerski odnos, potem menda lahko pričakujemo, da bo prenovljen Rog že leta 2014 zaživel kot Center sodobnih umetnosti.

umetnosti kot nove priložnosti

Razprava v Mestnem muzeju

Le dva dni po okrogli mizi v galeriji Kresija, ki je osvetlila zgradbo znamenitega Roga v luči preteklosti in prihodnosti, je zainteresirana javnost zvrhano napolnila dvorano Mestnega muzeja. Spet se je govorilo o isti stavbi, vendar tokrat iz zornega kota načrtovanega Centra sodobnih umetnosti in kaj naj bi to bilo.

Omenili smo že vzporedne raziskave, ki naj razplastijo in izluščijo uspešno ter vzdržno programsko vsebino, ob tem pa tudi model delovanja in upravljanja Centra. Drugo srečanje deležnikov ali bodočih uporabnikov je bilo namenjeno predvsem predstavitvi *Projekta Second Chance* in objavi izsledkov analize prednosti in slabosti, priložnosti in nevarnosti razvoja tovarne Rog v Center sodobnih umetnosti Rog ter razpravi. **Dr. Uroš Grilc**, načelnik Oddelka za kulturo, je uvodoma orisal javni interes mesta. **Jerneja Batič**, vodja projekta prenove Roga in vodja projekta *Second Chance* na MOL, je spet povzela aktivnosti, kot si sledijo. Projekt *Second Chance* je orisala **Meta Štular**, vodja projekta v okviru Mestnega muzeja. **Dr. Alja Brglez**, direktorica Inštituta za civilizacijo in kulturo, je predstavila izsledke analize. Kot zunanji komentator je sodeloval tudi **Marko Peterlin**, direktor Inštituta za politike prostora, vsi strokovnjaki pa so v razpravi tudi odgovarjali na vprašanja.

Najprej o javnem interesu

S Centrom sodobnih umetnosti Rog bo Ljubljana dobila novo ustvarjalno in umetniško žarišče. To povsem podpira koncept ustvarjalnega mesta kot zastavljen razvojni model. Načrtuje se arhitekturno urbanistično, pa tudi vsebinsko bogata celota, namenjena širokemu krogu uporabnikov ter obiskovalcev. Že v startu (z natečajem) se je projekt vpel v mednarodni kontekst, v katerem ostaja tudi, ko gre za raziskovanje programskih vsebin. Ta faza je hkrati široko odprta za mnenja in pripombe, za katere je čas še do 2. marca.

O pristopih in o izsledkih projektne raziskave

Raziskovalci z Inštituta za civilizacijo in kulturo so pri pripravi analize sledili poenoteni metodologiji projekta *Second Chance*. Preučili so prednosti in slabosti ter priložnosti in nevarnosti tako lokacije same kot tudi družbenega konteksta, to pa z vidika lokacije Centra in s širšega vidika delovanja panog. Na osnovi relevantnih gradiv in podatkov ter anket in intervjujev so nato utemeljili razloge za izbiro vsebin. Navedli so tudi razvojne možnosti v širšem smislu in učinke, ki jih bo delovanje Centra prineslo. Opozorili so tudi na pričakovane priložnosti in pasti.

Lokacija Centra je odlična. Poleg oživitve kompleksa samega se obeta oživitev nabrežja reke. S tem bo mestno središče seglo do Ambroževega trga in do Cukrarni, kjer bo nova mestna uprava. Vsebinsko pa bo Center povezal še tri cone – Roško z načrtovanimi umetniškimi akademijami, Tabor s

Staro Elektrarno in Metelkovo Mestom ter območje Šmartinke z načrtovanim zasebnim centrom umetnosti. Naveza je že dobila ime: Ljubljanska umetniška milja. Lahko bi dodali še ukrivljeno umetniško os, ki bo stekla po notranjem cestnem ringu, čez most ob Cukrarni. Še eno prednost velja omeniti. Ta je v skladnosti s pričakovanji, kot jih opredeljuje strategija kulture MOL; gre za upoštevanje javnega interesa, za zgledno varstvo kulturne dediščine in za javno dostopnost. Niti ne gre zanemariti projektne zasnove Centra. Ta je naravnana na zagotavljanje fleksibilnosti pri uvajanju spreminjajočih se zahtev.

Med slabostmi zasledimo občasna manjša nesoglasja med prebivalci in zdajšnjimi Rogovci, tudi nevajenost meščanov na urbano celoto, kakršna se obeta. V paket sodi tudi že znano – težka pot do dokumentacij in še pomanjkanje izkušenj, ko gre za javno-zasebna partnerstva. Pregled zdajšnjih možnosti za uspešno delovanje na področju vizualnih umetnosti, arhitekture in oblikovanja je izkazal dolgo vrsto slabosti in pomanjkljivosti, ki naj bi jih novi Center odpravil. Sezname velja skrbno preučiti, v odgovor pa zasnovati Center tako, da bodo slabosti presežene v prave priložnosti.

Raziskovalci zagotavljajo, da je izbor umetniških področij dobro pretehtan. V Ljubljani so se ustvarjalci namreč zgoščili, gostijo se tudi njihovi uspehi, ustrezno opremljenih produkcijskih prostorov pa primanjkuje. Manjka tudi priložnosti za produktivno povezovanje, za učinkovito predstavljanje – za preboj. Raziskovalci med drugim ugotavljajo, da bo imel Center zelo pozitiven odmev v javnosti. Težko ga pričakujejo tisti, ki jim bo namenjen, kot tudi tisti, ki cenijo urejeno mesto. Med priložnostmi izpostavljajo možnost takojšnjega ustvarjalnega dialoga ter novih povezav in sodelovanj – tako med delujočimi in občinstvom ter gospodarstvom, vse to pa v raztežaju od mesta v svet. Vezi v okviru projekta *Second Chance* se že tkejo. Za širšo mrežo pa bo osnova v produkcijskih kapacitetah in v bivalnih ateljejih, ki bodo omogočali izmenjave. Možnosti se kažejo tudi v prepoznavanju in angažiranju perspektivnih ustvarjalcev. V povezavi ustvarjalnosti in gospodarstva se predvsem omenja kreativna industrija, pa tudi socialno podjetništvo.

Ob vsem tem pa raziskovalci opozarjajo, da bo uspešna uveljavitev Centra močno odvisna od pristopa k upravljanju in vodenju obsežnih programov. Pa tudi od pristopa k vrednotenju prijavljenih projektov. Ključnega pomena bo še srečna roka pri izbiri zasebnih partnerstev v fazi delovanja Centra. Dodajajo še opozorilce: Ljubljana stoji pred preizkusom lastne ambicioznosti. Ali zmremo dovolj drznosti in velikopoteznosti, da bomo novi Center sodobnih umetnosti Rog napolnili z bogatimi in produktivnimi vsebinami?

Razprava je bila živahna

Dr. Stojan Pelko je opozoril na številne situacije, kjer je pričakovati navzkrižja interesov, pa tudi na skromno finančno podporo, ki jo gre pričakovati s strani ministrstva. **Miran Mohar** je podkrepil enigmo o financiranju načrtovanega Centra s

siceršnje podhlajenostjo širšega kulturnega polja. **Prof. Peter Gabrijelčič** se Centra veseli. V njem vidi podobno priložnost, kakršno so ustvarili v Lyonu. Zaradi premišljeno strukturiranih in opremljenih produkcijskih prostorov tja prihajajo ustvarjalci različnih področij in iz vse Evrope. Ustvarja se sinergija energij. Usluge se plačajo s sredstvi, ki jih za projekte pridobijo posamezniki.

Miha Klinar opozarja, da je kreativno industrijo treba vključiti kot strateški dejavnik; to pa zato, da ne bo povzela tradicionalnih panog. **Gaja Breclj** je opozorila na trajnostni pristop: na ekološko prenavo in energetsko učinkovitost, **Mitar Milutinovič**, predstavnik skupine, ki v Rogu ustvarja, se je zavzel za prenavo kompleksa v enem zamahu; to pa zato, da bodo uporabniki tam lahko čim dlje delovali. **Doc. Alen Ožbolt** zamisel o novem Centru pozdravlja, ob tem pa opozarja, naj bo upoštevano, kar tam že deluje: Rog namreč živo živi. Dejavnosti naj bodo integrirane v novo shemo. **Prof. Vladimir Pezdirc** se je zavzel za živo ustvarjalno središče, ki naj povezuje raziskovalne in izobraževalne procese v smeri umetnosti. Ključni živi del Roga naj bodo produkcijski prostori. **Robert Klun** je pojasnil, da tovrstni centri lahko funkcionirajo ob močni podpori gospodarstva. Načrtovani Center bi moral promovirati Slovenijo. Vanj je treba vključiti razvojne centre, ki so iz naslova razpisov dobili znaten denar za štiri leta. **Meta Verbič** se je zavzela za temeljito predstavitev projekta in za dosledno in sprotno obveščanje krajanov. **Jurij Dobrila** je orisal realnost slikarjev in kiparjev. 400 članov društva večinoma nima ateljejev. Boji se, da bo nova investicija posesala še zadnja sredstva. **Simon Kardum** zamisel o prenavi Roga podpira. Tudi Center urbane kulture je bil videti tvegan, vendar deluje s 67-odstotno zasedenostjo prizorišč in se 52-odstotno finančno pokriva. **Jurij Bavdaž** pripominja, da velja umetnike podpreti s priložnostmi, pa tudi z znanji o tem, kako preživeti iz lastnega dela. **Miha Brodarič** ima pomislek o nevarnosti elitizacije, **Andreja Čeligoj** sporoča, da mladi dojemajo umetnost popolnoma drugače. Ker bodo oni bodoči uporabniki, jih velja vključiti v snovanje zamisli.

Za spodbudo naj povzamemo še nekaj replik **dr. Uroša Grilca**. Posamezni parcialni interesi si morajo nujno izboriti svoj prostor. Inkubatorji so za posamezne panoge ključna spodbuda. Promocija je uspešna, ko je stik ustvarjalnih jeder z gospodarstvom vzpostavljen. Dopolnjevanje študija s praktičnimi izvedbami obeta boljšo pripravljenost mladih. Za vse omenjeno in še za drugo nastaja posoda. Ta hip sta pred nami le dve poti. Resignacija – ali pogum. Rezultati, kot jih je že mogoče meriti v primeru Centra urbane kulture v Šiški in Javnega zavoda Kinodvor, pogumno nadaljevanje zastavljenega projekta podpirajo. Center sodobne kulture Rog je treba razumeti kot res pogumen eksperiment. Skupaj ga gnetemo in prizadevali si bomo za čim uspešnejšo formo. Financerji se že ponujajo, torej vidijo dobre možnosti. Naj torej bodo; dobre priložnosti – in to predvsem za ustvarjanje, za povezovanje, za nove sinergije.

Nov premislek o zgodovinski vlogi

Razstava DOCOMOMO Slovenija 100

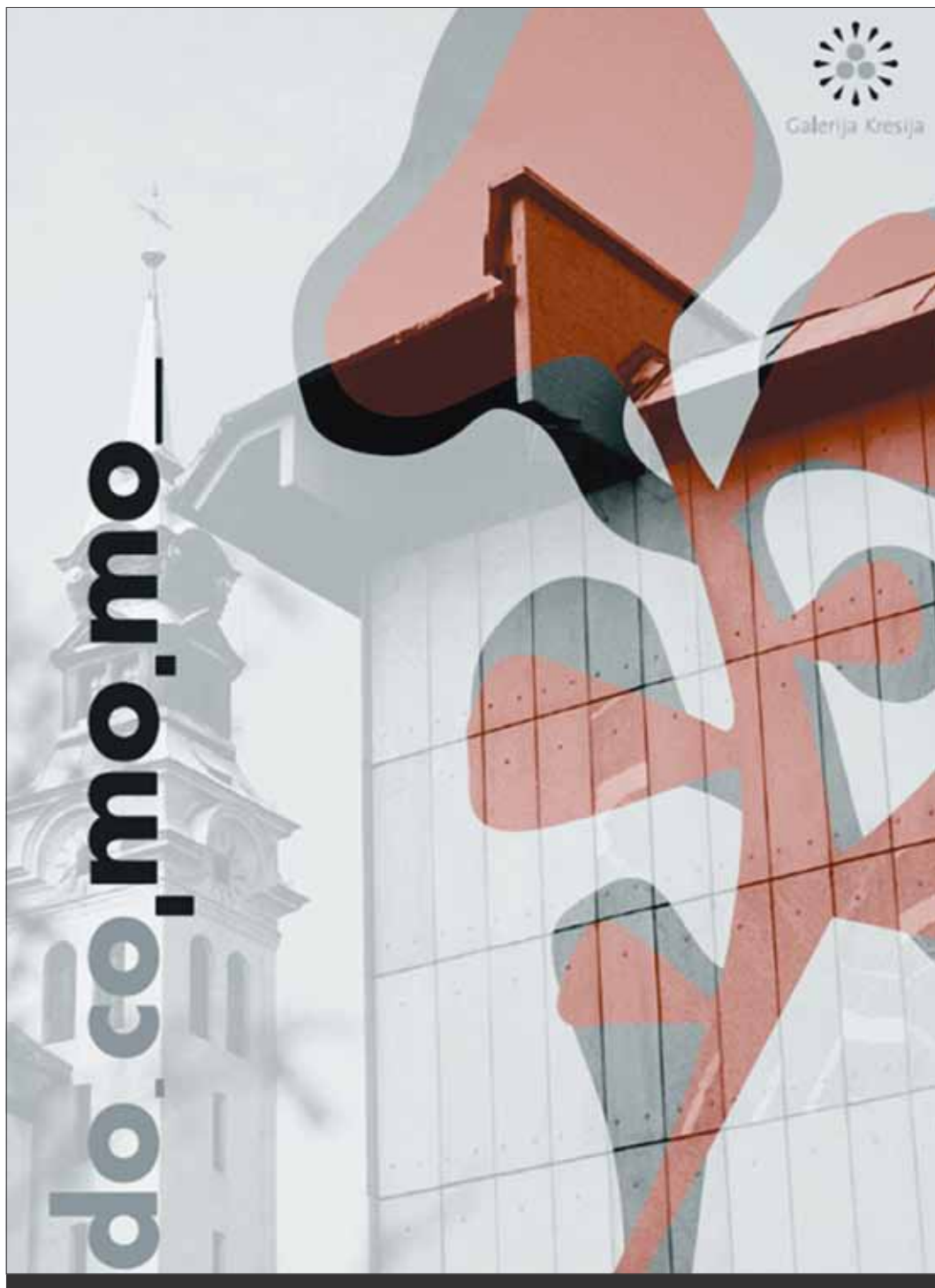
Prof. Janez Koželj

Razstava DOCOMOMO ima mnogo večji pomen za prihodnost slovenske arhitekture, kot bi to lahko nepoučeni sodili po skrivnostni kratici, imenu mednarodne organizacije za dokumentiranje in varstvo (arhitekture) modernega gibanja. Našo pozornost usmerja k izvorom moderne arhitekture in ponuja priložnost za nov premislek o njeni zgodovinski vlogi. Moderna arhitektura je temeljila v mednarodnem gibanju in bila sredstvo za vpeljavo naprednih idej socialne države in nove egalitarne družbe. Kot orodje avantgard je bila izrazito politična in ideološka. Raziskovala je nove možnosti, preizkušala nove tehnologije, bila je inovativna, inženirska umetnost, tehnološko pred svojim časom, grajena po minimalnih industrijskih standardih. Po svojem izrazu je bila abstraktna, očiščena vsega nepotrebne, prizadevala si je, da se znebi vsakršne zgodovinske reference. Po svoji težnji je bila globalna, mednarodna, v stremljenju po univerzalnosti neosebna in neprilagodljiva lokalnim posebnostim. Po nobeni od teh lastnosti ni bila niti po volji niti po okusu množic, za večino je bila tuja in nasilna! Čustveno jih je odbijala, razumsko je niso hoteli razumeti!

Za ohranjanje moderne arhitekture se je treba posebej boriti

V toku časa je moderna arhitektura ostala v javnosti neprijljuba, vsiljena, da ne rečem intelektualistična. Velja za simbol določene politične in intelektualne elite v določenem času.

V celoti gledano, je bolj ali manj povsod osovražena, ima ideološki predznak revolucionarne arhitekture.

Plakat razstave DOCOMOMO, ki jo je v galeriji Kresija 25. januarja odprl podžupan prof. Janez Koželj in si jo je mogoče ogledati samo še do 25. februarja. Predstavljenih je 100 del, ki so prikazana tudi v istoimenski monografiji, pri čemer je poseben poudarek na kulturnih domovih v Ljubljani, Velenju, Trbovljah in Zagorju.

Po drugi strani je le redka moderna stavba ostala skozi čas funkcionalna, težko jo je bilo posodobiti in prirediti novim potrebam, slabo grajena je bila podvržena hitremu propadanju. Moderna arhitektura torej ni zaželeno in je brez priznanih vrednosti stalno ogrožena. **Zato ni čudno, da se je zanjo treba še posebej boriti, da bi se ohranila za zgodovino arhitekture kot izvor in pričevanje naprednih**

idej, kakršne lahko posreduje samo v svoji izvorni prostorski obliki.

Na slovensko moderno arhitekturo opozorijo mediji šele takrat, ko je zanjo že prepozno, to je tik pred rušenjem ali takoj zatem. Podcenjevanje dediščine večine slovenske arhitekture 20. stoletja kaže, da naša javnost slabo pozna izvor moderne arhitekture in še manj njeno govorico. Večkrat se zdi, kot da bi jo želeli

moderne arhitekture

Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, Ljubljana objavlja

**Fotografski natečaj EUROCIITIES
za mlade med 15. in 25. letom**

LJUBLJANA V TVOJIH OČEH

EUROCIITIES združuje več kot 130 evropskih mest iz več kot 30 različnih držav. Deluje kot kanal za komuniciranje z evropskimi ustanovami, ki jo priznavajo kot pomembno partnerico v evropski skupnosti.

V letošnjem letu EUROCIITIES praznuje 25. obletnico. V ta namen razpisuje fotografski natečaj in k sodelovanju vabi evropske države, da s fotografijami predstavijo utrip vsakodnevnega življenja na ulicah glavnih mest. Ob obletnici bo izšla knjiga z naslovom

Your city – your view (Tvoje mesto – tvoj pogled), ki bo z izbranimi fotografijami razkrivala doživljanja mladih v prestolnicah evropskih mest.

Na natečaj se lahko prijavijo mladi med 15. in 25. letom **z največ tremi barvnimi ali črno-belimi fotografijami**. Tematike fotografij mesta in ljudi naj zajemajo:

- razvoj mesta Ljubljane vpliva na moje življenje;
- človek s sočlovekom, ljudje s soljudmi – živost moje okolice;
- edinstvenost Ljubljane;
- povezanost ljudi z mestom Ljubljano;
- strpnost in sožitje.

Glavna ideja je, da z našimi evropskimi sosedi delimo izkušnje, ki zajema tisto, kar naredi Ljubljano posebno za nas.

Izmed vseh prejetih fotografij bo komisija Mestne občine Ljubljana izbrala eno fotografijo, jo objavila v junijski številki glasila Ljubljana in nagradila s 125 evri. Zmagovalno fotografijo bo Mestna občina Ljubljana poslala na natečaj EUROCIITIES, ki bo v publikaciji *Your city – your view*, predstavljala Ljubljano.

Komisija EUROCIITIES bo izmed vseh prejetih fotografij evropskih mest v juliju 2011 izbrala še tri finaliste. Ti bodo na **konferenci EUROCIITIES 2011, ki bo med 2. in 4. novembrom 2011 potekala v Genovi v Italiji**, prejeli posebna odličja. Stroške udeležbe, nastanitve in prevoza bo kriil EUROCIITIES.

Digitalne fotografije v velikosti 20 x 30 cm in resolucije 300 dpi naj spremljajo ime in priimek, starost, naslov, e-naslov in kontaktna telefonska številka avtorja. Fotografije naj vsebujejo kratek opis (100 do 150 besed v slovenskem in angleškem jeziku), vključujoč naslov ter podatke, kje, kdaj in zakaj ste fotografirali posneli.

K fotografiji priložite podpisano izjavo, s katero soglašate s prenosom vseh materialnih in avtorskih pravic na EUROCIITIES in Mestno občino Ljubljana.

Fotografije na CD-ju nam pošljite na naslov **Mestna občina Ljubljana, Odsek za odnose z javnostmi, Mestni trg 1, 1000 Ljubljana**, s pripisom **FOTO EUROCIITIES, do vključno 20. aprila 2011.**

Razpis za fotografski natečaj je objavljen tudi na spletni strani www.ljubljana.si.

namerno zanikati in izbrisati iz spomina, četudi bogati našo identiteto v kontekstu evropske in svetovne kulturne zgodovine.

Nedavne sodbe o moderni arhitekturi v medijih

V dokaz navajam nekaj nedavno izraženih sodb o moderni arhitekturi v naših medijih.

Modernizem, da je v bistvu načelo enoumja. Za moderniste ni nič hudega, če je po modernistični maniri ves svet preplavljen s stereotipnimi brezizraznimi stavbami, ki jih nihče ne mara in ki arhitekturno niso nikomur mar. Za moderniste je važna zmaga ideje, arhitektura bo že prišla enkrat potem, ko bo pronicala v vse pore in zavedanje morebitnih graditeljev. V odnosu do zgodovine slovenske sodobne arhitekture ni nobene kritične distance, nobenega samostojnega pogleda, nobene samozavesti. Delajmo rajši arhitekturo, ki bo bolj vesela in bolj inventivna od sivega slovenskega modernizma, delajmo arhitekturo, ki je bolj ekološka od komunističnega modernizma. Nobena sodobna stvaritev nas ne navdaja z občutkom toplote, sprejetosti, povezanosti in hkrati estetske dognanosti. Sodobna arhitektura nima duše, uničuje način in integriteto življenja. Ne izpolnjuje osnovnih pogojev, da bi postala tista kulturna dediščina, ki je okvir, znotraj katerega se prepoznavamo in tudi čutimo varne.

Redki stanovski zaščitniki modernega gibanja

Celo med arhitekti nas je malo, ki smo vsaj načeloma zaščitniki modernega gibanja, četudi si to poslanstvo vsak razlaga po svoje. To smo tisti redki, ki menimo, da so arhitekturi imanentni napredna drža, kritičnost do rutine, stalno nezadovoljstvo z doseženim, iskanje novih rešitev in socialna občutljivost. Ti vidijo pomen moderne arhitekture v ustvarjalnem razmišljanju, ki se ne ustavi na preigravanju znanih rešitev, ampak si prizadeva vsak problem na novo premisliti, iz česar nastane lahko nekaj novega in izvirnega. Pravo oblikovanje v arhitekturi naj bi bilo torej venomer povezano z razvojem, s preobrazbo obstoječega v zeleno, v boljše prihodnje. Samo iz prelomnih, tveganih zamisli lahko nastanejo zares nove rešitve. Arhitektura je lahko le ustvarjalna praksa, v kateri se je treba ves čas jasno opredeljevati in na ta način vedno znova preverjati poglede na ključna vprašanja v arhitekturi.

Prepričljiva moč lepote, kot jo ustvarjata svetloba in praznina prostorskih oblik

Kaj je glavni razlog, da ostaja rekonstrukcija modernizma še danes aktualna, čemu torej obujanje moderne arhitekture? To je ključno nazorsko vprašanje. Temelj resničnosti je namreč, narediti viden naravni red stvari, ki naj se sklada s splošnimi izkušnjami slehernika. Tega najbolj neposredno razkriva samoočitna oblika enostavno sestavljene stavbe. Poenotenje delov in poenostavljanje oblik ter odstranjevanje vsega odvečnega poudarja bistvo zasnove stavbe, ponazarja logiko zlaganja elementov, razumnost njene konstrukcije. Moč moderne arhitekture je torej v tisti prvinskosti določene zamisli, ki obvladuje strogo urejeno celoto, in to v njeni neprikriti obliki. To so vrednote, zaradi katerih se razvojna smer moderne arhitekture še ni izgubila,

raziskovanje transparence, razteženja in tanjšanja strukture se nikakor ne izčrpa in ohranja prepričljivo moč lepote, kot jo ustvarjata svetloba in praznina prostorskih oblik.

Razstava DOCOMOMO skupaj s tematsko izdajo revije *DOCOMOMO Slovenija 100* predstavlja sintezo in vrh dolgoletnega prizadevanja za objektivno obravnavo moderne arhitekture in še posebej Ljubljanske arhitekturne šole enakovredno z zgodovinsko stavbno in urbanistično dediščino. V ta okvir sodijo objave revije za likovno kulturo *Sinteza (1964-1994)*, pregledi in monografske izdaje pod uredništvom Staneta Bernika o Milanu Miheliču, Milošu Bonči, monografske izdaje AB o arhitekturi Vladimirja Šubica in Franceta Vurnika, knjige o Savinu Severju Mete Dolenc, Otonu Jugovcu 1921-1987 Maruše Zorec, izdaje revije *Piranesi 2001* in težko pričakovano delo o vodilni osebnosti Ljubljanske arhitekturne šole Edvard Ravnika, arhitekt in učitelj prof. Aleša Vodopivca in Roka Znidaršiča v izdaji založbe Springer leta 2010.

Sistematična obravnava zaščite moderne arhitekturne dediščine

Odločilni vzgib za sistematično obravnavo zaščite moderne arhitekturne dediščine je dala na pobudo Ministrstva za kulturo raziskovalna naloga *Evidenca in valorizacija slovenske moderne arhitekture med leti 1945 in 1970*, ki je leta 2000 nastala na Fakulteti za arhitekturo pod mentorstvom Maruše Zorec in bila pozneje postavljena v spletni arhiv 120 izbranih objektov na Trajektu. Zatem se spomnimo odmevne razstave ogrožene arhitekturne dediščine moderne arhitekture v galeriji DESSA 2003, posvečene uničevanju arhitekture pojovnega obdobja po letu 1991, ki je opozorila na dejstvo, da je najbolj ogrožena prav arhitektura polpretekla dobe, ki še nima zgodovinske patine, in da domača umetnostnozgodovinska stroka nima pravih izkušenj z vrednotenjem sodobne arhitekture. V Društvu arhitektov Ljubljane so se zato odločili leta 2004 sami označiti 100 izbranih stavb iz obdobja 1918-2004 s posebnimi tablicami. To delo je dopolnila kolegica Nataša Koselj s svojim diplomskim delom *Arhitektura 60. let v Sloveniji*, izdanim v posebni številki revije AB leta 1995, in z istoimensko razstavo, postavljeno tedaj v Galeriji DESSA. Njeno zavzeto organizacijsko, uredniško in raziskovalno delo v vlogi prizadevne slovenske koordinatorke v svetovni mreži DOCOMOMO se v največji meri izkazuje in potrjuje v tokratni razstavi kot tudi v spremljajoči monografski izdaji AB, zbornika z registrom stotih izbranih del. Ta je vsekakor edinstven, ker objektivno prikazuje tok zgodovine slovenske sodobne arhitekture 20. stoletja v kontekstu mednarodnih in srednjeevropskih umetniških gibanj in izvirmih avtorskih iskanj v smeri povezave s klasično tradicijo in domačim kulturnim okoljem. To delo nam nudi edinstven vpogled v dialektiko preizkušanja in zgledovanja brez vnaprejšnjih izključevanj in omejenih sodb. S pogumom povezuje tudi diametralna nasprotja, česar doslej za mnoge kritike in kroniste nikakor ni bilo mogoče povezati, je pa življenje v času in prostoru dejansko povezovalo. Oceno o pomenu takšnega vzporejanja za interpretacijo razvoja slovenske sodobne arhitekture prepuščam vam.

(Nagovor podžupana prof. Janeza Koželja na razstavi *DOCOMOMO v galeriji Kresija 25. januarja 2011.*)

Premišljen korak k prenovi in posodobitvi kopališča Ilirija

Razstava natečajnih rešitev za gradbiščno ograjo Novi Bloudek

Prof. Janez Koželj

Foto: Miha Fras

Podžupan prof. Janez Koželj na otvoritvi razstave Novi Bloudek 10. januarja v Mestni hiši s študenti, avtorji nagradjenih natečajnih idej za gradbiščno ograjo Novi Bloudek, ki pomeni prvi korak prenavljanja in posodabljanja kopališča Ilirija.

Natečajni projekt Novi Bloudek

Zmagovalna rešitev natečaja za gradbiščno ograjo Novi Bloudek avtorjev Tea Kajzerja, Mije Mikuž in Sare Slivnik.

10. januarja smo v Mestni hiši odprli razstavo z nenavadno temo, kako oblikovati ograjo gradbišča. Čeprav gre na prvi pogled za marginalni problem, ima razstava velik pomen. Odločitev za ta natečaj je vsekakor izraz visoke urbane kulture, v skrbni za lepo in privlačno okolje daje pozornost vsakemu elementu, ki sooblikuje podobo mesta, da se tudi iz začasnega uličnega pohištva lahko naredi arhitekturna stvaritev oziroma umetniška postavitev. V simbolnem smislu je pa tudi izraz odločenosti in skupne volje partnerjev v projektu prenovi in posodobitve kopališča Ilirija, da po tolikih letih omahovanja in negotovosti naredijo prvo dejanje, ki napoveduje skorajšnji začetek izvajanja del.

Spomnimo se, da se je tako, kot je običaj pri vseh zahtevnih in izpostavljenih projektih v mestu, tudi zgodovina tega projekta posodobitve mestnega kopališča začela z odporom strokovnih društev, z izrazi nezaupanja in spori civilne družbe z mestom, češ da, citiram: »Programska zasnova predlaganega posega v Tivoli je sporna, vprašljiv je velikostni razred posega, vsebina objekta je v neskladju z obstoječimi prostorskimi akti, ti pa so za nameček v neskladju z mestnimi in državnimi akti in obveznimi izhodišči državnega plana.« Ti so šli vse do presoje zakonitosti na ustavnem sodišču in se končali z bojkotom natečaja, ki ga je Mestna občina Ljubljana razpisala leta 2000. Sporni naj bi bili postopki sprejemanja prostorsko ureditvenih projektov prostorskih aktov za urejanje območja kopališča Ilirija, razpis in oblika natečaja, velikost programa in namen novo urejenega kopališča, naj ostane mestno in postane kopališče za vrhunski šport, odnos do Bloudkove dediščine in nasploh velikost posega v občutljivo obrobje Tivolija.

Razpisovalec se je poskušal prilagoditi zahtevam, natečaj je bil kljub bojkotu izveden, podeljene so bile nagrade, izbrana rešitev. Zgodovine ni bilo več moč obrniti nazaj, v desetih letih smo, upam, blizu kompromisne razrešitve vseh strokovnih dilem, program novega kopališča in s tem tudi njegov volumen sta se zmanjšala, doseženo je vsaj načelno soglasje s spomeniškim varstvom, nov projekt je bolj zadržan, racionalen in sprošča več zelenih površin. Malo dolga, pa vendar še ena dragocena izkušnja o dogovarjanju in sporazumevanju v splošno korist za vse strani.

Mestna občina Ljubljana, Plavalni klub Ilirija, Športno društvo Narodni dom in ZIL Inženiring so lanskega septembra v sodelovanju s Fakulteto za arhitekturo razpisali anonimni, enostopenjski projektni natečaj NOVI BLOUDEK za kreativno, estetsko in funkcionalno obeležje ograje gradbišča Plavalno gimnastičnega centra Ilirija po vseh pravilih stroke.

Natečaj je bil objavljen v študentskih elektronskih medijih: na spletni strani Fakultete za arhitekturo v Ljubljani, spletni strani Fakultete za gradbeništvo v Mariboru, spletni strani Akademije za likovno umetnost in oblikovanje, spletni strani trajekt.org, študentski Štajn Facebook in na oglasnih tablah navedenih fakultet in akademije.

Namen natečaja je bil, pridobiti estetsko in funkcionalno rešitev ograje gradbišča, ki naj bi s svojo obliko in podobo promovirala projekt izgradnje novega PGC Ilirija, njegove naročnike, lastnike in izvajalce.

Večnamenska gradbiščna ograja naj bi Ljubljančanom in obiskovalcem predstavila:

- pomen tega projekta za Ljubljančane in obiskovalce Ljubljane, ● potek in način izvajanja projekta za gradbiščno ograjo, ki bo trajal vsaj dve leti po pridobitvi gradbenega dovoljenja, na zanimivi in izpostavljeni lokaciji primeren način, ● namen in dejavnosti novega centra, ● tradicijo sokolstva in vloge dr. Viktorja

Murnika, ● zgodovino športnih objektov, še posebej kopališča Stanka Bloudka in drugih njegovih dosežkov, ● skrb za varovanje okolja in ● turistično privlačnost centra.

Potek natečaja

Razpis je bil objavljen 20. septembra 2010, 4. oktobra je sledil ogled lokacije s kandidati, ko je bil tudi rok za postavljanje vsebinskih in formalnih vprašanj ter odgovorov nanje, 25. oktobra se je iztekel rok za oddajo natečajnih elaboratov in 29. oktobra je komisija pripravila zaključno poročilo.

Na natečaj je prispelo je prispelo 31 elaboratov, od tega 30 v predpisanem roku, razen enega elaborata, ki ga je komisija obravnavala zunaj konkurence.

Komisija v sestavi **prof. Janez Koželj**, univ. dipl. inž. arh., predsednik, **prof. Peter Gabrijelčič**, univ. dipl. inž. arh., član, **doc. Uroš LOBNIK**, univ. dipl. inž. arh., član, **Ivo Koritnik**, univ. dipl. inž. arh., član, in **Nestor Mankoč**, univ. dipl. inž. gr., član, se je pred ocenjevanjem prispelih rešitev poenotila, da bo uporabila merila po naslednji teži: enostavna rešitev konstrukcije, večuporabnost in odpornost ograje, inovativni likovni vzorec, jasno sporočilo, varčna izvedba, možnost ponovne uporabe.

Nagrajenci

Po podrobnem pregledu je komisija v ožji izbor uvrstila 10 elaboratov in se po primerjalnem ocenjevanju med njimi soglasno odločila, da podeli prvo nagrado **predlogu pod šifro: 01123**, katerega avtorji so Teo Kajzer, Mija Mikuž in Sara Slivnik.

Namesto druge in tretje nagrade je komisija podelila tri enakovredna priznanja: **predlogu pod šifro 47294**, katerega avtorja sta Žiga Misjak in Vesna Lenart, **predlogu: 31001** avtorjev Neže Novak, Gregorja Turnška in Nike Van Berkel, ter **predlogu: 19100** avtorja Tomaža Čamernika.

V razpisu natečaja je bil napovedan začetek gradnje nove Ilirije v drugi polovici leta 2011 in dokončanje v začetku leta 2013. Prepričani smo, da bo sprejeta rešitev v vseh spodbudila pozitivno energijo in s tem pomagala, da se bo projekt novega športnega centra tudi zares uresničil. Z isto mero zanosu, s kakršno so se študentke in študenti lotili tega natečaja.

(Nagovor podžupana prof. Janeza Koželja na otvoritvi razstave natečajnih rešitev za gradbiščno ograjo Novi Bloudek v mestni hiši 10. januarja 2011.)

Zahvala za zasluge pri uveljavljanju slovenske grafike doma in v svetu

Odkritje skulpture v čast dr. Zoranu Kržišniku in izid spominske publikacije

10. februarja je župan Zoran Jankovič pred Mednarodnim grafičnim likovnim centrom odkril skulpturo v čast umetnostnemu zgodovinarju dr. Zoranu Kržišniku, dolgoletnemu zaslužnemu vodji ljubljanskega grafičnega bienala, za katerega je dal pobudo in pri oblasteh dosegel njegovo ustanovitev Božidar Jakac. Skulptura je delo kiparja prof. Matjaža Počivavška, ki ga je portretiranec visoko cenil, pobudo zanjo pa je leta 2008 dal Jožef Školč kot tedanji predsednik Sveta MGLC. Slavnostni govornik ob odkritju skulpture je bil umetnostni zgodovinar prof. dr. Jure Mikuž. Odkritja so se udeležili številni umetniki, prijatelji in sopotniki ljubljanskega grafičnega bienala, kustosi in likovni strokovnjaki, poznavalci, svetniki in svetnice Mestne občine Ljubljana, direktorji in direktorice kulturnih ustanov in novinarji. Ob tej priložnosti je izšel tudi zgledno urejen in oblikovan katalog *Mnemozina, Čas ljubljanskega grafičnega bienala*, ki ga je izdal in založil Mednarodni grafični likovni center. Znameniti ljubljanski grafični bienale je predstavljen v esejih, intervjujih in analitičnih besedilih. V knjigi na zastavljena vprašanja odgovarjajo umetniki, kustosi, člani žirije in tisti, ki so bienale dokumentirali in zapisovali njegovo zgodovino. Na tiskovni konferenci so katalog predstavili dr. Uroš Grilc, Mojca Zlokarnik in urednica Vesna Teržan.

Publikacija prinaša spominske intervjuje o bienalu s slikarji Bogdanom Borčičem, Ivanom Picljem, Dževadom Hozom in Lojzetom Logarjem; esejistične spomine na bienale in mnenja o njem so prispevali Maria Bonomi (São Paulo), Riva Castleman (New York), Zoran Todović (Beograd) ter Vladimir Makuc, akad. prof. Andrej Jemec in Živa Škodlar Vujić. V katalogu sta ponatisnjeni dve temeljni in še danes aktualni teoretski besedili dr. Walterja Koschatzkega (iz bienalskega kataloga leta 1993) in dr. Ješe Denegrija (iz kataloga 1991) ter ponatis enega izmed zadnjih intervjujev z dr. Zoranom Kržišnikom. Kustos MGLC Božidar Zrinski je prispeval oris statistične analize nagrajencev bienala, ki so v publikaciji predstavljeni z grafikami, umetnostni zgodovinar Iztok Premrov, dolgoletni urednik in novinar Televizije Slovenije, pa je označil vlogo televizije pri vzpostavitvi bienala kot ene najznamenitejših in svetovno odmevnih slovenskih umetniških prireditev. Bojana Rogina, kustosinja Dokumentacijskega oddelka Moderne galerije v Ljubljani, je pripravila natančen pregled zapisov v tiskanih medijih in komentirano besedilo o medijskih odmevih na prvo mednarodno grafično razstavo, avtorice intervjujev pa so dr. Jasna Galjer, Mojca Zlokarnik in dr. Beti Žerovc. Uvodno besedilo je napisala urednica publikacije Vesna Teržan, spremno besedo pa načelnik Oddelka za kulturo Mestne občine Ljubljana dr. Uroš Grilc.

Foto: Dunja Wedam

Skulptura prof. Matjaža Počivavška v čast dr. Zoranu Kržišniku, vodji mednarodnega grafičnega bienala v letih 1986 do 2000, ki je pustil neizbrisen pečat v slovenski modernistični umetnosti 60. in 70. let prejšnjega stoletja, posebno na področju slikarstva in grafike, in je za svoje delo prejel številna mednarodna in domača priznanja. Kot prireditelj številnih mednarodnih grafičnih razstav in sodelavec mednarodnih žirij je uveljavljal sloves slovenske grafike po vsem svetu. Skulpturo v vrednosti 41.400 evrov je postavila Mestna občina Ljubljana, ki je projekt financirala skoraj v celoti. Donacijo v vrednosti 1.400 evrov je prispevalo podjetje Javna razsvetljava, d.d.

Foto: Miha Fras

Prof. Matjaž Počivavšek, avtor skulpture v čast dr. Zoranu Kržišniku, na slovesnosti ob odkritju kipa.

Zahvala za zasluge pri uveljavljanju slovenske grafike doma in v svetu

Odkritje portretne skulpture dr. Zoranu Kržišniku in izid spominske publikacije

Počastitev življenjskega dela dr. Zorana Kržišnika

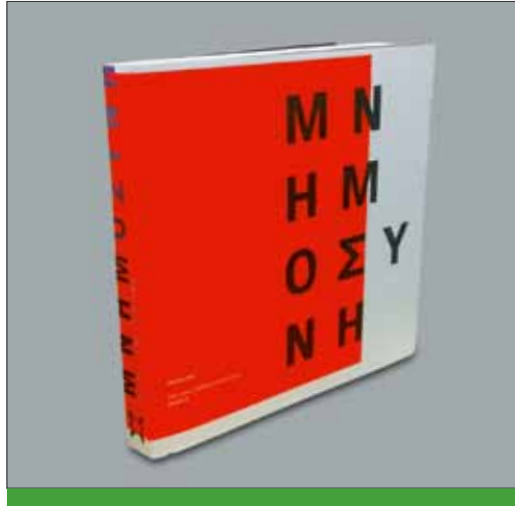
Prof. dr. Jure Mikuž

Verjetno vas je večina na današnjo slovesnost prišla mimo Moderne galerije po Jakopičevem sprehajališču do Mednarodnega grafičnega likovnega centra. Pa tudi tisti, ki niste, ste gotovo to pot, ki poteka v vitalni osi naše prestolnice med Rožnikom in Ljubljanskim gradom, že prehodili. V svojem nagovoru, ob priložnosti, ko je v čast dr. Zoranu Kržišniku kipar Matjaž Počivavšek naredil kip, ki bo danes odkrit, bom na kratko orisal glavne točke te poti, saj te simbolično zaznamujejo strokovno in s tem tudi življenjsko pot Zorana Kržišnika.

Prva simbolna točka je Moderna galerija.

V času po drugi svetovni vojni so slovenske umetnike pa tudi umetnostne zgodovinarje sodili po njihovi medvojni opredelitvi in po svetovnem nazoru. Prevladovala je narekovana estetika socialističnega realizma, ki je bila mnogim jugoslovanskim in slovenskim ideologom zgled in merilo. Kljub temu je Kržišnik, ki je najprej vzpostavil Moderno galerijo, nato pa je tudi vodil, postopoma uspel s pogumno in spretno razstavno politiko drzno in sorazmerno hitro podpreti jasno zasnovano razvojno črto povojne slovenske umetnosti, in to v nenehnem soočanju s tedanjim modernim ustvarjanjem v svetu. Že v petdesetih letih je bilo mogoče v Moderni galeriji videti izvirnike Pabla Picassa, Henryja Moora in nato postopoma tudi vseh drugih velikanov sodobne umetnosti. Odpiranje slovenskega prostora svetu je pripomoglo, da so slovenski ustvarjalci, kot so Gojmir Kos, Stane Kregar, Zoran Mušič, Gabrijel Stupica, Lojze Spacal, Marij Pregelj, Slavko Tihec in mlajši, predvsem po njegovi zaslugi postali in ostali estetsko merilo, brez katerega bi bil zgodovinski videz razvoja naše ustvarjalnosti zelo drugačen.

Druga simbolna točka je Jakopič. Moderna galerija je do konca osemdesetih let vsem pomembnim slovenskim ustvarjalcem prirejala pregledne in problemske razstave, ki z izčrpnimi katalogi ostajajo tako za ljubitelje kakor za strokovnjake edinstvene v naši stroki. Med njimi so bile posebej odmevne retrospektive slovenskih impresionistov, na katerih je bil prvič pregledan, zbran in študijsko obdelan njihov opus v največjem možnem obsegu. Vse te razstave in publikacije ob njih so nastajale na Kržišnikovo pobudo in pod njegovim vodstvom. Samo v enem primeru pa se je sam umetniku tudi v celoti posvetil. Rihard Jakopič je bil ustvarjalec, ki ga je najbolj cenil in ga neprestano preučeval. V katalogu retrospektive in v monografiji je v nasprotju z dotlej uveljavljenimi – velikokrat domačijsko obarvanimi razlagami, opozoril na umetnikovo modernost, s tem pa razkril tudi lastno obsežno primerjalno razgledano in interpretativno prodornost. Prav strastno je bil prepričan, da mu

Ljubljanski grafični bienale, ki ga je 15 let vodil dr. Zoran Kržišnik, je izčrpno dokumentiran v katalogu *Mnemozina, Čas ljubljanskega grafičnega bienala*, ki ga je izdal in založil Mednarodni grafični likovni center v uredništvu Vesne Tržan. Znameniti Bienale je predstavljen v esejih, intervjujih in analitičnih besedilih ter s pregledom zapisov v tiskanih medijih.

bo v življenju uspelo uresničiti študijski katalog celotnega Jakopičevega opusa in napisati še podrobnejšo študijo. Ob osi Moderna galerija – Mednarodni grafični likovni center je od leta 1909 stal razstavni paviljon, ki ga je zgradil sam Jakopič, vendar so ga leta 1961 zaradi preemestitve železnice podrli. Kržišnik je pripravljval načrte in pridobil dovoljenja, da bi ga nedaleč proč postavili znova. Danes na njegova prizadevanja spominja samo še ime Jakopičevo sprehajališče.

Tretja simbolna točka je Mednarodni grafični likovni center.

Velik Kržišnikov strokovni prispevek je plod njegove delavnosti, zavzetosti, strogega samonadzora, potrpežljivosti, politične in diplomatske spretnosti, organizacijskih sposobnosti in osebne uglajenosti – pa tudi impulzivnosti, hipnega navdiha in gorenjske trme. Na področju umetnosti stvari niso izmerljive ali objektivno določljive; pogosto je doživljal močna nasprotovanja nazorsko sicer sorodno naravnanih ljudi, ki njegove široke, svetovljanske zasnove in vizije zaradi ideoloških ali kakšnih drugih, vedno pa ozkih zadržkov niso razumeli in seveda ne podprli. Kljub temu je ostal dojemljiv za vse napredne ideje. Pri tem se je lahko zanašal na osebni estetski čut, enako nezmotljiv kot njegov glasbeni posluš, in na stike, ki jih je uspešno vzdrževal z najvidnejšimi kolegi po svetu, z generacijo odlično šolanih in prodornih kritikov, kustosov in direktorjev, ki so teoretično utemeljili svetovni modernizem. Tudi z njihovo podporo je dolgo časa sam uspešno vodil mednarodni ljubljanski grafični bienale. Letnica prve razstave, 1955, sama pove vse o dostojanstveni tradiciji prireditve, ki je v zlahtnem soočanju združevala umetnine vsega sveta, še preden so izumili pojem globalizem, multikulturalizem in postkolonializem, prireditve torej, ki je Ljubljano na tem področju bolj kot karkoli drugega zarisala na svetovni

zemljevid. V osemdesetih letih, ko je začel bienale preraščati vsebinske okvire, zakonsko določene Moderni galeriji kot prvenstveno nacionalni muzejski ustanovi, je Kržišnik začel, s podobno vnmemo kakor štirideset let prej Moderno galerijo, postavljati center, ki bi poleg same bienalne razstave, po zgledu podobnih središč po svetu, skrbel za grafiko v najširšem smislu, od njene izdelave do promocije in prodaje. To mu je uspelo, njegovo življenjsko poslanstvo, ki se v omenjenem simbolnem loku pne od vzpostavitve Moderne galerije prek skrbi za Jakopiča in druge slovenske umetnike do Mednarodnega grafičnega likovnega centra, je bilo izpolnjeno.

Danes pa se v tej osi prvič srečujemo še s **četrto simbolno točko, s Počivavškovim kipom.** Umetnostni zgodovinarji in pisci o

umetnosti se ločujemo na množico dolgočasnih, a prepotrebni pozitivistov, in na manjšino tistih, ki znajo za likovnimi deli in podatki o njih začutiti njihov pomen in simboliko. Kržišnik je bil v tej manjšini. Ko sem v začetku sedemdesetih let prišel kot kustos v Moderno galerijo, sem ga opozarjal na umetnike generacije, ki so tedaj začeli samostojno ustvarjati. Pri tem sicer ni bil nezaupljiv do mojega okusa ali presoje, vendar se je vedno hotel prepričati sam, kar je včasih trajalo tudi več let. Le ena stvar ga je takoj prevzela in to je bilo delo Matjaža Počivavška. Spoštoval je njegove estetske razsežnosti, abstraktno metaforičnost, kiparski prijem in občutek za ustrezn material. Zato sem prepričan, da bi mu bil ta Počivavškov kip všeč. To pa je največje priznanje umetniku, vsem tistim, ki so to omogočili, in najlepši spomin na Zorana Kržišnika.

(Nagovor prof. dr. Jureta Mikuža na slovesnosti ob odkritju skulpture v čast dr. Zoranu Kržišniku 10. februarja 2011.)

Kipar Matjaž Počivavšek je o ideji in izvedbi skulpture zapisal: »Z velikim veseljem sem sprejel naročilo Mednarodnega grafičnega likovnega centra in Mestne občine Ljubljana za postavitev skulpture v spomin na dr. Zorana Kržišnika. Še toliko bolj, ker se je naročnik strinjal z idejo, naj to ne bi bila le nema ilustracija spomina, ampak naj bi se s svojim življenjem drugačnosti vpisovala v odsotnost po načelu, življenje prinaša smrt in se v smrti ohranja. Sledila je realizacija z dolgotrajnimi postopki ponavljanja v vosku in počasi se je začela oblikovati forma. Njena zamrznitev in dokončnost se zgodi, ko prek brezoblične materialnosti forma razreši neštete tehnične ovire in trči ob reminiscence. Te se kot arheološke plasti časa nalagajo v zgodovino kiparstva in v tem primeru segajo od raztrganega zastora do anagličnega dimnika in še mnogo dlje in globlje. Ob tem je pomembno tudi dejstvo, da se že nekaj časa ukvarjam s podobami *acheiropoietos*, ki po svojem principu iz dela izključujejo roko kot genialno orodje ustvarjanja. Želel bi si, da bi tudi ta skulptura, postavljena v javni prostor, vznemirjala, in ne motila, in da bi se postopek ponavljanja njenega ustvarjanja ponavljal tudi v pogledih gledalcev.«

Duhovni zakladi v domači knjižnici

Nadaljevanje projekta Knjige za vsakogar

Dr. Uroš Grilc

Fotografiji: Miha Fras

Načelnik Oddelka za kulturo dr. Uroš Grilc, direktor Javne agencije za knjigo pisatelj Slavko Pregl, Ingrid Celestina, predsednica slovenskih knjigotržcev, in mag. Jelka Gazvoda, direktorica Mestne knjižnice Ljubljana, so 2. februarja pred polno dvorano novinarjev in bralcev v Trubarjevi hiši literature predstavili oceno projekta Knjige za vsakogar za zadnje četrletje. S spodbudnimi rezultati prodaje se bo projekt v nekoliko modificirani obliki nadaljeval tudi po sestopu Ljubljane s prestola svetovne prestolnice knjige. Razpis za sodelovanje v projektu je odprt še do 28. februarja.

V okviru projekta Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010 je eden izmed pomembnejših programov projekt Knjige za vsakogar. Izšlo je že vseh 21 knjižnih del različnih žanrov v nakladi 8.000 izvodov in jih je na več kot 220 prodajnih mestih v knjigarnah, knjižnicah in kulturnih ustanovah po vsej Sloveniji, v Trstu in Celovcu moč kupiti za ceno 3 evre. Uspešnost projekta pa Oddelek za kulturo analizira v evalvacijah na podlagi natančnih podatkov o prodanih knjigah po različnih prodajnih mestih.

Zakaj Knjige za vsakogar?

Za slovenski knjižni trg je znano, da je povprečna naklada knjig v letu 2009 znašala 1543 izvodov na naslov, za področje leposlovja 1098 izvodov, povprečna cena knjige pa je bila 20,03 evra. Zahtevnejše leposlovne knjige s svojo naklado v povprečju ne presegajo številke 600 izvodov. Če smo po izposoji knjig v slovenskih splošnih knjižnicah Slovenci z izposoj 12,8 izposoj *per capita* letno v evropskem vrhu, smo s prodajo 2 do 3 izvode na evropskem dnu. Število novo izdanih knjižnih naslovov v letu 2009 je znašalo 6586 izvodov, od tega 1765 leposlovnih del, med njimi 921 del slovenskih avtorjev.

Na to stanje odgovarja projekt Knjige za vsakogar, ki povezuje založnike, avtorje, knjigarne, knjižnice in nekatere kulturne ustanove ter je v prvi vrsti usmerjen k bralcu, zato smo ga poimenovali kampanja za promocijo branja in knjige. Obenem se s tem projektom, ki ga koordinira MOL, podpirata pa ga tudi Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za kulturo RS, in katerega rezultat je obširna prodajna mreža knjig, preizkušajo nove možnosti promocije knjig in branja, ki bi dvignile kulturo kupovanja knjig pri nas. Glede na dosedanje odzive bralcev, knjigarnarjev, knjižničarjev in založnikov pričakujemo, da bomo s projektom lahko v podobnih oblikah nadaljevali tudi po koncu ljubljanskega prestolovanja knjigi. Ker se s projektom Knjige za vsakogar

spreminja kar nekaj utečenih praks, ki so značilne za slovensko založništvo, želimo spremeniti tudi prakso nedostopnosti podatkov o prodanih knjigah. Uspeh ali neuspeh tega projekta se odraža v natančnih in javno dostopnih številkah prodanih knjig, vsekakor pa bodo ti podatki zanimivi za založnike in vse druge udeležence v knjižni verigi. Seveda pa je glede na obseg projekta Knjige za vsakogar in le 21 izdanih knjig nerealno pričakovati, da bo ta projekt resneje učinkoval na knjižni trg, na katerem izide letno okoli 6000 knjižnih naslovov.

Projekt Knjige za vsakogar je v knjigarne privabil nove kupce knjig, zaenkrat pa je težko oceniti, kako je ta projekt vplival na redno prodajo knjig, še posebej zato, ker smo v obdobju ekonomske krize in so take primerjave vprašljive. Odzivi obiskovalcev knjižnic prav tako kažejo, da so ti sprejeli možnost dodatne ponudbe v knjižnicah, ki so s tem projektom postale zanimiva prodajna mesta, še posebej zato, ker v večini slovenskih krajev knjigarn nimamo. Prav ta dostopnost knjig z vidika obsežne prodajne mreže je temeljno ogrodje projekta, saj je njegovo drugo obdobje dejansko potrdilo, da je to ključ do uspeha celotnega projekta, ne pa izključno cena knjige in njena promocija. Brez slednjega bi ne mogli doseči tako visokih prodajnih števil, naš projekt Knjige za vsakogar pa v tretjem ocenjevalnem obdobju že kaže, da je najpomembnejša prav fizična dostopnost knjige.

Tretje obdobje Knjige za vsakogar: od 26. 8. 2010 do 1. 1. 2011

Tretje obdobje projekta Knjige za vsakogar, obdobje zadnjega četrletja 2010, je zelo pomembno, saj bo z njegovo evalvacijo dana podlaga za odločitev, kaj se bo s tem projektom zgodilo po zaključku programa Ljubljana - svetovna prestolnica knjige 2010: bo ta eksperimentalni projekt promocije branja in knjige ugasnil, se bo nadaljeval v podobnih okvirih ali pa bo doživel nekatere korenite spremembe?

Tako kot v dosedanjih dveh evalvacijah so temelj za zaključke glede izvajanja projekta statistični podatki o prodanih knjigah v mreži prodajnih mest. Zbrani podatki kažejo, da je od začetka projekta 23. aprila 2010 do konca leta izšlo 20 knjižnih naslovov, prodanih pa je bilo 75.497 izvodov knjig. To pomeni, da je bilo od skupne natisnjene naklade 160.000 izvodov prodanih 47,19 odstotka naklade. V tretjem obdobju je bilo prodanih skupaj 18.462 knjig.

V tretjem obdobju so izšle štiri nove knjige: *Čarovnikov vajenec* v stripu Evalda Flisarja, družinski strip *Graffiti*, *Passion de Pressheren* Andreja Rozmarna Roze, pred koncem leta še *Jedci psov iz Svinije* Karla Markusa Gaussa. Pomenljivo je skupni imenovalec kar treh izmed navedenih knjig stripovska umetnost, ki je bila nasploh v programu Ljubljane svetovne prestolnice knjige izpostavljena v več

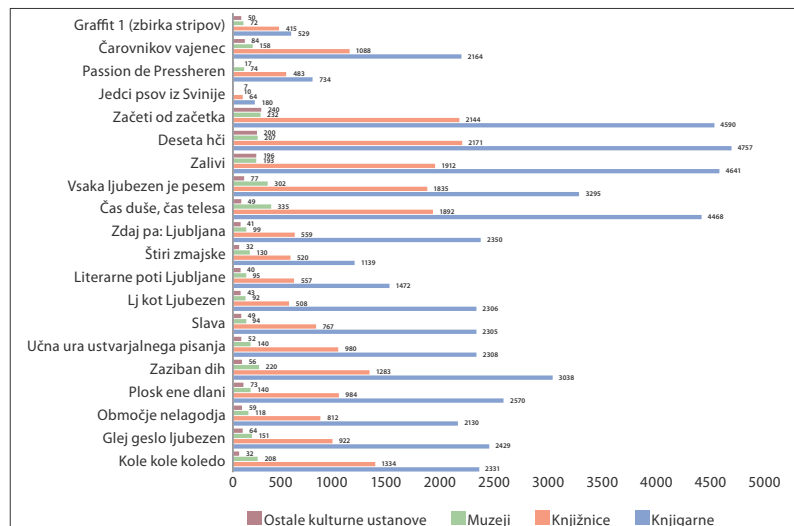
projektih, z željo, da se na slovenskem knjižnem trgu spodbudi razvoj stripa. V vsakem primeru gre za tri zanimive založniške projekte, ki vsak na svoj način zapolnjujejo določen manko na slovenskem knjižnem trgu. *Graffiti* so bržkone najbolj dolgoročen poskus, da se obudi tradicijo družinskega stripa. *Čarovnikov vajenec*, izvorni slovenski roman in preverjena knjižna uspešnica, ki jo navdušeno prebira že več generacij bralcev, je v stripovski izdaji nedvomno izstopajoča za slovenski knjižni trg, prav tako *Passion de Pressheren*, ki združuje drzno prepesnjevanje velikega pesnika in stripovsko upodobitev. *Čarovnikov vajenec* je s 3494 prodanimi izvodi vsekakor zelo hitro upravičil svoj sloves uspešnice.

Projekt Knjige za vsakogar, kampanja za promocijo knjige in branja, je očitno tudi spodbuda za nove programe, ki se jih založniki doslej niso upali lotevati. Glede na to, da načrtujemo še nekaj dogodkov, povezanih s stripom, predvsem pa načrtujemo izvedbo prvega »festivala stripa«, ki bo potekal v okviru velike razstave Zgodovina slovenskega stripa od julija do oktobra 2011 v Mestni galeriji v Ljubljani, bo strip zagotovo iskan in zaželen tudi v prihodnje.

Drugi, v vseh vidikih uspel založniški poskus znotraj projekta Knjige za vsakogar, so tri čitanke Cankarjeve založbe (Pahor, Žižek, Makarovič), ki so v založnikovih skladiščih pošle v slabem mesecu, tu in tam pa je na katerem

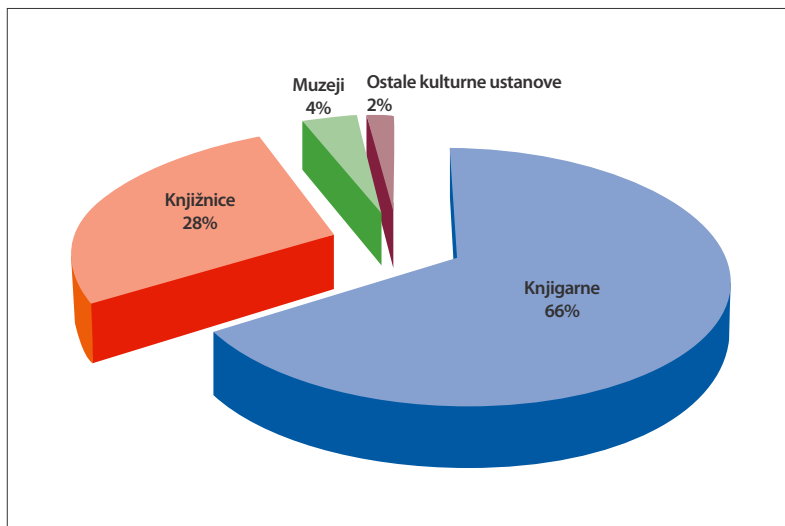
Duhovni zakladi v domači knjižnici

Nadaljevanje projekta Knjige za vsakogar

Oddelek za kulturo MU MOL, 2.2.2011

Knjige za vsakogar - prodaja posameznih knjig po prodajnih mestih

Oddelek za kulturo MU MOL, 2.2.2011

Knjige za vsakogar, delež prodaje po prodajnih mestih

izmed 220 prodajnih mest še mogoče naleteti na posamičen izvod.

Štiri knjige, ki so izšle v zadnjem četrtletju, so glede na datume izida dosegle temu ustrezne prodajne rezultate, skupaj pa je bilo prodanih 6129 izvodov. To pa obenem pomeni, da so se tudi v tretjem obdobju projekta Knjige za vsakogar dobro prodajale tudi knjige, ki so izšle v prvih dveh obdobjih. Poglejmo nekaj najbolj izstopajočih podatkov. Deset knjig Študentske založbe, ki so izšle v okviru festivala Fabula-literature sveta, se je v povprečju v tretjem obdobju prodalo med 400 do 500 izvodov na naslov, izstopata pa knjigi *Lj kot Ljubezen* in *Zdaj pa Ljubljana - tuji avtorji o Ljubljani*, saj se je prve v tem obdobju prodalo 1291 izvodov, druge pa 1305 izvodov. Nenadnega porasta prodaje si ne znamo popolnoma razložiti, tega ne zna pojasniti niti založnik, pri obeh knjigah pa gre za vsebinsko in uredniško zelo kakovostni deli, ki so ju bralci morda prepoznali z zamudo.

V zadnjem obdobju se je sicer največ prodalo zbirke esejev Toneta Pavčka *Čas duše, čas telesa*, in sicer 1671 izvodov. Omeniti velja še knjigo *Kole kole koledo*, ki se je v tem obdobju prodala v 853 izvodih in tako že dosegla skoraj polovico natisnjene naklade, kar pomeni, da je kljub skromnemu začetku in šibki promociji knjige s strani založnika prodaja zelo konstantna.

Kar zadeva prodajna mesta, je v tretjem obdobju prišlo do precej drugačnega razmerja med njimi glede na njihovo uspešnost. Od skupno prodane naklade se je 65,8 % knjig prodalo v knjigarnah, 28,1 % v knjižnicah, 4 % v muzejih in 1,9 % v preostalih kulturnih ustanovah. Glede na prejšnje obdobje se je za odstotek zvišala prodaja v knjižnicah,

za dober odstotek pa se je znižala prodaja v knjigarnah. Če se omejimo zgolj na zadnje obdobje (september-december), je slika prodaje naslednja: 61 % knjigarne, 30 % knjižnice, medtem ko je prodaja na preostalih prodajnih mestih (muzeji in kulturne ustanove) celo preseгла 8 %. Sklepamo lahko, da je prodaja v knjižnicah in kulturnih ustanovah konstantna oz. celo v rahlem porastu, medtem ko gre v knjigarnah v nasprotni smeri. Razlog temu gre nemara pripisati dvojemu: prvič temu, da se obiskovalci knjižnic in kulturnih ustanov s samo možnostjo prodaje knjig v teh javnih prostorih spoznavajo na novo, po drugi strani pa tvegamo trditev, da gre pri obiskovalcih knjižnic in kulturnih ustanov za širši krog bralcev, ki niso nujno tudi redni obiskovalci knjigarn in torej kupci knjig. Vsekakor je nesporno, da je obseg obiskovalcev knjižnic v primerjavi s knjigarnami bistveno večji, kar potrjuje, da je ključni faktor uspeha projekta Knjige za vsakogar trdnost, obseg in razvejanost mreže prodajnih mest na celotnem območju Slovenije, saj je le tako zagotovljena dostopnost navedenih knjig. Prav slednje pa je ključno tudi za odločitev o nadaljevanju projekta.

Nadaljevanje projekta Knjige za vsakogar v letu 2011

Mestna občina Ljubljana in Javna agencija za knjigo RS sta se na podlagi evalvacije rezultatov odločili, da s projektom Knjige za vsakogar nadaljujeta. 28. januarja 2011 je bil tako objavljen javni razpis, na katerem bodo izbrane nove kakovostne knjige, ki bodo v letu 2011 dostopne bralcem po vsej Sloveniji v knjigarnah, knjižnicah in nekaterih kulturnih ustanovah. Glede na rezultate projekta ni dvoma, da so ga bralci sprejeli in pričakujejo njegovo nadaljevanje.

Projekt Knjige za vsakogar je pokazal tudi nekatere slabosti, zato smo v pravkar objavljenem razpisu spremenili nekatere parametre projekta, dasiravno ostaja njegova filozofija enaka. To pomeni, da bo Mestna občina Ljubljana tudi v prihodnje promovirala projekt in izdane knjige in da bo ohranjena prodajna mreža knjigarn, knjižnic in kulturnih ustanov.

Glavna sprememba je večja fleksibilnost naklad. Rezultati namreč kažejo, da je med izdanimi dobršen delež knjig, ki sodijo med zahtevnejšo literaturo in je naklada 8.000 izvodov vendarle nekoliko previsoka. Ker bo projekt Knjige za vsakogar še naprej povezan tudi z literarnim festivalom Literature svetovnih celin, je določen delež zahtevnejše literature predpostavljen. Založniki bodo lahko pri kandidaturi izbirali med tremi kategorijami naklad, 5.000, 8.000 in 12.000, pri čemer cilji razpisa z višino subvencije precej odločno privilegirajo višje naklade. Tako znaša subvencija na naslov, ki bo natisnjen v nakladi 5.000 izvodov, največ 6.000 evrov, za naklado 8.000 do 10.000 evrov, za naklado 12.000 pa do 15.000 evrov.

Druga sprememba je cena knjige, ki bo skupaj z vračunanim DDV znašala 5 evrov. Glede na povprečno ceno knjige je ta cena še vedno zelo ugodna, založnikom in prodajalcem pa bo olajšala zapiranje finančne konstrukcije. Po naših pričakovanjih se bo tudi zaradi tega še povečalo zanimanje založnikov za sodelovanje pri projektu, kar bi za bralce z vsebinskega vidika pomenilo še boljše ponudbo. Bo ta dvig cene bralce odvrnil od projekta? Predvidevamo, da ne, gotovo pa bo to tudi odgovor tistim, ki na kupce knjig gledajo podcenjujoče, češ, zdaj bodo pa ljudje mislili, da je vsaka slovenska knjiga lahko tako poceni.

Med pogoji razpisa je še tretja sprememba, in sicer izjava založnika, da je ta v primeru razprodane knjige pripravljen knjigo v dogovoru z MOL in JAK ponatisniti. Ker je ključno sporočilo projekta dostopnost kakovostne knjige, se v primeru hitro prodane naklade (primer čitank Cankarjeve založbe, čeprav je zanimanje zanje izjemno) pričakuje dotis naklade, seveda ob dogovorjenih pogojih.

In nenazadnje, predvideva se izbor okvirno dvanajstih knjig, vključno s petimi, ki bodo izšle v okviru festivala Literature svetovnih celin.

Natančneje pa smo opredelili področje razpisa, saj so poleg sodobnih prozaičnih del, pesniških zbirk, esejev in humanistike, posebej izpostavljena področja, za katera bi želeli, da so v projektu Knjige za vsakogar močnejše zastopana - izvirne slikanice in izvirna mladinska literatura.

Rezultate novega javnega razpisa bo zagotovo zanimivo spremljati. Pred dobrim letom je bil projekt za marsikoga poln neznank glede delovanja celotnega sistema, v prvi vrsti pa je obstajal velik dvom založnikov, da je kakovostno knjigo ne glede na ugodno ceno mogoče prodati v nakladi 8000 izvodov. Ta uganka je danes razrešena, saj je projekt ponudil konkreten vpogled v drobneje slovenskega knjižnega trga ter vsem akterjem prinesel novo vedenje. Z vidika oblikovanja in načrtovanja založniških programov je to vedenje dragoceno, zato si na novem razpisu obetamo veliko zanimanje založnikov, večji nabor predlaganih kakovostnih knjig in zato še boljše ponudbo za bralce. Prepričani smo namreč, da glede projekta Knjige za vsakogar obstajajo pomembne rezerve tako pri ponudbi knjig kot pri razvejanosti prodajne mreže.

Knjižne umetnine

Miniaturna knjiga je kot vrt ...

Pablo Fajdiga

8. februarja, na slovenski kulturni praznik, so v MKL - Slovanski knjižnici odprli razstavo miniaturnih knjig z naslovom *Mala knjiga – velik dragulj*. Gre za razstavo izbranih miniaturnih knjig iz zbirke, ki jo je dr. Martin Žnideršič nedavno poklonil Mestni knjižnici Ljubljana. Miniaturke bodo na ogled do 8. marca.

Dr. Martin Žnideršič, urednik, založnik, univerzitetni predavatelj, avtor številnih strokovnih člankov v domačih in tujih publikacij ter dobitnik pomembnih strokovnih nagrad, je tudi eden najvidnejših evropskih zbirateljev miniaturnih knjig. V štirih desetletjih je z nepopustljivo zbirateljsko vnemo ustvaril eno največjih tovrstnih zbirk v Srednji Evropi. Zbral je nad tri tisoč drobnih knjižic iz sedeminpetdesetih držav. Vrsto teh založniških mojstrov in smo si lani lahko ogledali na razstavi z naslovom *V majhnem plašču besed*, ki so jo pripravili v Mestnem muzeju Ljubljana v okviru Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010. Na odprtju razstave je dr. Žnideršič svojo zbirko slovesno predal Ljubljani in jo v hranjenje zaupal Mestni knjižnici Ljubljana – Slovanski knjižnici.

Na začetku letošnjega leta, ko je bila celotna zbirka prepeljana v prostore Slovenske knjižnice, pa so na kulturni praznik v vhodnih prostorih knjižnice (2. nadstropje) odprli sicer skromnejšo, a zato nič manj privlačno razstavo, ki članom in obiskovalcem strnjeno predstavlja vso pestrost in slikovitost teh miniaturnih založniških mojstrov. Na ogled je okrog sto miniaturok, ki obiskovalcu nudijo vpogled v barvito raznolikost teh »malih« tiskarskih dosežkov. Razstava kaže, kako se pri miniaturni knjigi svojevrstno prepletata spretnost obrtnika in žlahtnost umetnika, ki želita tiskano besedo in/ali ilustracije položiti v drobno knjižno posodo, kako včasih iščeta ravnovesje in kako ga včasih namerno rušita, kako se miniaturna knjiga vselej giblje na presečišču koristnega in (zgolj) lepega. Zato so nekatere miniaturne knjige trpežne žepne knjižice, druge posebej duhovite domislice, spet tretje prikupen namizni okrasek ali estetsko izdelani spominek. Na razstavi *Mala knjiga – velik dragulj* so v sedmih vitrinah razstavljene domače

Decembrska razstava miniaturnih knjig v Mestnem muzeju Ljubljana, ki jih je prof. dr. Martin Žnideršič poklonil mestu Ljubljani, je v tujem tisku naletela na velik odziv in občudovanje.

in tuje miniaturoke, od začetka devetnajstega stoletja do današnjih dni. Ogledali si boste lahko različne izdaje Svetega pisma, molitvenike, priročne kuharske knjige, žepne koledarčke in beležnice, slovarje, poučne knjige ipd. Na razstavi je prvič na ogled tudi mikroknjiga velikosti 17 x 14 mm z rekom »Miniaturna knjiga je kot vrt, ki ga nosimo s sabo v žepu«, ki je izšla ob srečanju evropskih ljubiteljev miniaturnih knjig v Ljubljani oktobra lani.

Mednarodni odmevi na ljubljansko razstavo miniaturne knjige

Prof. dr. Martin Žnideršič

Nekaj dni pred novim letom smo dobili dva pomembna mednarodna odmeva na razstavo Miniaturnih knjig v Mestnem muzeju v Ljubljani (ki so jo zaprli 3. januarja 2011). Na otvoritev razstave je s posebno ekskurzijo prišlo 21 nemških zbiralcev miniaturok v organizaciji berlinskega kluba zbiralcev miniaturnih knjig.

Med njimi sta bila tudi predsednika berlinskega kluba Peter Goslar in stuttgartskega kluba Walter Stauffendiel. Vsako od obeh združenj ima svoje glasilo, ki izhaja četrtletno.

Decembrska številka barvne revije združenja iz Stuttgarta v formatu A4, *Miniaturbuch Journal*, je kar celih

Foto: Pablo Fajdiga

Model Svetega pisma, t. i. *Chained Bible* (lat. *libri catenati*), ki je bil pritrjen z verigo, da ga niso ukradli, iz zbirke prof. dr. Martina Žnideršiča, ki ga hrani Slovanska knjižnica MKL.

pet strani namenila ljubljanski razstavi. Naslovnica je v celoti posvečena ljubljanski razstavi, na štirih notranjih straneh pa revija objavlja informacije in članke o njej. W. Staufenbiel je na dveh in pol straneh – s številnimi barvnimi fotografijami – z naslovom *Faszinierend schoen!* podrobno predstavil razstavo – »našega zbirateljskega prijatelja dr. M. Žnideršiča iz Ljubljane«. Peter Goslar piše o našem mestu »Ljubljana, die unbekannte Geliebte«, Staufenbiel pa poroča še o obisku semeniške knjižnice. V kazalu revije je tudi slika ene od razstavnih vitrin.

V reviji je – s tremi barvnimi slikami – objavljen tudi članek Martina Žnideršiča *Louis Bondy – 1910 – bis 1993 - Eine porsoenliche Erinnerung*.

Tudi glasilo berlinskega združenja *Das Miniaturbuch*, ki izhaja v formatu A5 in so barvne le štiri strani ovitka, je barvno naslovnico posvetil ljubljanski razstavi, na drugi in četrti strani ovitka pa so številne barvne fotografije o razstavi, ki jih je prispevala Angelika Jaeck. Ponatisnjena sta tudi članka obeh omenjenih predsednikov; W. Staufenbiel je svoj članek naslovil *Ich war und bin tief beeindruckt...* Ob koncu obeh člankov je objavljeno *Dopolnilo*, v katerem A. Jaeck opisuje otvoritev razstave in našteje tudi vseh pet govornikov. Horst Radke opisuje obisk semeniške knjižnice in objavlja tudi pet črno-belih fotografij z obiska. Urednika obeh publikacij ljubljata, da bosta v naslednji številki objavila tudi recenzijo kataloga razstave.

Tudi glasilo ameriškega združenja *Miniature Book Society Newsletter*, ki izhaja trikrat letno, bo v naslednji številki objavilo kratko poročilo

Odziv na decembrsko razstavo miniaturnih knjig v stuttgartski stanovski reviji *Miniaturbuch Journal* na naslovnici in kar štirih notranjih straneh.

podpredsednika združenja, Stephen Byrna, o razstavi. S. Byrne je bil tudi na naši otvoritvi in na njej govoril.

Menim, da je naša razstava poleg navdušenja domačih obiskovalcev dosegla tudi kar največje možne odmeve iz tujine. Še toliko bolj, ker so te tri revije edine strokovne revije o miniaturni knjigi na svetu in so vse tri tudi razstavo vnaprej napovedale.

Svetovni vrh knjige (WBS) – knjiga kot nosilka razvoja človeštva

V okviru Ljubljane – svetovne prestolnice knjige bo od 31. marca do 2. aprila 2011 v Cankarjevem domu potekal Svetovni vrh knjige - knjiga kot nosilka razvoja človeštva.

Teme bodo med drugim vključevale razmerje med elektronskimi in tiskanimi knjigami, vlogo strežnika Google na področju knjige, spremenjene poslovne modele založništva in knjigotrštva ter njihov vpliv na kakovost podanih informacij, državno podprto politiko spreminjanja knjižnega okolja, vlogo »linearnega« branja v digitalnem kontekstu, pomen prevajanja in kulturne izmenjave na področju knjige, vpliv knjig na preteklo, sedanje in prihodnje civilizacije ter (i)racionalnost trditve, da morajo biti informacije svobodne. Med predavatelji so znamenita imena: Jens Bammel (Švica), Andrej Blatnik (Slovenija), John Carlin (Španija), Roger D. Sell (Finska), Francis Galloway (Južna Afrika), Meta Grosman (Slovenija), Pramond Kapoor (Indija), Miha Kovač (Slovenija), Mike Shatzkin (ZDA), Podrobnejše podatke o konferenci so na spletni strani www.wbs2011.si.

Povabilo na Grad

*Direktorica mag. Mateja Avbelj Valentan
o delu in načrtih*

Fotografiji: Miha Fras

Direktorica Javnega zavoda Ljubljanski grad
mag. Mateja Avbelj Valentan

Ekipa sodelavcev novega Javnega zavoda Ljubljanski grad. *Iz leve proti desni:* Vinko Kumprej, Nika Valentinčič, Tomo Dukarič, Katarina Damjanov, Stane Miklavc, mag. Mateja Avbelj Valentan, Tomaž Novak, Damjana Sekernik, Janja Rozman Raubar, Maja Pangršič.

Ljubljanski grad je v občinskih rokah od 31. julija 1905, ko je mesto vodil župan Ivan Hribar, konec lanskega decembra pa je Mestna občina Ljubljana na začetku drugega mandata župana Zorana Jankovića ustanovila Javni zavod Ljubljanski grad in za direktorico imenovala dotedanjo vodjo Kabineta župana mag. Matejo Avbelj Valentan, ki se je polna načrtov lotila vodenja te najbolj priljubljene in najbolj obiskane turistične točke v Sloveniji. Grad na prelepi mestni razgledni točki združuje obsežno kulturno-umetniško, izobraževalno, trgovsko, družabno in gostinsko ponudbo in zavod ima v ustanovitvenem aktu ambiciozno opredeljeno svoje poslanstvo: »Zavod organizira in izvaja kulturne, umetniške, turistične in druge prireditve z namenom oblikovanja celovite kulturne in turistične ponudbe. Zavod trajno in nemoteno zagotavlja javne kulturne dobrine in storitve na vseh kulturnih področjih: gledališče, glasba, likovne in intermedijske umetnosti, muzejske, posredniške in druge dejavnosti. Kot stalni muzejski postavitvi delujeta Virtualni muzej in stalna razstava slovenske zgodovine. V okviru svojega poslanstva zavod ohranja in promovira materialno in nematerialno dediščino Ljubljanskega gradu.« Direktorico smo povprašali, kako se je lotila vodenja in kakšne zamisli ima za prihodnost.

S kakšnim motivom in ambicijo ste sprejeli vodenje Javnega zavoda Ljubljanski grad?

Ljubljanski grad je zaradi svoje izjemnosti zanimiva turistična točka za tuje in domače obiskovalce ter v središču prestolnice ponuja možnost za idilične sprehode v naravi. Je tudi novo kulturno središče Ljubljane. Z vsebinsko nadgradnjo, strokovnostjo osebja ter predvsem s prijaznostjo želimo, da bi se naši obiskovalci na Gradu zadržali dalj časa in se nanj tudi radi vračali. Želja in ambicija je, da Ljubljanski grad postane prva turistična točka v tem delu Evrope.

S koliko sodelavci začenjate svoje delo in koliko je sistemiziranih delovnih mest za optimalno delovanje zavoda?

Od dosedanjega upravitelja Gradu, Festivala Ljubljana, v novi zavod prehaja šestnajst zaposlenih, od Javnega podjetja Ljubljanska parkirišča in tržnice, ki upravlja vzpenjačo, pa deset. To so strokovno usposobljeni sodelavci, ki so delo na svojih področjih že doslej dobro opravljali, skupaj pa nas čaka še veliko

del. Optimalno število zaposlenih za opravljanje vseh poslovnih funkcij bi bilo dvaintrideset. V okviru prehoda na nov zavod namreč ni prišlo do prenosa nekaterih delovnih mest, kot so splošna in računovodska služba, ki pa sta prav tako nujno potrebni za nemoteno delovanje zavoda.

Katera ponudba najbolj deluje v tem trenutku in katero nameravate posebej intenzivno razvijati? Katera dejavnost je finančno najbolj perspektivna in katera promocijsko najbolj privlačna?

Celovito ponudbo kulturnih, turističnih, pedagoških, andragoških, gostinskih in drugih storitev Grad zagotavlja že zdaj, razvijal pa jih bo tudi v prihodnje. Grad namreč zahteva takšno organizacijsko obliko, v kateri bo zaokrožena kulturna, turistična in gostinska dejavnost, ki bo Grad skupaj z dostopom povezala v celoto. Intenzivno bomo razvijali oziroma razširili ponudbo poročnih obredov in protokolarnih prireditev.

Finančno je najbolj perspektivna turistična dejavnost, ki je tudi promocijsko najbolj privlačna.

Menite, da boste s sredstvi, ki so vam na voljo, in tistimi, ki jih načrtujete iztržiti, lahko pokrili doslej nerentabilno vzpenjačo?

V tem trenutku še ne razpolagamo s podatkom o višini sredstev za funkcioniranje novega zavoda. Sredstva bodo znana po sprejemu proračuna Mestne občine Ljubljana za leto 2011; konec marca oziroma v začetku aprila tako pričakujemo odločbo o financiranju.

Vzpenjača je infrastrukturni objekt in kot tako jo moramo tudi obravnavati. Smiselno je povezala staro mestno jedro in grajski hrib ter ga s tem razbremenila številnih turističnih avtobusov in zmanjšala število avtomobilov.

Kaj vse Grad ponuja in kaj mu še manjka v infrastrukturnem in programskem pogledu? Vpeljete tudi novo programsko ponudbo?

Na Gradu se že zdaj prepletajo vsebine s področja ohranjanja kulturne dediščine in sodobne

vrhunske umetnosti slovenskih in tujih avtorjev. Govorimo o kulturnem turizmu, ki ponuja številne dogodke, turistične ogledne ter spremljajočo dejavnost (kulinarika, spominki ...). Izvajamo vzgojno-izobraževalne programe. Grad je reprezentativen objekt, na katerem potekajo različni protokolarni dogodki, sprejemi, poročni obredi. V okviru tržne dejavnosti so grajski prostori pogosto prostor za druženja in družabne programe. Grad in grajski hrib pa ponujata tudi obilo zelenih površin, namenjenih športu, oddihu in rekreaciji. V tem okviru bomo razvijali učne poti. Tudi druga področja delovanja bomo še nadgradili, zagotovo se bodo nove možnosti ponudile tudi z dokončanjem obnove Gradu.

S katerimi strateškimi potezami boste privabljali še več gostov, kot jih ima Grad že zdaj? Saj drži, da Grad letno obišče med 500

GRAD V OČEH OBISKOVALCEV

»Kraj, kamor pobegneš in v miru opazuješ mesto«

do 600.000 obiskovalcev? Jih načrtujete privabiti še več?

Res je, da Ljubljanski grad letno obišče med 500.000 in 600.000 obiskovalcev, naša želja je, da privabimo na Grad letno milijon obiskovalcev. Ljubljanski grad je unikat, zavedamo se, da je prava redkost. Glede na raznolikost vsebin in strukturo obiskovalcev smo ga preimenovali v slovensko akropolo, ki je bila že zamisel arhitekta Jožeta Plečnika. Grad že zdaj ponuja skozi vse leto številne vsebine, ki pa jih bomo programsko še dopolnili.

Nadaljevali bomo z obnovitvenimi deli, razširili gostinsko ponudbo, jo dopolnili tudi z vinoteko s slovenskimi vini, odprli trgovino z grajskimi spominki, knjigarno, ponudili poročne obrede še bolj po meri zaljubljenecv ... Tujim obiskovalcem se bomo še bolj približali s prevodi v različne svetovne jezike.

Zaradi odlične lege grajske planote bomo oživili sprehajalno pot med Gradom in Šancami, želimo pa postati tudi vzor za ekodelovanje z negovanjem okolice Gradu in grajskih poti. Ob tem želimo urediti tudi celovit sistem parkiranja na grajskem hribu.

Se z gostinci že dogovarjate, da bi bila v ceno menija na primer všteta cena vožnje z vzpenjačo? Je mogoče ceno vožnje vključiti tudi v drugo, na primer kulturno in izobraževalno ponudbo?

Z gostinci smo že imeli prve pogovore o našem nadaljnjem skupnem bivanju in delu na Gradu, kar vključuje tudi tovrstni dogovor, za kar se bomo zavzemali. Za obiskovalce prireditev (kulturnih, izobraževalnih ali družabnih) v lastni organizaciji že zdaj velja znižana cena povratne vozovnice za tirno vzpenjačo, in sicer 1,8 evra. V nadaljevanju predvidevamo kombinirano vstopnico, ki bo poleg vožnje z vzpenjačo vključevala tudi vstopnino za ogled Virtualnega muzeja, Razglednega stolpa in stalne razstave Slovenska zgodovina.

Ste zadovoljni s trgovsko ponudbo oz. ponudbo spominkov za tuje goste ali pa še kaj pogrešate?

Spominke z grajskim motivom je že zdaj mogoče kupiti v Info centru, prodajna galerija domače in umetnostne obrti Rustika pa ponuja vrh kakovostne ter razpoznavne

spominkarske ponudbe na Slovenskem. Zavedamo se, da je potrebna dodatna svežina na tem področju, zato že snujemo načrte o novi ponudbi spominkov.

Ko ob koncih tedna prihajamo na Grad, se nam pogosto nudi prizor z belo poročno obleko. Koliko parov se letno poroči na Gradu in ali boste morda ta pomembni življenjski dogodek tudi programsko popestrili, saj je znano, da bo za začetek predvsem obnovljena poročna dvorana. Kdaj bo to natančno?

V letu 2010 je bilo na Gradu 632 poročnih obredov; podobne pa so tudi številke iz prejšnjih let. V prihodnje naj bi poroke dobile še bolj romantičen pridih in večjo vpetost v grajsko okolje. To bomo lahko v polnem obsegu uresničili prav z obnovo poročnih dvoran, ki je predvidena v letu 2012. Kot že omenjeno, bomo kmalu, skupaj z Upravno enoto Ljubljana, razširili ponudbo grajskih porok.

Kako se programsko povežete s Turizmom Ljubljana in ali ste morda že navezali stike z gradovi drugih evropskih prestolnic? S katerimi turističnimi društvi ste se že programsko povezali v Ljubljani in Sloveniji?

S Turizmom Ljubljana dobro sodelujemo, predvsem na področju promocije. Še bolj si želimo okrepiti sodelovanje na programskem področju. Prav tako želimo programsko povezati javne kulturne zavode, turistična društva ter druge izvajalce kulturnih in turističnih prireditev, ki so v javnem interesu. Doslej smo uspešno sodelovali v projektu SLOVENIA TOP 5; skupaj s Predjamskim gradom, Postojnsko jamo, Blejskim gradom in Kobilarno Lipica smo se promocijsko dobro predstavili domačim in tujim obiskovalcem.

Kaj pa vas osebno čustveno najbolj veže na Grad? In kaj polagate na srce sedanjim in prihodnjim obiskovalcem Gradu?

Verjetno kot pri večini mladih, je bil Grad tudi v moji mladosti kdaj kraj romantičnega sprehoda ... Sedanjim in prihodnjim obiskovalcem Gradu izrekam pristrčno dobrodoščilo. Želim jim, da ga doživijo v vsej njegovi raznolikosti in ponudbi ali pa le kot sprehod in umik od vsakdanjega vrveža.

Staša Cafuta

Prof. dr. Janez Bogataj, etnolog
Ljubljanski grad je eno pomembnih središč Ljubljane. In Ljubljana je glavno mesto Republike Slovenije. Zato je logično, da je na Gradu tudi gostilna, saj je gostilna ena od naših razpoznavnosti, okolje, v katerem lahko gostje iz Slovenije in tujine spoznavajo kakovosti naše gastronomske kulture. Prav zato ni vseeno, kakšna je gostilna na Gradu in mesto Ljubljana je tokrat imelo srečno roko pri izbiri. Gostilna na gradu je edina gostilna v središču Ljubljane, ki dosledno in kakovostno predstavlja gastronomijo Slovenije in ne zavaja gostov s stereotipi ter bližnjicami, cenenim kulinaricnim romantizmom ali zapoznelimi globalnimi novotarijami.

Mitja Vaupotič, študent
Razstava slovenska zgodovina na Ljubljanskem gradu je zasnovana kot hiter pregled zgodovine in zgodovinskih dogodkov pri nas, tako da lahko tudi nevedni gost iz tujine na enem mestu dobi osnovne informacije o zgodovini pri nas. Sama razstava je kronološko zasnovana, vseč mi je, da lahko nekatere replike muzealij tudi potipamo, na primer najstarejšo piščal, kolo in vaško situlo. Poleg tega je veliko gradiva zajetega v digitalni obliki. Osebno mi je bilo najbolj zanimivo predvsem to, da so na razstavi sodelovali muzeji iz različnih koncev Slovenije, ki so za stalno razstavo posodili svoje muzealije, tako na primer Pokrajinski muzej Maribor, ki je posodil kar nekaj stvari, tudi cehovsko skrinjo kovaškega ceha.

Tanja Božič, ekonomistka
Gostilna na gradu je nekaj prav posebnega. Že prebiranje preglednega, a izbranega jedilnega lista ti pcedi sline. Okus pristnih domačih jedi pa te spominja na dom. Vredno je poskusiti in trajno okušati.

Hugo Hardy, arhitekt, Velika Britanija
Težko bi strnil v nekaj besedah občutke o Ljubljani, o Ljubljanskem gradu. Vseč mi je, da skozi staro mesto teče reka. Stari del Ljubljane je kot neko pribežališče pred novim delom Ljubljane. Grajski kompleks je kraj, kamor lahko pobegneš in se skriješ pred vrvežem spodaj ter v miru opazuješ mesto, ki ti je na dlani, ter premišluješ o marsičem.

Fotografije: Staša Cafuta

Prof. dr. Janez Bogataj

Miha Vaupotič

Tanja Božič

Hugo Hardy

Ljubljanski grad – slovenska akropola

Janja Rozman Raubar

Foto: Miran Kambič

Pogled na Ljubljanski grad iz mesta.

Ljubljanski grad – simbol mesta

V samem središču starega mestnega jedra stoji mogočen grad. Edinstvena lega mu je že od nekdaj služila kot varno zavetje, strateška točka ali bivališče. Zaradi svoje dominantnosti je Grad kmalu postal tudi mestni simbol. Meščani so to podobo cenili že v srednjem veku in jo zarisali v mestni grb. Zlato obdobje živahnega razvoja je Grad doživel v obdobju Habsburžanov, še posebej, ko je bil sedež deželnih glavarjev ter v času turških vpadov. Po tem obdobju je Grad izgubil vlogo trdnjave in trdnjavske rezidence. Počasi je začel izgubljati pomen, posledično pa tudi svoj nekdanji sijaj. Svetel trenutek za njegovo zgodovino je 31. julij 1905, ko ga je takratni ljubljanski župan Ivan Hribar v imenu »ljublanskega mesta« odkupil. Rojevale so še številne ideje o namembnosti in prenovi do zadnje, ki jo od šestdesetih let prejšnjega stoletja uredničujemo skupaj s konservatorji, arheologi in arhitekti.

Ljubljanski grad je skozi stoletja doživel različno usodo, spreminjala se je njegova namembnost, zagotovo pa je in bo ostal simbol slovenske prestolnice.

Grajski grič skozi čas

Prva poselitev ožjega območja današnje Ljubljane sega na konec 2. tisočletja pr. n. š. (mlajša bronasta in železna doba). To so bili nosilci kulture žarnih grobišč, ki so si na grajskem griču ob koncu 13. stoletja pr. n. š. uredili naselbino. Arheologi domnevajo, da so imeli na griču naselbino, ki pa je zaradi poznejših predelav in gradbenih podvigov na griču neraziskana. Prazgodovinska naselbina je doživljala višek v 9. in 8. stoletju pr. n. š., nato pa začela postopoma slabeti. Ob prihodu Keltoev ter pozneje ob rimski invaziji postojanka ni imela več gospodarske in kulturne moči.

Kontinuiteta poselitve nas vodi do rimskega obdobja. Na levem bregu Ljubljanice je bila med letoma 100 in 50 pr. n. š. ustanovljena vojaška postojanka, leta 14/15 n. š. pa je mesto Emona dobilo obzidje. Arheologi še ne vedo, ali je bila na griču vojaška postojanka ali celo tempelj. V 5. stoletju n. š. je bila Emona po vdoru Hunov

Mestna občina Ljubljana je na svoji zadnji seji Mestnega sveta v lanskem letu, 20. decembra 2010, sprejela sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Ljubljanski grad. Razlog za ustanovitev je dejstvo, da Grad dobiva dokončno podobo in se bo posledično povečalo število dejavnosti, ki se bodo odvijale na Gradu. Prav razširitev ponudbe zahteva takšno organizacijsko obliko, ki bo zaokrožila kulturno, turistično in gostinsko dejavnost in bo Ljubljanski grad povežala v celoto. Zato je v upravljanje gradu vključena tudi tirma vzpenjača. Naloga vodenja Ljubljanskega Gradu je bila zaupana mag. Mateji Avbelj Valentan, do nedavnega vodji Kabineta župana Zorana Jankovića. Skupaj s svojimi sodelavci je v prvih dveh mesecih izvedla vse nujno potrebne postopke, ki jih predvideva ustanovitev novega zavoda, da bo zavod tudi pravno formalno deloval. Ob tem je zavod na podlagi povabila k oddaji ponudbe dobil svojo celotno grafično podobo arhitekta Miha Kerina in tako bo zaživel v čisto novi preobleki. Nastaja nova spletna stran, ki bo domače in tuje obiskovalce na atraktiven način popeljala na pot med preteklostjo in sedanjostjo. V ustanovitenem aktu zavoda je predvideno tudi mesto pomočnika direktorja za program. Novi programi s področja kulture in umetnosti, ki bodo nastajali pod novim vodstvom, bodo tako v celoti na ogled v letu 2012. Kar pa ne pomeni, da v letošnjem letu Grad ne bo ponudil številnih kulturnih in drugih dogodkov. Nasprotno: izvajamo vse programe na kulturno-umetniškem in pedagoško-andragoškem področju, ki so bili zasnovani še v lanskem letu, ko je z Gradom upravljal še Festival Ljubljana. Nekaj smo jih v prvih dveh mesecih že izvedli, nadaljujemo v marcu, ko pripravljamo štiri otvoritve razstav različnih zvrsti, cikel petih predavanj *Kultura v renesansi*, obudili bomo lep slovenski praznik – gregorjevo. Skozi vse leto bomo ponudili še številne druge dogodke, med katerimi velja posebej opozoriti na razstavi Franceta Rotarja (mala plastika in skulpture), slikarsko razstavo *V iskanju izgubljenega slikarstva* (pet avtorjev, profesorjev ALUO), razstavo Karla Zelenka *Miniature in slike, Grajske norčije* v okviru festivala Klovnbuf, glasbene dogodke Bogdane Herman z gosti, Zmajev festival, več multimedijskih dogodkov, plesne poletne delavnice *Let's polka*, cikel predavanj *Človek in kozmos* ...

Veliko misli pa je seveda že usmerjenih še naprej, zastavljeni so novi cilji, pred nami so novi izzivi, ki se jih bomo z veseljem in zavzetostjo lotili ob pomoči in podpori naše ustanoviteljice, Mestne občine Ljubljana.

porušena. Med propadom rimskega utrjenega mesta in zgodnjim srednjim vekom pa ostaja v našem vedenju praznina.

Območje Ljubljane se na zgodovinsko prizorišče znova vrne leta 1106, ko je koroška plemiška rodbina Speinheim podedovala ljubljansko gospostvo in s tem tudi posestvo Ljubljanskega gradu. V zgodnjem srednjem veku je stala na grajskem griču lesena utrdba (prvi grad). V 13. stoletju je t. i. Spanheimski grad (drugi grad) stal nad Mestnim trgom, takratnim mestom. Rezultati izkopavanj z zanesljivostjo potrjujejo, da je to najstarejša zidana trdnjava na tem območju. S smrtjo Ulriha leta 1269 se je končalo 150-letno obdobje vladavine te rodbine. Naslednje leto sta Grad in mesto doživela prvo znano vojaško preizkušnjo: posest rodbine Speinheim je zavzel češki kralj Otokar II. Přemysl.

Naslednjih sto let je Grad menjaval lastnike, vse dokler ni leta 1335 dežela Kranjska prešla v dedno posest Habsburžanov. Utrditev grajskega poslopja v 15. stoletju je bila še posebej pomembna zaradi turških vpadov. Posegi v 15. stoletju, v obdobju vladavine deželnega kneza in hkrati avstrijskega cesarja Friderika III. Habsburškega, so popolnoma spremenili podobo prvotnega grajskega poslopja. Staro spanheimsko grajsko utrdbo so podrli skoraj do temeljev ter postavili novo (tretji grad). Celoten grajski kompleks so razširili ter zgradili nov vhodni stolp (današnji Peterokotni stolp), ki je povezoval zunanost z dviznima mostovoma nad obrambnim jarkom. Leta 1515 je katastrofalen potres prizadel vso deželo, razen grajskega kompleksa. Preostali grajski prostori (razen obodnih zidov, grajske kapele in vogalnih stolpov) so bili sezidani v 16. in 17. stoletju. Vzdolž obzidja so bili urejeni stanovanjski prostori deželnega glavarja, dvorišče pa je služilo za zbiranje deželne plemiške vojske.

Sredi 17. stoletja je Grad izgubil vlogo trdnjave in rezidence, prav s tem pa se je začel njegov počasen propad. V njem je bilo vojaško skladišče. Cesar Jožef II. je prostore na Gradu spremenil v kaznilnico. V obdobju Napoleonovih Ilirskih provinc (1809 – 1813) sta bili na Gradu vojašnica in vojna bolnišnica.

Po vrnitvi Avstrijcev leta 1815 so grajsko poslopje spremenili v kaznilnico. Celotno poslopje je s krajšimi prekinitvami služilo v kaznilniške namene do konca 2. svetovne vojne. V času 1. svetovne vojne je kazen tu preživel tudi pisatelj Ivan Cankar. V tem obdobju je kompleks doživel veliko preživetv in adaptacij.

Lepši časi so se Gradu pisali v obdobju županovanja Ivana Hribarja. Sprva je bil namenjen za kulturne ustanove. Zaradi stanovanjske stiske so ga delno preuredili in stanovanja, ki so bila v njem tudi po 2. svetovni vojni, do leta 1963, ko je bil sprejet koncept o popolni prenovi.

Grajski prostori nekoč in danes

Grajski sprehod pričnemo na vhodu v grajsko poslopje. Sedanji vhod v Grad vpeljuje most, ki je bil postavljen v 17. stoletju. Današnja ureditev vhoda je urejena po zamisli arhitekta Borisa Kobeta. Na desni strani obokanega vhoda na grajsko dvorišče je pritrjena kroparska skulptura zmaja – simbola mesta Ljubljane.

Temelji **Stolpa strelcev** so iz 15. stoletja. V preteklosti je imel stolp funkcijo smodnišničnega stolpa. V letih 1946-1953 je bil po načrtih arhitekta Borisa Kobeta obnovljen. V pritličju je bila pivnica, v nadstropju pa kavarna. Še posebej se je Kobe posvetil notranji opremlitvi. Skupaj z akademskim slikarjem Marijem Pregljem sta zasnovala predloge za poslikavo v tehniki sgrafitto. Restavratorski center Zavoda za varstvo kulturne dediščine je v letu 2008 končal obnovo sgraffitov; prostorom pa se obeta temeljita prenova v letošnjem letu, ko bo tu ponovno zaživel gostinska dejavnost.

Prostor **grajske ječe** je ujet med grajsko obzidje in naravno skalo. Ječa je bila dostopna le z nivoja dvorišča, kar pomeni, da so ujetnike z vrvoja spuščali v luknjo. Prostor ni imel strehe, nad glavami ujetnikov je bila le nekakšna rešetka. To govori o tem, da so ujetniki tam preživljali izredno težke čase. Poleg ječe je svoje mesto na Ljubljanskem gradu dobila grajska trta, ki so jo zasadi leta 1990 v znamenje prijateljstva med Mariborom in Ljubljano. Gre za potomko trte z mariborskega Lenta, ki je spoznana za najstarejšo

Fotografije: Dunja Wedam

Informacijski center na Gradu.

Tirna vzpenjača, nepogrešljiva grajska dostopna točka s čudovitim razgledom.

Predstavitve ljubljanskega podeželja, ena od številnih tradicionalnih grajskih prireditev.

Prvovrstna gostinska ponudba s slovensko kuhinjo, ki se ponaša z ljubljanskim znakom kakovosti.

Odličen pregled slovenske preteklosti nudi obiskovalcu stalna razstava Slovenska zgodovina.

Grajska poročna dvorana, ki bo s temeljito prenovijo in programom še bolj po duši hrepenečim srcem.

žlahtno trto na svetu. Na Gradu ima domovanje Vinski konvent sv. Urbana.

Erazmov stolp, poimenovan po roparskem vitezu Erazmu Jamskem, je po domnevi arheologov služil kot plemiška ječa. Na stenah ječe so še danes vidne izpraskanine s črkovnimi in grafičnimi sporočili. Eden izmed grbov naj bi pripadal Erazmu Jamskemu, ki svoje življenjske zgodbe ni končal na Ljubljanskem gradu, ker se mu je posrečilo pobegniti. Erazmov stolp je bil obnovljen v letu 2009. Danes je v njem Info center, v spodnjem nivoju stolpa so prikazane ječe, na najvišjem pa je pokrita razgledna terasa.

Današnja **Stanovska dvorana** zajema nekdanje bivalne prostore deželnega glavarja na Ljubljanskem gradu. Arhitekturni ostanki v dvorani pričajo o postopni graditvi grajskih sob. S prenovijo Stanovske dvorane v letu 2000 so bile Gradu končno zagotovljene možnosti za organizacijo pomembnejših kulturnih, poslovnih in družabnih prireditev, ki v njej potekajo še danes.

Palacij je dvorana, v kateri je deželni glavar nekdanj prirejal slovesne sprejeme in gostije; prav tu so se izvajale pomembne pristojnosti grajskega gospoda. Izvor besede palacij (latinsko *palatium* - dvorec) potrjuje, da so bili tu reprezentančni, in ne bivalni prostori. Leta 2003 je bila dvorana prenovljena; ohranja podolgovato srednjeveško obliko in je domiselno tehnično opremljena (dvižni večnivojski oder, pomični stropni tramovi, prikrita osvetlitev).

Eden najstarejših delov Gradu in hkrati zidanih je **grajska kapela**. Na podlagi cesarjeve listine iz leta 1489 je bila posvečena sv. Juriju, sv. Pankraciju in cesarici Heleni. Znova je bila pozidana v baročnem slogu in leta 1747 so jo poslikali s grbi deželnih glavarjev. Le redko v cerkvenih prostorih srečamo poslikavo s posvetno vsebino, zato jo štejemo med prave evropske bisere. Praznik sv. Jurija vsako leto praznujemo 23. aprila.

Stolp piskačev je prvič omenjen leta 1544; stal je pred današnjim Razglednim stolpom. Prostor za mestne godce je bil na lesenem hodniku, kjer so vsako dopoldne ob 11. uri trobili s tremi pozavnami in enim kornetom. Kdaj je ta navada zamrla, ni znano, na Gradu

poteka projekt ponovne obuditve. Stolp piskačev je bil v obdobju Francozov močno poškodovan in dotrajan. Kasneje, leta 1848, so ob stolpu zgradili današnji **Razgledni stolp**. Dokončan stolp je imel stanovanje za požarnega čuvaja, ki je s topovskimi streli naznanil, kadar je v mestu začelo goreti. Današnji Razgledni stolp je bil leta 1982 povišan za 1,2 metra, v letu 2009, ko je bil obnovljen, pa še za 20 centimetrov.

Smodnišnica leži med kapelo sv. Jurija in Orožarno ter velja za enega prvih grajskih prostorov, sezidana je bila v 15. stoletju. Ljubljanski grad je tudi ogrožala, saj je vanj večkrat udarila strela. V 19. stoletju je - tako kot večina grajskih prostorov - služila za namene kaznilnice. Danes je v teh prostorih, ki so bili obnovljeni v letu 2010, postavljena stalna razstava *Slovenska zgodovina*.

Orožarna (prostor v pritličju) stoji med Peterokotnim stolpom in Smodnišnico. Zgrajena naj bi bila leta 1524 na željo cesarja Ferdinanda. Služila je tudi kot konjušnica, kašča in bivališče vojske. Od avgusta 2010 ima v njej prostor Gostilna na gradu. Hribarjeva dvorana je v prvem nadstropju in je ime dobila po ljubljanskem županu Ivanu Hribarju, ki je leta 1905 Grad odkupil od državnih oblasti. Po prenovi bo to večnamenski prostor.

Peterokotni stolp je imel v 15. stoletju funkcijo glavnega vhoda na grajsko dvorišče in obrambe pred napadi z južne strani. V nadstropju je bilo stanovanje upravitelja grajske stavbe. Današnji prenovljeni stolp ima odprto ostrežje, namenjen je razstavam, manjšim koncertom in gledališkim predstavam.

Friderikov stolp. Med Stanovsko dvorano in Palacijem je imela v nekdanjem vhodnem stolpu v dveh etažah urejene prostore grajske gospa. Prenovljena prostora v letu 2009 izžarevata srednjeveškega duha, v celoti je ohranjeno povezovalno stopnišče med njima.

Skalna dvorana, ki je ime dobila po mogočnih skalah sredi prostora, prikazuje geološko strukturo grajskega griča. Leži pod Grajsko kavarno, prostor za dvorano pa je bil pridobljen ob zadnji prenovi. Danes v njej deluje *Goodlife Lounge Club*.

Bela in Modra dvorana. Na del obrambnega srednjeveškega obzidja je danes prislonek trakt z dvema dvoranama v nadstropju in kavarno na nivoju dvorišča. Dvorani sta večnamenski, ob sredah, petkih in sobotah so v njih poročni obredi.

V obzoru grajskega obzidja in stolpov je prostor **notranjega grajskega dvorišča** primeren za različne prireditev. Sledovi zadnje prenovne se poigravajo z arhitekturnimi oblikami gotike, baroka, kaznilniškega obdobja ter modernih vložkov. Današnje dvorišče je živahna točka, s katere so urejeni vstopi v vse notranje prostore.

V okviru obnove Gradu, ki ga financira Mestna občina Ljubljana, bo rekonstruirani obrambni hodnik za ogled Gradu povezoval vse prostore; namenjen bo ogledu notranjosti Gradu, hkrati pa bo imel vlogo razgledišča nad mestom. Tako bo grajski sprehod sklenjen.

Vse dni v letu, vse poti vodijo na Grad ...

Srednjeveška trdnjava z novo privlačno podobo je kulturno središče Ljubljane, je zanimiva turistična točka za tuje in domače turiste in ena najbolj obiskanih turističnih točk v Sloveniji. Ljubljancanom ponuja idilčne sprehode ter umik iz živahnega mestnega vrveža. Kaj vse ponuja Grad skozi vse leto?

Za ljubitelje kulture in umetnosti

Ljubljanski grad je idealno prizorišče za kulturne in umetniške dogodke. Tu se prepletajo vsebine s področja ohranjanja kulturne dediščine in vrhunske sodobne umetnosti slovenskih in tujih avtorjev. Konec julija in v avgustu se grajsko dvorišče spremeni v poletni **Film pod zvezdami**, ki ob lepem poletnem večeru privabi na Grad tudi do tisoč ljubiteljev sedme umetnosti. Ko filmske luči ugasnejo, je že na vrsti festival *stand-up* komedije **Panč**, zatem pa še gledališki festival **Komedija pod zvezdami**.

Med tradicionalne prireditve na Ljubljanskem gradu sodijo: **gregorjevo, jurjevanje** ter prireditev, povezane z grajsko trto - **spomladanski rez trte, trgatve in martinovanje**. Nastaja pa tudi projekt **Zmajev**

Fotografije: Dunja Wedam

Vsakoletni poletni Film pod zvezdami.

Tradicionalni srednjeveški dan privabi na Grad veliko obiskovalcev.

Trgovina Rustika z vrhunsko ponudbo slovenskih spominkov.

festival, ob katerem smo si zadali cilj, da v naslednjih letih postane tradicionalen, velik mednarodni dogodek.

Večkrat v letu Grad še posebej na široko odpre svoja vrata. **Dan odprtih vrat ali kaj se skriva v grajskem podzemlju** v mesecu maju, **Ta veseli dan kulture 3. decembra** in obeležitev **slovenskega kulturnega praznika 8. februarja**, so dnevi, ko Grad ponuja brezplačne ogledne različnih vsebin in s tem svojo ponudbo še bolj približa zlasti domačim obiskovalcem.

Za radovedne

Tisti, ki se želite na potep po Ljubljanskem gradu odpraviti sami, se ustavite v **Virtualnem muzeju**, kjer v 3-D sliki doživite dvatisočletno zgodovino ljubljanskih trgov – od antike do 20. stoletja. Virtualni muzej, ki ga je ob svoji 130-letnici v letu 2001 prebivalcem in obiskovalcem Ljubljane podarila Tobačna Ljubljana, si je desetih letih ogledalo že več kot milijon obiskovalcev.

Po ogledu Virtualnega muzeja se povzpnete na najvišjo točko Gradu, na Razgledni stolp, ki ponuja čudovit razgled na mesto in širšo okolico. V lepem vremenu pogled sega na mogočne Julijske in Kamniško-Savinjske Alpe ter Karavanke in bližnje hribovje.

Junija 2010 je svoja vrata odprla nova stalna razstava **Slovenska zgodovina**. Če hočete Slovenijo in Ljubljano doživeti in enem mestu, jo obiščite. Drobci naše zgodovine, ki jih boste videli, otipali in slišali na razstavi, so le nekateri izmed mnogih, ki jih lahko najdete po muzejih, razstaviščih in prizoriščih po vsej Sloveniji. Na Ljubljanskem gradu so zdaj zato, da vas povabijo na pot po naši deželi in njenih zgodbah.

Tisti, ki bi radi Grad in njegove zgodbe ter legende še bolj spoznali, pa se lahko odločite za **voden ogled**, ki ga na Gradu organiziramo vse leto po vnaprejšnjem dogovoru, med 1. junijem in 15. septembrom pa vodeni ogledi potekajo štirikrat dnevno. Samo z grajskim vodnikom si lahko ogledate **Arteški vodnjak** in ohranjen najstarejši sistem pridobivanja vode s pohodnim kolesom z začetka 19. stoletja. Na ogled sta Stanovska dvorana in Palacij, Erazmova ječa, obnovljene freske v Stolpu strelcev, Friderikov stolp z gospejino sobo iz 15. stoletja, Peterokotni stolp in kapela sv. Jurija z edinstveno baročno grbovno poslikavo. Vodeni ogledi vključujejo tudi obisk Virtualnega muzeja, Razglednega stolpa in stalne razstave Slovenska zgodovina.

Za ljubitelje kulture je na voljo poseben program vodstva, ki poleg naštetega vključuje še kratek zgodovinski pregled. Na željo obiskovalcev organiziramo tudi strokovna vodenja, posebna specializirana vodenja, povezana z arheologijo, konservatorstvom in arhitekturo. Sprehod po grajskih kottičkih pa se zaključijo s postrežbo penine ali osvežilne pijače na vrhu Razglednega stolpa.

Za otroke in mladino

Ljubljanski grad za otroke in mladino ponuja poseben program vodstev.

Francijevo pot: Že legende pravijo, da zmajeva družina domuje na Ljubljanskem gradu. Zmaj Franci je eden tistih zmajev, ki se jih obiskovalci veselijo, jim rad pomaga ter pušča sledi. **Friderikovo pot:** Pisalo se je leto 1489, ko

se je cesar Friderik III. ob poselitvi grajske kapele v dar poklonil velik bronast zvon, na katerem so do danes ostale napisane besede o tem dejanju.

Razstavo **Slovenska zgodovina**: ozemlje današnje Slovenije ima bogato zgodovino, katere začetki segajo daleč nazaj v kameno dobo. Učenci in dijaki bodo na sodobni razstavi s pomočjo fotografij, predmetov, filmov in strokovnega vodstva spoznali delček naše bogate zgodovine. Za maturante, ki se pripravljajo na maturo iz zgodovine, je v programu večji poudarek za predpisane tematske sklope na maturi.

Ustvarjalne delavnice: Vse dni v letu po predhodni najavi, sicer pa tudi v času šolskih počitnic in ob nekaterih nedeljskih dopoldnevih, na Gradu potekajo ustvarjalne delavnice: *Ustvarimo svoj družinski grb* - otroke seznanja s tematiko grboslovja, sledi izdelava družinskega grba v obliki viteškega ščita; *Zmaj na Ljubljanskem gradu* - delavnica se začne z legendo o Juriju, ki je po legendi premagal zmaja in rešil mesto Ljubljana. Sledi branje legende *Zmajeva skrivnost* ter izdelava podobe zmaja s kartonom; *Cesarski portret* - upodobitev cesarskega portreta temelji na značilnostih srednjeveških uprizoritev cesarjev in kraljev; naslanjajo se na čas cesarja Friderika III. Habsburškega, ki je dal postaviti Ljubljanski grad.

Mini teater: Na Ljubljanskem gradu domuje tudi Mini teater s pestrim programom lutkovnih in igranih predstav.

Prireditveni prostori za vsako željo in okus

Ena izmed dejavnosti, ki na Ljubljanskega gradu potekajo 365 dni v letu, je oddaja prostorov za organizacijo poslovnih, protokolarnih in drugih prireditev. Reprezentančne dvorane Palacij ter sosednji Stanovska in Obhodna dvorana skupaj ponujata do 500 sedežev ter prelep pogled na eni strani na grajsko dvorišče, na drugi strani pa na mesto. Tu lahko priredite kulturne, različne družabne dogodke, svečane sprejeme, tiskovne konference in predstavitve, predavanja, simpozije, modne revije ... Gospejini grajski sobi v Friderikovem stolpu sta primerni za organizacijo manjših protokolarnih prireditev, tiskovnih konferenc in gala večerij za manjše število udeležencev; Peterokotni stolp pa za razstave, komorne koncerte in gledališke predstave ter tiskovne konference. Grajsko dvorišče ponuja idealno prizorišče za raznovrstne dogodke. Še posebej večerni dogodki v toplih poletnih mesecih se obiskovalcem prijetno vtisnejo v spomin. Bela in Modra dvorana se ob lepem vremenu lahko razširita še na nadstropje višje ležečo galerijo in teraso, kjer je mogoče organizirati tudi večji stojeci sprejem.

Ljubljanski grad je pogosto prizorišče različnih protokolarnih dogodkov, tako na mestni, diplomatski kot državni ravni. Leta 2008 se je za grajskimi zidovi odvil protokolarni obisk in kosilo Njenega veličanstva kraljice Elizabete II. in Njegove kraljeve visokosti vojvode Edinburškega.

Poroke, ki bodo v prihodnje dobile bolj romantičen pridih in večjo vpetost v čudovito grajsko okolje, zdaj potekajo v Beli in Modri dvorani, mladoporočca se lahko odločita tudi za sklenitev cerkvene zakonske zveze v nalepi gotski kapeli sv. Jurija. Poročno slavlje je mogoče nadaljevati kar na Gradu samem, v eni izmed grajskih dvoran.

Oaza zelenja, miru in grajskih dobrot

Le dobrih deset minut hoje vas loči, da se iz živahnega mestnega vrveža umaknete v mirno zavetje grajskega griča, med sence bogatih krošenj v grajskem drevoredu in tam doživite nekaj sproščujočih trenutkov. Na Ljubljanski grad vodi več poti, nekatere med njimi so že iz davne preteklosti, druge novejšje, nekatere bolj, druge manj zanimive. Nekatere so namenjene širši javnosti in druge predvsem bližnjim stanovalcem. Prav vse pa vas pripeljejo v oazo zelenja in miru, na Grajski hrib.

Po prijetnem sprehodu se lahko ustavite v Grajski kavarni, kjer vas bodo ob različnih vrstah kave in drugih toplih napitkov razvajali z izbranimi slaščicami, sadnimi kupami, koktajli in sladoledi. Tisti malo bolj lačni pa se ustavite v Gostilni na gradu, kjer je vsak dan nov okus in novo kulinarčno doživetje. Priznani kuharski mojstri Hiše Franko iz Kobarida in Restavracije As iz Ljubljane vam ponujajo tipične slovenske jedi, pripravljene po sodobnih recepturah. Če pa bodo v gostilni ali kavarni luči že ugasnile, vi pa si boste še vedno želeli sproščenejšega klepeta za grajskimi zidovi, se boste lahko preselili v *Goodlife Lounge Club* v Skalni dvorani, kjer ponujajo pijače ter sladke in slane prigrizke.

Panoramska vzpenjača ...

je konec leta 2010, po štirih letih delovanja, prepeljala že milijontega potnika. Zdi se, da je tako ideja, želja in potreba po izgradnji tirne vzpenjače, ki bi povezala staro mestno jedro in Ljubljanski grad in ki je stara že več kot sto let, postala povsem upravičena pridobitev. Tirno vzpenjačo smo Ljubljanci in drugi domači in tuji gostje sprejeli kot del nujno potrebne infrastrukture, ki grajski grič razbremenja številnih turističnih avtobusov in drugih avtomobilov. Arhitekta Miha Kerin in Majda Kregar ter biro Ambient so za oblikovanje tirne vzpenjače osvojili zlato medaljo na Bienalu industrijskega oblikovanja BIO 21 in leta 2007 še Plečnikovo nagrado, saj njihova nevsiljiva sodobno oblikovana vzpenjača dopolnjuje tradicionalno kulturno identiteto Ljubljanskega gradu ter tako prispeva k dialogu med starim in novim.

Do naslednjega snidenja

Svoj obisk Ljubljanskega gradu lahko začnete ali pa sklenete v Info centru, ki deluje v Erazmovem stolpu. V njem vam prijazni informatorji posredujejo informacije o Gradu, Ljubljani in Sloveniji. Tu lahko kupite vstopnico ali pa katerega izmed spominkov, ki smo jih za vas oblikovali v grajski podobi. Lahko pa obiščete tudi prodajno galerijo domače in umetnostne obrti Rustika, ki na Gradu domuje že od leta 1998. Izdelki, ki so na voljo v Rustiki, pomenijo vrh kakovostne ter razpoznavne spominkarske ponudbe na Slovenskem.

Za vas, spoštovani prebivalci in obiskovalci mesta Ljubljane, so na Ljubljanskem gradu grajska vrata odprta vse dni v letu. V zimskem času (od 1. oktobra do 30. marca) med 10. in 21. uro, v poletnem času (od 1. aprila do 30. septembra) pa med 9. in 23. uro. Veseli bomo vaših obiskov in vtisov, ki jih boste delili z nami.

(Del besedil iz poglavij Ljubljanski grad – simbol mesta, Grajski grič skozi čas in Grajski prostori nekoč in danes, je pozet po publikaciji Lidije Voler, Ljubljanski grad, Festival Ljubljana 2010.)

Knjižne umetnine

Umetnine v žepu – knjižni MOLj

Dr. Barbara Murovec

Umetnine v žepu – knjižni MOLj so eden od projektov, ki jih je Mestna občina Ljubljana podprla v okviru programa Svetovna prestolnica knjige – Ljubljana 2010, in sicer v programu Knjiga in ustvarjalnost na področju kulture. Nosilec projekta je Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (UIFS ZRC SAZU). 25. maja 2010 je bil uvodni dogodek, na katerem je bila odprta tudi fotografska razstava Andreja Furlana: *Ljubljana. Spomeniki*.

Spomeniki. Besede., ki je na ogled v Atriju ZRC, Novi trg 2. Avtor s pogledi skozi camero obscuro ter z vključitvijo literarnih besedil prepričljivo nagovarja gledalca, da se poglobi v fotografirane umetnine. Spomenike je obiskal večkrat, pogosto ob sobotah in nedeljah, ko »samevajo«. Privlačil ga ni le »manufakt«, ampak predvsem pomen in vloga spomenika v prostoru. Delo s camero obscuro mu je zaradi tehničnih postopkov zajetja posnetka ponujalo možnost, da se v prostor vživi. Dolgo postajanje na prizorišču in iskanje zornih kotov bi lahko strnili v odkrivanje »nevidnega« sporočila prostora. Ponekod ga je okolje prevzelo s svojo izpovednostjo, vsebinsko dognanostjo, drugod je v njem zrasel občutek odtujenosti in izkoreninjenosti spomenika iz prostora.

Ob otvoritvi razstave je bil projekt predstavljen širši javnosti in od takrat potekajo ogledi likovnih in arhitekturnih spomenikov Ljubljane, pogovori o umetninah, umetnosti in njihovem širšem družbenem kontekstu, predvsem pa nastajajo *umetnine v žepu*, nova zbirka knjižnih žepnic, s katero UIFS ZRC SAZU v uredništvu Barbare Murovec zapolnjuje eno od vrzeli v razmišljanju, pisanju in branju o umetnostnih spomenikih in prostorih Slovenije ter v njihovem razumevanju. V zbirki so do zdaj izšle tri knjige o umetnostni dediščini prestolnice, ki so tudi oblikovalski presežek umetnostnega zgodovinarja, etnologa in fotografa Andreja Furlana

ter akademskega slikarja Zige Okorna. V njih avtorji s strokovno tehtno in poljudno privlačno besedo, ki je hkrati bogato slikovno podprta, spregovorijo o umetninah in arhitekturnih spomenikih Ljubljane, tudi tako, da jih postavijo v širok družbeni kontekst. Knjižice nam ne pripovedujejo le o preteklih časih, v marsičem sicer tako podobnih današnjim,

temveč skozi predstavitev kulturne in politične zgodovine živo nagovarjajo sedanost in prihodnost. Prva umetnina v žepu je narodov knjižni hram: Plečnikova Narodna in univerzitetna knjižnica skozi oči arhitektovega poznavalca Damjana Prelovška.

V času svetovne gospodarske krize sta ljubljanski magistrat in celotna slovenska politika ob podpori javnosti odgovorno poskrbela, da je duhovno-materialna dediščina Slovencev dobila umetniško dognan inspirativen prostor za njeno nadaljnje zbiranje, ohranjanje in preučevanje. Preteklost nas skozi Prelovškov zapis med drugim uči, kako ravnati, ko visi nad narodovo dediščino Damoklejev meč: ker takrat nismo pristali na tuja mnenja in blokade, povprečnost in negativno selekcijo, Slovenci danes hranimo in beremo knjige v vrhunskem in svetovno znanem arhitekturnem spomeniku.

Spomenik revolucije Draga Tršarja je dobil s knjižico Jureta Mikuža prvo temeljito

umetnostnozgodovinsko analizo in interpretacijo. Na podlagi dostopnih virov nam avtor v njej pronicljivo razkriva zgodbo natečaja za spomenik in nastajanja te moderne javne plastike ter njen ikonografski okvir. V obdobjih, kot so bila 60. leta prejšnjega stoletja in kot je današnji čas, je takšnim naročilom le redko mogoče prerasti ideološke meje in nagovoriti predvsem s svojo izvirno likovno kvaliteto. Tršarjev spomenik revolucije, ki je našel svoj prostor v zavetju drevov na nekdanjem uršulinskem vrtu, je eden takšnih.

Vesna Krmelj se je v svoji študiji o Cukrarni poglobila v vse plasti te simbolne zgradbe. Čeprav trenutno stanje spomenika kaže na globoko nerazumevanje njegovega pomena, neupoštevanje zakonske zaščite in pogubne posledice vztrajanja pri starih, nepremišljenih urbanističnih idejah, je Cukrarno tudi z vpogledom te knjižice še mogoče in hkrati nujno rešiti ter vsaj delno obnoviti. Stavba kot izjemno kvalitetna klasicistična industrijska arhitektura zgodnjega 19. stoletja ter prostor literarnega delovanja slovenske Moderne in sodobnih likovnih umetnikov je priča ljubljanskih gospodarskih in kulturnih presežkov, ki bi se jih Slovenci morali naučiti razumeti, živeti in ohraniti za prihodnje rodove.

Četrta žepnica je Trg republike Edvarda Ravnikarja, besedilo zanjo pa je pripravila Tina Potočnik. V knjižnem programu so številna ključna likovna dela, spomeniki, objekti in prostori Ljubljane; številni med njimi bodo s knjižico v zbirki *Umetnine v žepu* dobili svojo prvo kulturno- in umetnostnozgodovinsko študijo.

Doslej izdane žepnice so na prireditvah, ki potekajo v okviru projekta, in na nekaterih mestih, povezanih s programom Svetovna prestolnica knjige – Ljubljana 2010, na voljo brezplačno.

Glasba panoram Plečnikove arhitekture

V okviru *Ljubljane – svetovne prestolnice knjige 2010* je v založništvu ArtKontakt in v nakladi 400 izvodov izšla knjiga umetniških fotografij panoram Plečnikove arhitekture avtorjev Staneta Jeršiča in Barbare Jakše Jeršič, ki so nastajale med letoma 2003 in 2010. O Plečnikovi arhitekturi in njeni umetniški fotografski predstavitvi so spremna besedila napisali: akademik prof. dr. Jože Trontelj (O vrhunskem oblikovanju prostora), dr. Mojca Puncer (O Ljubljani, Plečniku in fotografiji), prof. Fedja Košir (Imago perennitatis), Barbara Jakše Jeršič (Globina površine trenutka), Stane Jeršič (Prostor in čas), dr. Katarina Marinčič (Cerkev mojega otroštva), Boštjan Vuga (Plečnik in jaz), Marko Košan (Včerašnji in jutrišnji svet Plečnikove Ljubljane) in prof. dr. Jure Mikuž (Razkriti pogled). Intervju s fotografoma je pripravil mag. Jože Osterman, knjiga pa je opremljena tudi z bibliografskimi podatki fotografov in predstavitevami sodelujočih piscev.

»Svetišče je kraj, ki s svojo digniteto in dostojanstvom utiša in zastre malenkostnost vsakdanjika. Kraj, ki že sam od sebe, s svojim *geniusom loci*, pozove obiskovalce: *sursum corda*. / Kraj, ki že z izrazno močjo, ki mu jo je iz lastnega notranjega bogastva podaril umetnik, sporoča, da je prostor posvečen.../ Najboljši med najboljšimi so znali in zmogli uporabiti najbolj izbrana izrazna sredstva, ki so jim bila na voljo, jih požlahtniti in zložiti v večnostno, skrivnostno stvaritev, ki celo manj dojemljivega človeka presune, ga prevlada in mu vzame besedo. To gotovo smemo reči o mojstru Jožetu Plečniku. A on se, v duhu najboljših tradicij stroke, s svojo stvaritvijo ni obračal samo k Bogu. Obrnil se je tudi k človeku, celo proti vsakdanjemu svetu okrog svojih monumentalnih stavb, Bogu in preminulih posvečenih prostorov. S tem vse do danes velikodušno deli svojo žlahtno umetnino, svoje visoko duhovno sporočilo z vsemi ljudmi,« med drugim uvodoma piše predsednik Slovenske akademije prof. dr. Jože Trontelj, fotografije, zbrane v tej vrhunski knjigi pa tako razumljenemu duhovnemu statusu Plečnikove umetnosti sledijo s kongenialnim očesom fotografske kamere v rokah umetnikov, ko z razkrivanjem vsakdanjim očem zastrtega vabijo v najčistejšo ustvarjalno tišino in svetost bivanja v prostoru in času in v brezmejnih svetovjih onkraj vidnega.

140 let Tobačne tovarne Ljubljana

Vrata odpira prenovljen Tobačni muzej

Mag. Blaž Vurnik

V začetku marca bo odprt prenovljen Tobačni muzej, zbirka Muzeja in galerij mesta Ljubljane in Tobačne Ljubljana. Zbirka, ki je začela nastajati že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, je bila od leta 1992 razstavljena v nekdanjih proizvodnih prostorih Tobačne tovarne Ljubljana. Nov Tobačni muzej bo postavljen v Kulturnem centru Tobačna 001, ki je nastanjen v enem od najstarejših objektov v kompleksu nekdanje tobačne tovarne. Zgrajen je bil leta 1885 kot kopalnica za delavce, v kateri so bile nameščene prhe in kopalne kadi. Kopalnica je bila ukinjena v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, prostore pa je zasedla tovarniška menza. Po dvajsetih letih je prostor ponovno spremenil svojo namembnost. Vanj se je vselil arhiv tovarne in tam deloval vse do selitve Tobačne Ljubljana iz starega tovarniškega kompleksa.

Začetki tobačne tovarne na gospodarski prelomnici Ljubljane

Začetki tobačne tovarne v Ljubljani segajo v čas, ko se je mesto znašlo na prelomni točki svojega gospodarskega življenja. Še v prvi polovici 19. stoletja je bil precejšen del ljubljanske ekonomije vezan na prehodno trgovino med vzhodnimi in severnimi deli habsburške monarhije ter Trstom, ki je pomenil okno v svet pretežnega dela srednje Evrope. Leta 1857 je bila dokončana gradnja Južne železnice – enega največjih takratnih infrastrukturnih projektov avstrijskih oblasti – ki je povezala glavno mesto monarhije Dunaj s pristaniščem v Trstu. Železnica, ki je potekala skozi Ljubljano, je povzročila zaton nekaterih gospodarskih panog ob t. i. ljubljanski cesti: furmanstva, tovarništva, transporta na reki Ljubljanici, skladiščenja, močno so se zmanjšale tudi potrebe po prenočiščih in gostinskih storitvah v mestu in ob poti proti morju. Obenem so v tem času prvi industrijski obrati že nakazovali prihodnost mesta. Ljubljanske oblasti so si od sredine 19. stoletja močno prizadevale, da bi finančno ministrstvo na Dunaju dovolilo ustanovitev tobačne tovarne v mestu, saj bi to prispevalo k blaginji Ljubljane, številnim meščanom pa zagotovilo delovna mesta. Nekaj tradicije v predelavi tobaka je Ljubljana že imela, saj je v drugi polovici 18. stoletja v mestu že deloval manjši obrat, v katerem so predelovali tobak. Leta 1870 je finančno ministrstvo privolilo v ustanovitev tobačne tovarne v Ljubljani in 13. marca naslednje leto se je v najetih prostorih nekdanje Cukrarne že začela proizvodnja viržink, tedaj najbolj priljubljenih cigar.

Eden največjih industrijskih obratov v Ljubljani

Mestna občina je del zemljišča med Tržaško cesto in Južno železnico brezplačno odstopila za gradnjo nove tovarne; v njej je proizvodnja stekla 1. avgusta 1873. Tovarniški kompleks tobačne tovarne je bil zgrajen med letoma 1871 in 1890 na obrobju mesta, na logistično najboljši lokaciji ob Južni železnici, s katere je bil vanj speljan tudi poseben industrijski tir. Zaradi značilnega tlorisa daje celoten kompleks vtis prave mestne četrti. Tovarna je bila eden največjih industrijskih obratov v Ljubljani; največje število zaposlenih je dosegla leta 1903, ko je bilo v njej zaposlenih 2447 delavk in delavcev. Večina zaposlenih so bile v vseh obdobjih ženske; oprijel se jih je izraz cigararice ali tobakarice. Delo v tobačni proizvodnji je bilo primernejše za ženske, saj je šlo pri ročni izdelavi cigar za veliko natančnega ročnega dela, še pomembnejše pa je bilo to, da so bile ženske slabše plačana delovna sila. Dejstvo, da so bile delavke v tej veji industrije v večini, je v mnogočem vplivalo na razmere v tovarni. Tik pred koncem 19. stoletja je bila v tovarni urejena šola za deklice, ki so bile v tovarni zaposlene. Pouk se je začel po peti uri popoldne, saj so bile pred tem male delavke na svojih delovnih mestih. Delovni čas v tobačni tovarni je pred letom 1898 trajal 10 ur na dan,

Fotografije: arhiv MMGL

Razglednica Tobačne tovarne Ljubljana z začetka 20. stoletja.

po tem letu pa 9 ur na dan. Delovni dan se je začel ob sedmi uri zjutraj ter s prekinitvijo med dvanajsto in pol drugo uro trajal do šestih zvečer. Še pred prvo svetovno vojno je bil v tovarni organiziran otroški vrtec, v katerem so delavke puščale svoje otroke. Pred tem so imele delavke, ki so bile matere majhnih otrok, pravico, da so na delo prihajale pol ure kasneje. Z uvedbo vrtca jim je bila ta pravica odvzeta. V letu 1904 so v tobačni tovarni odpustili več delavk, kar je bil povod za veliko zborovanje, na katerem so delavci postavili več zahtev. Med drugim so zahtevali uvedbo ugodnejšega delovnega časa, ureditev mezd in pokojnin, zaposlitev slovenščine večših uradnikov v tovarni ter odstranitev slovenskim delavcem nenaklonjenega nadzornika tovarne, ki je delavce zmerjal s psi. Zahtevali so tudi opustitev uvajanja strojev v proizvodnji, saj so ti nadomeščali delavce. Prav v tistem času je monopolna uprava v svojih industrijskih obratih v resnici uvedla nekaj socialnih pravic, ki so tobačne delavce nekoliko oddaljili od drugih skupin proletariata.

Tobačna industrija je cigararicam zagotavljala več socialnih pravic kot v drugih panogah

Tobačna industrija je veljala za tisti del industrije, ki je zagotavljal boljše plače od drugih industrijskih panog, delavci v tobačni tovarni pa so imeli tudi več socialnih pravic, kot je bilo v prvi polovici dvajsetega stoletja običajno. Delno je bilo to res, dohodki v tobačni industriji so bili nekoliko višji, tobačne delavke pa so bile tudi prve, ki so imele pravico do bolniškega in nato še rednega dopusta ter so bile tudi pokojninsko zavarovane. A precejšen del teh pravic je bil vezan na njihov status stalnih delavk, ki pa so ga težko dosegle, saj so morale biti za to v tovarni najprej pet let zaposlene kot nestalne delavke. Večkrat se je zgodilo, da so delavko tik pred izpolnjenim petim letom nestalne zaposlitve odpustili in jo ponovno zaposlili kot nestalno delavko.

Tobačna tovarna med 1. svetovno vojno in po njej

V prvi svetovni vojni je tobačna industrija delala s polno paro, saj je bil tobak pomemben del življenja vojakov na frontah. Del poslopij tobačne tovarne je delil usodo številnih javnih stavb v Ljubljani, ki je bila prvo večje mesto v zaledju soške fronte. V tovarni je bila organizirana vojaška bolnišnica za ranjence, ki so jih redno vozili večinoma s soškega bojišča. Marsikatera cigararica je tako postala tudi negovalka ranjenih vojakov.

V dvajsetih in tridesetih letih dvajsetega stoletja je bila tovarna vključena v državni monopol Kraljevine Srbob, Hrvatov in Slovencev oziroma Kraljevine Jugoslavije. Za ljubljansko tobačno tovarno je bil to čas brez

večjega napredka, čeprav je bila največja tobačna tovarna v državi. Strategija centralizirane monopolne organizacije je bila podpora razvoju tobačnih tovarn v južnih delih države, kjer je tudi rasel tobak.

Druga svetovna vojna in čas do osamosvojitve Slovenije

Druga svetovna vojna je tobačno tovarno močno izčrpala. Vodstvo italijanskega državnega monopola je takoj po okupaciji iz tovarne odpeljalo nekaj strojev in del surovin iz skladišč. Tik pred koncem vojne je tovarno zadelo nekaj zavezniških letalskih bomb. Sedem ljudi je bilo ubitih, nekaj objektov pa je bilo močno razdejanih in so bili obnovljeni šele po vojni. V času socialistične Jugoslavije je Tobačna tovarna Ljubljana doživela več ciklov tehnološkega in proizvodnega napredka. S proizvodnjo znamenitih viržink so prenehali kmalu po drugi svetovni vojni, po skoraj osemdesetih letih, odkar so jih začeli izdelovati v stari Cukrarni. Bila je produkt nekkih starih časov in tako kot je pri drugih stvareh, je z odhodom generacij zamrla tudi potreba po značilnih tankih cigarah s slamico v sredini. Nova zvezda Tobačne tovarne Ljubljana je desetletje pozneje postala cigareta Filter 57, ki je v zakladnico urbanih legend prispevala marsikatero zgodbo. Tako je bilo že s strojem, na katerem so spajali to cigareto s filtrom, za katerega še danes ni v celoti pojasnjeno, kako je v tovarno prišel, razen tega, da je v tej zadevi posredoval celo slovenski minister za gospodarstvo Franc Leskošek Luka. Vsekakor je prav ta stroj pomenil prvo pomembnejšo modernizacijo v tej tovarni. Danes je kot edini ohranjeni del industrijske proizvodnje tobačne tovarne razstavljen v Tobačnem muzeju.

Kljub takšnim novostim je bil tehnološki postopek v tobačni tovarni do srede šestdesetih let zastarel. Takrat je v tovarni prišlo do večje modernizacije z nakupom več novih strojev in uvajanjem sodobne tehnologije. V začetku sedemdesetih let je bil v tovarniškem kompleksu zgrajen nov, sodoben proizvodni objekt. Proizvodnja v tobačni tovarni je bila do leta 1975 toliko posodobljena, da je lahko tistega leta tovarna ukinita nočno delo brez škode za obseg proizvodnje.

V povojnem času je bil v kolektivu, ki je združeval več kot 2000 ljudi, v skladu z ideologijo zelo pomemben stik posameznika z delovnim okoljem. Že leta 1947 je bil v tovarni odprt dom igre in dela, kjer so na svoje starše, zaposlene v tovarni, čakali njihovi otroci. Zelo pomembno vlogo je imelo družabno življenje zaposlenih, ki je ustvarjalo pripadnost tovarni in dvigalo zainteresiranost za kakovostno opravljeno delo. V tovarni so delovali ansambel, folklorna skupina in različne športne sekcije. V povojnih desetletjih se je Tobačna Ljubljana želela vsaj delno surovinsko osamosvojiti. Začeli so poskusno saditi tobak skoraj po vsej Sloveniji. Leta 1951 je tobak rasel pri Vrbi na Gorenjskem, v Beli Krajini, pri Novem mestu, Murski Soboti in drugod. Vse do osemdesetih let so je Tobačna Ljubljana sodelovala s kooperanti, ki so gojili tobak predvsem na Dolenjskem.

Konec proizvodnje cigaret leta 2004

Spremembo političnega in gospodarskega sistema v začetku devetdesetih let je tovarna dočakala z novim imenom Tobačna Ljubljana ter v precejšnjih škripcih zaradi politike zvezne vlade, srbske gospodarske blokade in splošnega slabega gospodarskega stanja v državi. Po osamosvojitvi Slovenije se je kot nekdanje družbeno podjetje lastniško preoblikovala. Večinski delež je prišel v last nemške tovarne Reemtsma, manjši pa v last francoske družbe Seita in Sklada Republike Slovenije za razvoj. Na tehnološkem področju je v tem času tovarna v proizvodnjo pri izdelavi cigaret vključila tehnologijo »light«, ki je tovarno ohranjala v območju sodobne in svetovno primerljive proizvodnje. Leta 2002 je večinski lastnik Tobačne Ljubljana postala družba Imperial Tobacco, čez dve leti pa je bila proizvodnja v tovarni zaključena. Tobačna Ljubljana je kot podjetje ohranila prodajne in marketinške dejavnosti. Objekti in prostori nekdanje tobačne tovarne so po koncu proizvodnje postopoma prehajali v upravne, poslovne, umetniške in druge kulturne namene.

Proizvodnja v Tobačni tovarni Ljubljana v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja.

Ranjenci in bolnišnično osebje v Tobačni tovarni Ljubljana v 1. svetovni vojni.

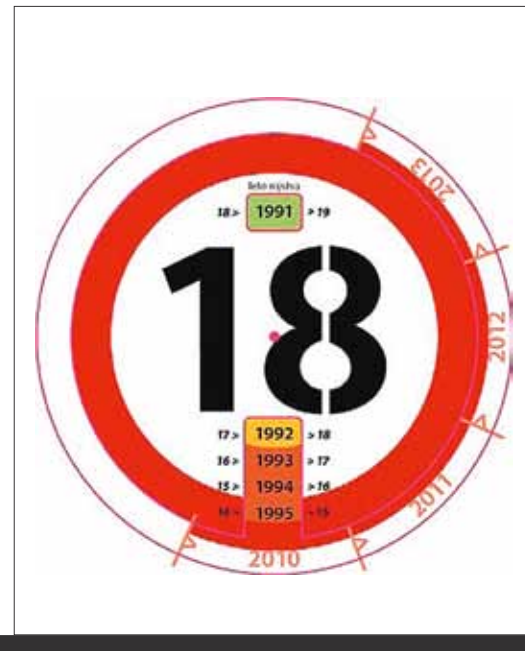
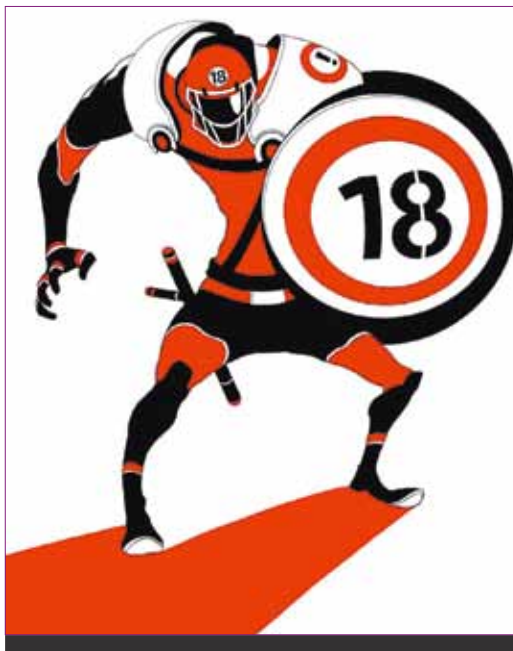

Ansambel Tobačne tovarne Ljubljana leta 1961. Na vrhu strani: Ustnik za cigare iz morske pene, 2. polovica 19. stoletja, gorjuška pipa iz 19. stoletja, namizna cigaretnica, 1. polovica 20. stoletja.

Projekt je zakon!

Saša Eržen

Prenovljena nabrežja Ljubljane ob večerih oživljajo številne družbe mladih, katerih priljubljena zbirališča so – ne glede na letni čas – še mestni trgi, parki, parkirišča, podhodi in pasaže. Med njimi so pogosto tudi najstniki, ki kot da med sabo tekmujejo, kdo bo v svoje telo v čim krajšem času vnesel čim več alkohola. Popivanje mladostniki, tako kot odrasli, pogosto upravičujejo z vsemi mogočimi razlogi: pozimi se upirajo mrazu, poleti vročini, v vlažnih dneh z njim domnevno preganjajo bakterije in viruse, obeležujejo pomembne dogodke, predvsem pa sebi in drugim dokazujejo domnevno odraslost. Kot da je biti odrasel samo po sebi neka pomembna vrednota.

Promocijsko gradivo za ozaveščanje mladoletnikov o škodljivih posledicah pitja alkohola je zasnovala Petra Petan.

Mladoletniki kljub zakonu prelahko pridejo do alkohola

Odraslim do alkohola ni težko priti, a kako do njega pridejo mladoletniki, če vemo, da zakon (ZOPA) prepoveduje prodajo alkoholnih pijač osebam, mlajšim od 18 let? Sami trdijo, da je – kljub zakonu – do alkohola v trgovinah in gostinskih lokalih (pre)lahko priti. In sami predlagajo bolj dosledno izvajanje obstoječih zakonodajnih ukrepov.

»V septembru smo z metodo skrivnostnega kupca začeli raziskavo, ki ugotavlja izvajanje ZOPA v trgovinah in v gostinskih lokalih. V prvem mesecu smo ugotavljali, v koliko primerih so mladoletniki v ljubljanskih trgovinah lahko kupili alkohol. V raziskavi, ki so nam jo v sodelovanju z organizacijo *No excuse* pomagali izvesti mladoletni aktivisti, smo ugotovili, da so mladoletni kupci brez težav kupili alkoholno pijačo v vseh poskusih v dopoldanskih urah in v skoraj vseh poskusih v poznem popoldanskem času,« je o nedoslednem izvajanju ZOPA povedala dr. Tanja Kamin s Centra za socialno psihologijo na Fakulteti za družbene vede.

Zakaj alkohol in mladoletnost ne gresta skupaj?

Telesa mladostnikov se še intenzivno razvijajo, enako njihovi možgani. Zato so mladostniki ena najbolj ranljivih družbenih skupin. Zaradi nedokončanega telesnega razvoja, uporništv, samopotrjevanja in pritiska vrstnikov se pri njih hitro razvije tvegano vedenje. Večja ranljivost pomeni večjo verjetnost izgube nadzora nad pitjem, to pa pomeni večjo verjetnost razvoja škodljivega pitja in odvisnosti od alkohola.

»Raziskave kažejo, da se pri otrocih, ki začnejo piti alkohol pred svojim 15. letom, odvisnost razvije štirikrat pogosteje kot pri osebah, ki so začele piti po 20. letu starosti. V Sloveniji dobra četrtnina 15-letnikov alkohol uživa najmanj enkrat tedensko. Med mladimi narašča zlasti opijanje, t. i. »binge drinking«. Gre za zelo tvegano obliko pitja, ko mladostnik ob enkratni priložnosti zaužije večjo količino alkohola,« je povedala dr. Maja Zorko z Inštituta za varovanje zdravja.

18 je zakon!

Po 18. rojstnem dnevu mladostnik ne potrebuje več raznih simbolnih bližnjic, s katerimi bi dokazoval svojo odraslost, ker je uradno že polnoleten. In to je zakon! Človek postane sam svoj, s svojimi pravicami in dolžnostmi, predvsem pa uradno odgovoren za svoje odločitve. Do 18. leta pa za vedenje mladostnikov odgovarja več ljudi, med njimi tudi trgovci in gostinci, ki mladim prodajajo alkohol.

Mladostniki do alkohola le z osebno izkaznico

Projekt »18 je zakon!« do alkoholne problematike zavzema jasno stališče. Njegovo temeljno sporočilo je, naj preverjanje identifikacijskega oziroma osebnega dokumenta vsem mladim, ki želijo kupiti alkohol, postane samoumevna in dosledna praksa, tako za trgovce in gostince kot tudi za kupce. Zato s komunikacijsko akcijo in intervencijami nagovarja različne ciljne skupine: trgovce, gostince, srednješolce, pa tudi ostale prebivalce in obiskovalce prestolnice. Naj se ve: preverjanje osebnega dokumenta mladim kupcem, ki želijo kupiti alkohol, ni kaprica trgovcev in gostincev,

ampak je dejanje, h kateremu so trgovci in gostinci zavezani tako moralno kot po zakonu. Nosilec projekta je Center za socialno psihologijo na Fakulteti za družbene vede, sofinancerja sta poleg slednje še Inštitut za varovanje zdravja in v večinski meri Mestna občina Ljubljana.

V Ljubljani živi približno 10 000 mladostnikov med 13. in 18. letom. Njihovo zdravje je, tako kot zakon, tudi v rokah trgovcev in gostincev. Akciji sta se kot partnerja že pridružili trgovski mreži Mercator in Lidl, ki bosta sprva v izbrane, kasneje pa še v preostale poslovalnice v Ljubljani umestila gradivo projekta *18 je zakon* in spodbudila dosledno preverjanje osebnih dokumentov mladim, ki bodo želeli kupiti alkoholne pijače. Pri tem si bodo pomagali s posebej za ta namen oblikovanim gradivom: z letomerom – pripomočkom za preprost izračun starosti kupca (na desni sliki zgoraj), in s plakati in izveskami, ki bodo opozarjali na možno preverjanje dokumentov.

Naj živi Zakon!

Ljubljana bo kot prava metropola dobila tudi super junaka, ki se imenuje Zakon. Junak bo podaljšana roka zakona, saj bo spodbujal dosledno izvajanje zakona o prepovedi prodaje alkoholnih pijač mladoletnim, družil se bo z mladimi in se z njimi pogovarjal o temah, povezanih z alkoholom. Četudi je Zakon prijazen in dobronameran, ima do opijanja jasno stališče in z njim ne bo šale, na kar kaže tudi njegov videz, ki ga je upodobil ilustrator Matej Jenko. V kratkem se bo Zakon predstavil na *facebooku*, kmalu pa tudi v našem mestu, za katero pravi, da je »najlepše mesto na svetu, samo škoda, da je – še posebej decembra – toliko ljudi pijanih, kot da bi skozi mesto tekla reka alkohola.«

BITI – DIC je svet

Drago Pintarič, prof.

Fotografije: arhiv DIC

Učenci Dijaškega doma Ivana Cankarja, ki sodelujejo v Teatru Pozitiv, so pod mentorstvom Radovana Jaušovca in Bare Kolenc uprizorili predstavo *Strup*, v kateri raziskujejo možne scenarije planeta in človeške vrste v prihodnosti. Predstava je bila uvrščena na Festival ustvarjalnosti mladih Transgeneracije, kjer je bila leta 2009 proglašena za najboljšo predstavo, in gledališki festival Vizije.

V okviru akcije BITI voda je potekala akcija ukinjanja plastenk, učenci pa so se pridružili tudi vseevropski akciji varčevanja z energijo *Izklopi stikalo*.

Projekt BITI poteka v Dijaškem domu Ivana Cankarja v Ljubljani od leta 2009. Povezan je s področjem trajnostnega razvoja oz. ekologije v najširšem pomenu besede. Osnovni namen in cilj projekta je ozaveščanje mladih o sebi in njihovi soodgovornosti za svet in okolje, v katerem bivajo. Slogan ustanove DIC je svet opredeljuje prostor, v katerem biva okrog 600 dijakov in 100 študentov, svojevrsten pomanjšani svet, »laboratorij« ki omogoča merjenje rezultatov in učinkov projekta na materialni in »zavestni« ravni v konkretni sredini. Projekt BITI je plod sodelovanja med zavodom DIC in KUD Pozitivom, ki deluje v njegovem okviru. BITI je nadaljevanje uspešnega predhodnega projekta *Razdeljeni bog / Divided God*, ki se je ukvarjal z medkulturnimi odnosi. Naj omenimo, da je prav projekt *Divided God*, prejel naslov »najmladinski projekt 2009« za kvalitetne metode neformalnega učenja in ozaveščanje mladih o pomenu medkulturnega razumevanja na Festivalu nevladnih organizacij LUPA septembra 2010.

Misija: delo

»Ekologijo medčloveških odnosov postavlja v širši bivanjski kontekst, kjer odnosov do bližnjih ni mogoče ločiti od odnosa in naših ravnanj do okolja, v katerem bivamo.«

Spoznanje in ugotovitev projekta *Razdeljeni bog*, da različna verska in ideološka prepričanja posameznike in družbene skupine pogosto delijo, projekt BITI poskuša preseči s pozitivnim, sodelovalnim pristopom. Dejstvo je, da pereči okoljski problemi bremenijo, v nekaterih primerih celo ogrožajo vse skupine in posameznike sleherne multikulturne skupnosti. Ta nesporna ugotovitev je lahko skupni povezovalni imenovalac, ki v ospredje ne postavlja razlike, temveč vzajemni interes in odgovornost. Moto *Bodi sprememba* je vodilo, ki ga snovalci projekta skupaj s posamezniki in skupinami, ki se aktivno priključujejo, udeležajo pri sebi in tako s svojim pozitivnim primerom in vplivom sooblikujejo prostor.

Udejanjanje projekta

Projekt poteka v obliki interne kampanje, ki poskuša vključiti in sinergijsko povezati različne projekte, interesne dejavnosti in druge pobude, ki potekajo v zavodu. Ključno izhodišče in pristop k ozaveščanju o celovitosti,

nedeljivosti in fragmentiziranju posameznih problemov temelji na kulturno-umetniških dejavnostih, pristopih ter praksah, ki potekajo v domu. Vzvodi, prek katerih mladi raziskujejo in osvetljujejo to tematiko, so gledališka, plesna, video in likovna delavnica ter delavnica za grafično oblikovanje in spletno umetnost. Produkcije in izdelki, ki so nastali v delavnicah, predstavljamo na večjih dogodkih, akcijah, ki se periodično odvijajo v domskem prostoru (dan Zemlje, dan Sonca, dan vode ipd.) in v katerih sodeluje vsa skupnost.

V okviru dogodkov zadnjih dveh let smo uresničili pobude s konkretnimi akcijami, ki so se lotile različnih segmentov okoljskega ozaveščanja in konkretnih sprememb v vsakdanjem življenju dicarske skupnosti. Poimenovane so po naslovih knjižic / brošuric BITI, ki so tako promotivni »dokument« kot vodilo posameznih akcij. Doslej smo izdali štiri:

- **BITI kruh** govori o odnosu do kruha in hrane v širšem pomenu, njenem okolju prijaznem pridelovanju, zdravem prehranjevanju, varčnem ravnanju z njo in empatiji do tistih, ki jim je primanjkuje.
- **BITI voda** govori o ključnem pomenu pitne vode, odnosu do nje in o negativnih posledicah prisvajanja

in komercializacije te dobrine v obliki okoljsko sporne prodaje vode v plastenkah.

• **BITI lep** govori o problemu sodobne modne medijsko promovirane podobe lepote in negativnih posledicah za zdravje mladih, ki se odraža v motnjah prehranjevanja.

• **BITI energija** govori o potratnem in neracionalnem izkoriščanju energetskih virov, o novih tehnologijah in predvsem o osebnem odgovornem ravnanju pri varčevanju z njo.

V vsaki od knjižic so navedene tudi konkretne akcije, ki so se odvile na dogodku in naj bi postale trajna, nova praksa v skupnosti.

Akcija ukinjanja uporabe plastenk

V okviru akcije *BITI voda* je potekala akcija ukinjanja uporabe vode v plastenkah v DIC-u. V ta namen je bila izbrana in celostno oblikovana nadomestna, trajna »steklenička« iz zdravju neškodljivega materiala. Na njej in spremni embalaži je opozorilo uporabniku o škodljivosti pitja vode iz plastenk ter nasvet, naj pijejo neoporečno vodo iz pipe, ki jo mesto Ljubljana in DIC imata. To je prispevek k zmanjšanju obremenjevanja okolja z zavrženo plastično embalažo.

Akcija Izklopi stikalo

V okviru projekta so se v Domu priključili tudi vseevropski akciji varčevanja z energijo *Izklopi stikalo*. Odločili so se za izdelavo nalepk na stikalih in plakate. Na internem natečaju, na katerem so sodelovali dijaki Doma, so izbrali najboljše slogane za nalepke, v Delavnici za grafično oblikovanje (mentor Bojan Matjašič) pa so izdelali grafično podobo nalepk in plakate. Plakati in polepljena stikala v Domu so prispevali k ozaveščanju dijakov in delavcev ter k očitnemu prihranku pri porabi električne energije.

Teater Pozitiv: predstavi Strup in Nova generacija

Tema projekta je predstavljala tudi izziv in izhodišče za delo video in gledališko-plesne delavnice. Nastalo je več kvalitetnih produkcij, med katerimi velja posebej omeniti produkciji Teatra Pozitiv (mentorja: Radovan Jaušovec in Bara Kolenc) *Strup* in *Nova generacija*. Predstavi sta samostojna avtorska projekta, v katerih so izvajalci predstave, skupaj z mentorjema, raziskovali možne scenarije življenja planeta in človeške vrste v prihodnosti. Obe predstavi sta dosegli tudi odmeven uspeh. Uvrščeni sta bili, na Festival ustvarjalnosti mladih

Transgeneracije in gledališki festival Vizije. Predstava *Strup*, je bila proglašena tudi za najboljšo predstavo na Transgeneracijah 2009.

Načrti za leto 2011

V tekočem šolskem letu v DIC-u na podlagi iniciative in v okviru projekta BITI poteka ena od internih kampanj, poimenovana »*Moja soba, moj prag - moj dom in svet*«. Namen kampanje je spodbuditi kvaliteto sobivanja v skupnosti. Skrb in odgovornost za odnose ter bivanjski ambient se začne v lastni sobi, nadaljuje pa se v domu in okolju, ki ga obdaja.

Lani poleti so se v DIC-u lotili tudi načrtnega urejanja bližnje okolice doma ter funkcionalnega zemljišča, ki ga obdaja. **Delavci doma so se odrekli parkiranju neposredno pred vhodom v stavbo B doma in povečali zelene površine ob njej.** Osrednja stavba, v kateri biva večina naših dijakov, je tako pridobila dvorišče, pri katerega funkcionalni ureditvi in osmišljanju vključujejo dijake.

V letu 2011 je načrtovana postavitev kolesarnice, saj število dijakov, ki uporablja kolo kot prevozno sredstvo, narašča. Promocija in spodbujanje uporabe koles, ki predstavlja zdravo in okolju neškodljivo mobilnost mladih, pomeni eno od osrednjih iniciativ, ki se je nameravamo lotiti. Ob kolesarnici velja omeniti še Delavnico sestavljanja in popraviljanja koles, ki je v sodelovanju z društvom Recikel - Bicikel, z januarjem 2011 začela z delom.

Posvečanje pozornosti okolju neškodljivi mobilnosti, povezani s kolesi, sovпада s prizadevanji mesta Ljubljane, da postane kolesarsko mesto, kakor tudi vseevropski kampanji, ki je leto 2011 proglasila tudi za leto kolesa.

Mednarodna razsežnost projekta

V letu 2011 v DIC-u načrtujejo razširitev projekta tudi na mednarodni ravni. Ta bo potekala v obliki izmenjave mladih, v kateri bodo sodelovali partnerji iz predhodnega projekta iz Istanbula, Mostarja in Novega Sada. V projektu v obliki različnih delavnic (video, plesno-gledališka delavnica in delavnica za popravila in izdelavo koles) nameravajo raziskovati povezavo med medčloveškimi odnosi (medkulturni dialog) in skrbjo za okolje ter odgovorno sobivanje v skupnosti.

Partnerske organizacije bodo z dokumentarnim videom predstavile povezavo med ekološko in (so)bivanjsko kulturo v lastni sredini, v omenjenih delavnicah v času izmenjave pa bodo to temo skozi primerjavo in s pogledom od zunaj raziskovali v DIC-u ter jo razširili tudi na širšo lokalno skupnost - Mestno občino Ljubljana.

Za več informacij:

DIC - Dijaški dom Ivana Cankarja: <http://www.dic.si/>

KUD POZITIV, projekt BITI: <http://www.pozitiv.si/biti/>

ALI ZNAM VARČEVATI Z VODO?

Dr. Brigita Jamnik

JP Vodovod-Kanalizacija se z izdajo zloženke *Ali znam varčevati z vodo?* in s kvizom na svojem spletnem mestu pridružuje vsem tistim organizacijam in posameznikom, ki upravičeno opozarjajo, da je čista pitna voda dragocen in omejen vir, s katerim moramo ravnati odgovorno in varčno tudi v našem vsakdanjem življenju in pri vsakdanjih opravilih. JP Vodovod-Kanalizacija s spodbujanjem k varčevanju z vodo uresničuje svojo vlogo okoljsko odgovornega podjetja, ki namenja veliko pozornost zaščiti virov pitne vode, zavzema pa se tudi za širše ohranjanje okolja. Kot upravljavci vodovodnega sistema se močno zavedamo, da čisti vodni viri niso neusahljivi in zato spodbujamo odgovoren odnos do vode in njeno varčno rabo ter tako posredno zmanjšujemo tudi tveganja v oskrbi s pitno vodo.

Z namenom, da poudarimo pomen varčevanja s pitno vodo, smo tako na našem spletnem mestu www.vo-ka.si pripravili poučen, a hkrati zabaven kviz z naslovom *Ali znam varčevati z vodo?*, ki prek vprašanj, prilagojenih tako odraslim kot tudi mlajši populaciji, spodbuja k razmišljanju o vodi kot omejeni dobrini in opozarja, da z vodo pogosto po nepotrebnem ravnamo razsipno in tako škodujemo okolju. Z namerno osupljivimi podatki o porabi vode želimo pritegniti pozornost reševalcev kviza in jih popeljati do informacij o porabi vode, o katerih v našem vsakdanu sploh ne razmišljamo oziroma jih ne zaznavamo kot problem.

Tudi vas vabimo, da rešite kviz. Med izpolnjevanjem kviza boste med drugim izvedeli, da lahko prihranite do 40 litrov vode, če med umivanjem zob zaprete pipo, da lahko izgubite 50 litrov ali še več vode na dan, če voda kaplja iz netesne pipe, in da lahko privarčujete za manjši bazen vode, če vodo zaprete vsakič, ko je ne potrebujete.

Varčevanju z vodo pa smo namenili tudi najnovejšo zloženko *Ali znam varčevati z vodo?*, ki je prav tako objavljena na spletnem mestu, najdete pa jo v rubriki Informacije/Izobraževalna gradiva. Zloženka nosi isti naslov kot kviz in je zadnja v nizu informativnih zloženek, s katerimi splošno in strokovno javnost obveščamo o naših aktivnostih, predstavljamo zanimive teme in opozarjamo na okoljevarstveno problematiko. Tokratna zloženka prinaša nasvete za varčevanje z vodo pri naših vsakdanjih aktivnostih v kopalnici, pri gospodinjskih opravilih, na vrtu, pa tudi drugje.

Zloženka morda res navaja katerega od nasvetov za varčevanje z vodo, o katerem danes pogosto slišimo, na primer o tem, da med umivanjem zob zapirajmo pipo. Morda pa boste med nasveti našli tudi kakšnega povsem novega, za katerega so sicer vedele že naše babice, a se je skozi leta nanj pozabilo, kot je na primer ta, da privarčujemo vodo, če zelenjavo in sadje operemo v skledi z vodo, in ne pod tekočo vodo iz pipe. Prav tako vas bo morda presenetila informacija, da porabimo manj vode, če posodo pomivamo v pomivalnem stroju, kot če jo pomivamo ročno. Prav tako koristi premislek, ali za pitje vode res potrebujemo vedno drug kozarec ali morda lahko večkrat uporabimo istega. Moškimi članom družine pa je namenjen nasvet, da je v času poletne suše smiselno naravnati rezilo kosilnice na višjo raven, saj višje trave ščitijo korenine pred izsušitvijo in zmanjšajo potrebe po zalivanju.

Da ne bi bili slabe volje ob prejemu računa za porabljeno vodo, je koristno redno spremljati porabo vode na merilnem mestu, saj morda na ta način še pravočasno odkrijemo skrito napako na vodovodnem omrežju, ki je v lasti lastnika in ne spada v javni vodovodni sistem.

Prav tako svetujemo, da se vsi člani družine, tudi mlajši, naučijo zapreti glavni vodovodni ventil v hiši ali stanovanju, da bi v primeru okvare preprečili večjo škodo oziroma nepotrebno porabo vode.

Seveda pa imamo pomembno vlogo pri varčevanju z vodo tudi upravljavci vodovodnih sistemov. Zloženka zato prikazuje tudi območja, kjer smo v obdobju 2005-2009 izvedli pomembnejše obnove vodovodnega omrežja v Ljubljani in okolici. Skupna dolžina obnovljenega vodovodnega omrežja znaša približno 53 kilometrov.

Zloženko lahko v tiskani obliki prejmete v upravni stavbi našega podjetja na Vodovodni cesti 90 v Ljubljani, naročite pa jo lahko po e-pošti na naslov voka@vo-ka.si.

Dnevna soba za mlade v Črnučah je velika uspešnica

Na obisku v Četrtnem mladinskem centru Črnuče

Staša Cafuta

Fotografije Staša Cafuta

Četrtni mladinski center Črnuče, ki je odprl vrata lanskega junija, je postal mladim nepogrešljiv prostor za druženje in sproščeno učenje. Dnevno ga obišče od 20 do 40 mladih.

»Če si mlad in če si iz Črnuč, potem smo mi tvoj naslov. Naša vrata so odprta zate, za tvoje sanje in tvoje zadrege. Verjemi, dolgčasa se lotevamo pogumno in z vsemi štirimi – in ne pozabi, vse dogodivščine so brezplačne.« Tako del ekipe zavoda Mladi zmaji, katerega ustanoviteljica je Mestna občina Ljubljana, vabi mlade, da jih obiščejo oziroma se jim pridružijo. Mladinski centri – poleg črnuškega še za Bežigradom, v Zalogu in Šiški – so namenjeni mladim, za aktivno in varno preživljanje prostega časa.

Javna dnevna soba za mlade

Četrtni mladinski center Črnuče (ČMC Črnuče) je odprl svoja vrata junija lani. Postal je prava uspešnica. Mladi so ga vzeli za svojega. Dnevno ga obišče med 20 in 40 otrok. Deluje po načelu javne dnevne sobe za mlade, kjer se mladi srečujejo z zanimivimi vsebinami, radovednimi vrstniki in navdihujočimi odraslimi. »To je kotiček, kjer se pripravljamo na to, da aktivno izkoristimo svoje potencialne in se samozavestno vključimo v širšo družbo,« pove koordinatorka Maja Majcen, sicer po poklicu univ. dipl. socialna delavka. Sodelavec, prav tako koordinator Aleš Susman, po poklicu univ. dipl. literarni komparativist, pa nadaljuje, da je cilj njenega dela spodbujanje mladih, da sami razmišljajo in najdejo rešitve za določen projekt, pa naj si bo to izvedba novoletnega plesa, kuharske delavnice ali nogometnega turnirja.

Spodbujanje sodelovanja in razmišljanja

Maja in Aleš priznavata, da so »mulci« iz Črnuč zelo aktivni in vedno pridejo na dan z novimi in novimi idejami. Za njimi je že cela vrsta delavnic, nekatere so se končale, druge še trajajo, tretje še čakajo, da pridejo na vrsto. Na ustvarjalnih delavnicah ustvarjajo praktične izdelke. Slikajo in tiskajo na majice, izdelujejo copate (da jih lahko obujejo, ko pridejo v center z rolerji). Za njimi so že fotografska, filmska, gledališka delavnica. Za novo leto so mladi s pomočjo mentorjev organizirali novoletni ples. Ponosni so na grafitarsko

delavnico, saj je center že od zunaj dobro viden, ker je poslikan z grafiti. »Mladi tudi sami predlagajo kaj bi radi delali. Ena izmed takih dejavnosti je kuharska delavnica. V okviru zmožnosti nakupimo sestavine, mladi pa si razdelijo naloge. Ena izmed deklet je predlagala, da bi izdelali torbice iz odpadnih materialov,« opisuje Maja. »Delamo po načelu, da jim ne ponudimo vsega na pladnju, ampak morajo sami sodelovati in sami razmišljati, da poskusijo kaj in kako organizirati. V današnjih časih jim je namreč v glavnem vse kar ponujeno. Želimo jih naučiti, da znajo sami poskrbeti za kakšno reč. Če pa se kje kaj zatakne, jih samo opozarjamo in spodbudimo, da gredo s 'projektom' naprej. Cilj najinega dela je vseživljenjsko učenje mladih,« poudari Aleš.

Praktikanti in prostovoljci pomagajo tudi pri učenju

V centru nudijo tudi brezplačno učno pomoč, pomoč pri domačih nalogah ter nasvete pri drugih šolskih obveznostih. Sodelujejo s prostovoljci in praktikanti, študenti socialnega dela. Eden izmed prostovoljcev je na pobudo fantov pripravil podjetniško delavnico. Mladi so v fazi predelave skuterja (motornega kolesa). Njihov cilj je, da bi septembra predstavili vizualno predelan motor na Gospodarskem razstavišču, na *Auto motor showu Ljubljana 2011*. Do tja je še dolga pot, se bodo pa vmes naučili, kako napisati prošnjo za materialna sredstva, kako se prijaviti na razpis in razstavo.

Občasno se skupaj z drugimi četrtnimi mladinskimi centri odpravijo na izlete: na morje, na bazen, na smučanje, v

hribe, kjer spoznavajo Slovenijo. Lani so se dvakrat udeležili mednarodne izmenjave v Nemčiji, natančneje v Wiesbadnu. Takšne večstranske mladinske izmenjave omogočijo mladim spoznavanje drugih kultur, mladi se med seboj družijo, sodelujejo v različnih delavnicah. Letos načrtujejo še tri mednarodne izmenjave, in sicer na Švedskem, v Nemčiji, eno pa bodo gostili v Ljubljani.

Obiskovalci ČMC Črnuče

Dominik Kukovec, 14 let: Sem hodim, ker smo tukaj vsi sproščeni. Zabavamo se s prijatelji iz šole, saj v šoli nimamo toliko časa za druženje in spoznavanje. Lahko se udeležujemo različnih dejavnosti. Mentorja sta zelo prijazna z nami, pripravljena sta sprejeti naše predloge.

Aleks Pajsar, 13 let: Super mi je tukaj. Pomagajo ti, če imaš kakršnekoli težave, npr. v šoli ali pa doma. Te potolažijo, ti prisluhnejo. Sem prihajam skoraj vsak dan.

Tina Žiher, 13 let: Sem hodim že od začetka. »Ful hudo« mi je tukaj, saj imamo na voljo ogromno dejavnosti. Najraje plezam, ko gremo v kakšen plezalni studio, in uživam, ko kuhamo. Tukaj sem spoznala veliko novih prijateljev. Pomagajo nam tudi pri učenju. Sem pridem zato, da nisem na cesti, da nisem doma na računalniku.

Petra Belec, 12 let: Pridem velikokrat, saj se družim s prijatelji. Veliko se dogaja, zabavamo se, internet imamo. Vsak teden so dejavnosti. Najbolj so mi všeč kuharske delavnice, ker rada kuham. Všeč mi je, da imamo prostor kot eno »dvorišče«, kjer se lahko igramo različne družabne igre.

Katja Fabjan, študentka socialnega dela, 1. letnik: Tukaj sem na praksi. Moje delo je, da mlade motiviram in jim pomagam. Čez nekaj časa pa bom opravljala tudi aktivno prakso, ko bom sama izvajala delavnice.

Koristne informacije:

KDO: vsi med 12. in 18. letom, malo mlajši, pa tudi starejši;
KDAJ: pon.–pet., med 14. in 19. uro (jul.–avg., med 12. in 20. uro);
KJE: na Dunajski 367 v Črnučah;
S KOM: z Alešem in Majo;
KAKO: Kar pridi, oglasi se. Skupaj bomo izmojstrili marsikatero veščino, si delili koristne nasvete za učenje, se družili in pogovarjali, listali ali brali, šli na izlete, kakšno popoldne pa bomo samo aktivno lenarili.

Dominik Kukovec

Aleks Pajsar

Tina Žiher

Petra Belec

Katja Fabjan

Rimska Emona danes: čas za obisk arheoloških parkov

Mag. Bernarda Županek

Avtorica rekonstrukcije Katarina Toman Kracina, arhiv MGML

Vsakdan ob emonski ulici.

Pred približno 2000 leti so Rimljani na območju današnjega Gradišča v Ljubljani zgradili svojo kolonijo. Dobila je ime Emona, morda po starejšem naselju nekje v bližini. Imela je mogočno obzidje s stolpi, znotraj tega mrežo pravokotno križajočih se cest s stanovanjskimi parcelami med njimi, kanalizacijske kanale (kloake) in od drugega stoletja naprej vodovod. Mesto Emona, naseljeno predvsem s kolonisti iz severne Italije, je bila upravno, gospodarsko in versko središče za obsežno območje, ki je segalo od Karavank do Višnje gore in od Trojan pa vsaj do Vrhnike. Emona je cvetela od prvega do začetka petega stoletja. Nekako sredi šestega stoletja življenje v mestu zamre.

Foto: Matevž Paternoster, arhiv MGML

Park Emonska hiša, detajl mozaika iz 4.-5. stoletja.

Živo zanimanje za Emono že pred 400 leti

Zanimanje Ljubljančanov za ostanke rimske Emone sega vsaj 400 let nazaj, ko sta o Emoni pisala Schönleben in Dolničar. Danes je Emona v veliki meri raziskana in njene predstavljene ostanke si lahko ogledamo že na sprehodu po središču Ljubljane. Najbolj znana sta kip Emonca v parku Zvezda in ostanke mestnega obzidja na Mirju, najbolj obsežno pa je Emona ohranjena v dveh arheoloških parkih. Za oba skrbimo v ljubljanskem Mestnem muzeju.

Arheološki park Emonska hiša

Izkopavanja na področju parka Emonska hiša (prej Jakopičev vrt) so tekla v letih 1963-1964 in odkrila rimsko stanovanjsko zgradbo. Danes so v parku na ogled njeni ostanke s konca četrtega in začetka petega stoletja. Glede na kvalitetno stavbno opremo (tlaki, mozaik, ogrevanje) je tu prebivala premožna in ugledna rimska družina. Osrednji bivalni prostor je bila t. i. poletna soba, tlakovana z dvobarvnim geometričnim mozaikom. Na drugi strani hodnika je bil vhod v t. i. zimsko sobo z ohranjenim sistemom hipokavstnega ogrevanja. Topel zrak je bil speljan iz kurišča v sosednjem prostoru pod tlak zimske sobe; poleg tal je ogreval tudi stene, ki so bile za boljšo toplotno prevodnost zgrajene iz votlih zidakov. Stavba je imela tudi priključek na kanalizacijski sistem: odpadna voda je iz zgradbe odtekala po kanalih, prekritih s kamni, in v večji, zbirni kanalizacijski kanal (kloako), ki je tekkel pod bližnjo cesto in bil speljan v Ljubljano.

Park Zgodnjekrščanski center

Arheološka izkopavanja v današnjem parku Zgodnjekrščanski center so potekala v letih 1968-1970. Arheologi so odkrili rimsko stanovanjsko zgradbo, zgrajeno, kot večina emonskih hiš, v začetku prvega stoletja našega štetja. V skoraj 500 letih svojega življenja je bila večkrat prezidana. Prva večja prezidava se je zgodila na začetku četrtega stoletja, ko so obnovili tlake, uredili hipokavstno kurjavo in dozidali tri bazenčke,

kar kaže, da so del stavbe spremenili v zasebno kopališče. Arheologi so med drugim našli tudi svinčene cevi, ki so dovajale čisto vodo v zgradbo. V drugi polovici četrtega stoletja je bil del hiše prezidan v zgodnjekrščansko molilnico. Velika sprememba se zgodi v začetku petega stoletja, ko ob osrednjem dvorišču zgradijo pravokotno krstilnico z bazenčkom za krščevanje v sredini. Krstilnica je tlakovana z večbarvnimi mozaiki; vmes so vstavljena imena tistih Emoncev, ki so darovali sredstva za njihovo izdelavo. Južno od krstilnice so zgradili velik pokrit hodnik (portik) z večbarvnim mozaikom, v katerega je vstavljen napis z imenom graditelja, arhidiakona Antioha. Obstoje močne skupnosti prvih kristjanov v Emoni v tem času potrjujejo tudi v pisnih virih izpričani emonski škofi.

Vodeni ogledi vsako prvo sredo v mesecu od maja do septembra

Arheološki park Emonska hiša leži ob Mirju 4, Zgodnjekrščanski center pa ob Erjavčevi 15. Oba arheološka parka po prezimovanju, ko so čez zimo občutljivi zidovi in mozaiki zaščiteni, vsako leto med aprilom in oktobrom odpremo za Ljubljančane in tuje obiskovalce. Vabimo vas, da oba arheološka parka letos – znova ali prvič – obiščete!

Ogledi so možni po najavi na naši št. (01) 2412 506. Na tej številki ali na www.mgml.si so na voljo tudi informacije o pedagoških delavnicah in dogodkih, ki jih organiziramo v parkih. Še posebej pa vas vabimo na vodstvo naših strokovnjakov po parkih, ki bodo vsako prvo sredo v mesecu, od maja do septembra, z začetkom ob 18. uri izpred Mestnega muzeja Ljubljana. Od maja dalje pa bodo v muzeju na voljo tudi multimedijски vodniki po Emoni, izdelani v projektu *Muzej v znakih – Usposabljanje gluhih invalidov za prilagoditev dostopa po razstavah v muzejih*, ki je nastal s sodelovanjem Evropskega socialnega sklada, Ministrstva za kulturo, Zavoda Racio Social, podjetja Lambda ter Muzeja in galerij mesta Ljubljane.

Foto: Matevž Paternoster, arhiv MGML

Prireditev v parku Zgodnjekrščanski center.

Foto: Dimitrij Mlekuž

Z digitalnim vodnikom po Emoni.

Novoletni spoj moderne in stare arhitekture

Nagrajena fotografija Mitja Kobala

Stane Jagodič, akad. slikar in publicist

Foto: Mitja Kobal

Nagrajena fotografija.

Tokratni izbor za najboljšo fotografijo ni bil preprost, kajti na naslov uredništva je prispelo veliko kvalitetnih posnetkov, med katerimi so tudi taki, ki kažejo izjemno avtorsko kreativnost. V najožji izbor za nagrado so prišli trije fotosnemalci. Peter Ogrin, ki je že prejel nagrado glasila v letu 2009 in je do danes izredno napredoval v tehničnem in motivnem smislu. Najbolj so mu uspeli posnetki večernih mestnih vedut z žarečimi oblaki in manj bleščav, vendar skrivnosten motiv z vlažnim zidovjem na grajskem hribu. Sledi mu Igor Rus, ki je poslal samo eno fotografijo, ki predstavlja reklamni pano z napol golo lepoticco, motiv ki se v obliki montaže odlično poveže s slikovitimi fasadami Gallusovega nabrežja. Gre za črno-belo fotografijo nadrealističnega pridiha, ki ima nedvomno umetniške prvine. Tretji avtor je Mitja Kobal, ki je s posnetkom nočne novoletne panorame Ljubljane osvojil tokratno nagrado. Njegov motiv, je v horizontalnem formatu in združuje vse potrebne likovne elemente, ki jih zahteva žlahtna dokumentarna fotografija. Motiv je zajet v proporcu idealnega zlatega reza, v katerem svetlobni elementi na temni površini kažejo neverjetno usklajenost. Idealna je tudi barvna harmonija, značilna za zimsko obdobje, v smislu odnosa toplih do večinoma hladnih tonov. Nočni motiv je umetno grajen na principu svetlobnega žarenja večnamenske elektrifikacije in posrečeno vkomponiran v mrežo arhitekturnih horizontal in vertikal. Ospredje sicer romantične vedute predstavljajo stolpnice ob Celovški cesti, katerih okna so izmenično razsvetljena, ozadje pa je modro ožarjen hrib s srednjeveško utrdbo, na kateri dominira grajski stolp s plapolajočo zastavo in žarečo lučjo. Rdeč

antenski signal je nekakšen zenit podobe oziroma droben barvni akcent celotne kompozicije. Gre za posrečen spoj moderne in stare arhitekture v konstruktivistični shemi, ki bi je bil vesel sam Piet Mondrian.

Dramatično zasnovan motiv na grajski vzpetini s temnimi krošnjami ter žarečim zatonom sonca v ozadju je prispeval lirično navdihnjen snemalec Denis Tekavec; motiv spominja na goreči gozd, primeren za romantično fotografsko scenografijo. Tudi avtorju Gregorju Neredu se je posrečil črno-bel nočni posnetek močno razsvetljenih novoletnih stojnic v izraziti perspektivi na rečnem nabrežju, imenovanem Breg. Urški Trampuš se je simpatično nasmehnila pravljичno aranžirana dobra vila pred Magistratom in ji omogočila slikovit pravljичni fotografski prizor. Avtorici Mili Zupančič je med štirimi poslanimi fotografijami najbolje uspel motiv z očiščem na ozki Nabrežni ulici, ki predstavlja pogled proti stolnici sv. Nikolaja. Velja omeniti tudi primerno kontrasten posnetek detajla kiparskih figur na spomeniku pri Sv. Urhu nad Sostrom fotografa Franca Medveška in močno zasneženo Pot spominov avtorice Marte Zorman.

Nagradni fotonatečaj Moja Ljubljana

Avtor vsakokratnega izbranega posnetka motiva Ljubljane prejme 125 evrov. Fotografije za objavo v naslednji številki pošljite najpozneje do 14. marca na naslov: Mestna občina Ljubljana, glasilo Ljubljana, 1000 Ljubljana na CD-ju ali v fizični obliki ali na e- naslov: glasilo.ljubljana@ljubljana.si.

Četrtni razgledi

Foto: arhiv Gimnazije Ledina

Dijaki ekošole gimnazije Ledina v okviru vsakoletnega dneva odprtih vrat pripravijo bogat program okoljskega ozaveščanja.

Foto: arhiv Gimnazije Ledina

Dijaki gimnazije Ledina na delavnici ekoplakatov.

Foto: arhiv Gimnazije Ledina

V veliki telovadnici so na dan odprtih vrat uprizorili predstavo *Atomski vek*.

ČS Center

Dan odprtih vrat gimnazije Ledina na ekonačin

Profesorji in dijaki Gimnazije Ledina

Na gimnaziji Ledina v okviru okoljske vzgoje vsako leto pripravimo dan odprtih vrat, katerega rdeča nit je varovanje okolja. Tako srečanje smo pripravili tudi ob koncu lanskega leta, ko smo se Ledinci, vsi dijaki in profesorji Gimnazije Ledina, tradicionalno srečali na dnevni odprtih vrat, na tretjo decembrsko soboto. Pripravili smo predstavitev različnih dejavnosti, ki se nanašajo na varovanje okolja, in tako vsem staršem, Ljubljancem in Ljubljankam, ekoljubom ter kolegom z drugih ljubljanskih šol ponudili poslastico z dopoldanskim programom. Vsem tistim, ki se nam niste pridružili, pa že snujete pomladanske akcije lepšanja Ljubljane, pa tokrat z besedo in sliko predstavljamo nekaj drobtin naše kreativnosti.

Izziv, ki smo si ga zastavili, je spodbudil pridobljeni naslov ekošola, ki je Gimnaziji Ledina v letošnjem šolskem letu omogočil, da je nosilka ekozastave. Na to smo izjemno ponosni, kajti naslov, ki nam je bil podeljen, dokazuje, da smo na naši gimnaziji posebej pozorni na raznovrstne pasti, ki nam jih prinaša sodoben vsakdan. Trudimo se kar najbolj zadostiti vsaj minimalnim standardom v odnosu do okolja.

Tako smo tudi na tokratnem dnevu odprtih vrat želeli pokazati in poudariti, kakšno mesto ima ekologija v našem vsakodnevnem življenju, kako jo živimo in kako jo lahko odlično vpnemo v veliko večino šolskih predmetov ter seveda v sam učni proces. Potrudili smo se, da je bil program pester in zanimiv, da bi naši obiskovalci našli primerne dejavnosti zase, čim bolj uživali v druženju z nami ter odšli z marsikaterim novim spoznanjem.

Organizacijo dneva smo zaupali skupini profesorjev in dijakov, ki so svoje delo odlično opravili. Pod njihovim vodstvom smo pripravili dejavnosti za delo v skupinah, predavanja in delavnice pod vodstvom naših profesorjev, na šolo pa smo povabili tudi veliko zanimivih gostov, ki so dogajanje popestrili s svojimi bogatimi izkušnjami in znanjem. Šola je

dihala in cvetela z množico dejavnosti, predstavitev, nastopov, delavnic, predavanj ...

V kotičku za ekobranje smo predstavili knjigo z ekološko vsebino z naslovom *Prekinjeno deklestvo*. Na posameznih delavnicah smo opozorili na pomen vode kot vira življenja ter varčevanje z njo, na biotsko pestrost ter zasnovali možne načine varčevanja s še drugimi viri energije.

Dijaki in obiskovalci so lahko na delavnicah izrazili svojo kreativnost pri preoblikovanju odpadne embalaže in pripravi ekopaketov ter tako ustvarili zelo domiselne izdelke.

Temeljnega besedišča v povezavi z življenjem v sožitju z naravo smo se naučili pri različnih tujih jezikih, kot so angleščina, nemščina, italijanščina, francoščina in španščina. Tako smo pri angleščini lahko prisostvovali učnim uram na temi *Jezik in ekologija kot most med razvitim in nerazvitim svetom* ter *Ekoturizem*. Pri italijanščini smo se naučili nekaj o zdravem načinu preživljanja prostega časa in o praznikih, ki so bili pred vrati, pri francoščini so dijaki s profesorico pripravili tržnico, na kateri so ponujali sadje in zelenjavo ter znamenite francoske sire. Mogoče je bilo tudi sestri za mizo »restavracije« in prebirati francoske časopise ter prisluhni francoski glasbi.

Že aprila so se nekateri dijaki in profesorji v okviru medpredmetne povezave ruščina-zgodovina odpravili na ekskurzijo z ekološko tematiko v čudovito deželo Rusijo. Kaj vse so videli in doživeli tam, so nam pokazali na razstavi zanimivih plakatov in fotografij s potopisom, ki so ga dopolnili še z recitalom ruskih pesmi. Da pa smo del tega lahko odnesli domov, so nam pripravili posebno izdajo šolskega glasila Mladika, posvečeno tej zanimivi deželi.

Naš profesor psihologije, Peter Prhavic, je ekosvetovljan. Skoraj ni kottička sveta, ki ga še ni obiskal. Tokrat nas je popeljal v besedi in fotografiji v eksotične dežele, kot so Papua Nova Gvineja, Indonezija, Malezija in Singapur, ki jih je obiskal pred nedavnim, in predstavil okoljske probleme tega sveta.

V malce drugačen svet pa nas je popeljal misijonar gospod Janez Mesec, ki je deset let preživel in deloval na Madagaskarju. Ker je danes vse bolj pereča težava pri nas in po svetu revščina, smo ga povabili, da nam je razkril svoj pogled na to nadlogo ter opisal konkretne izkušnje pri delu z revnimi v Malgašeju kot tudi drugod na Madagaskarju. Poleg vsega

nam je povedal, kako se v teh krajih spoprijemajo z revščino, higieno in osnovno zdravstveno oskrbo.

V mali telovadnici je potekalo ekoizobraževanje mladih z naslovom *Planet sprememb v rokah mladih*. Vodili so ga strokovnjaki mladinskega združenja, ki so s svojim navdušenim zavzemanjem za varstvo okolja s slikovitim predavanjem ter zanimivimi delavnicami prepričali marsikoga.

V veliki telovadnici se je ekovzdušje začelo s koncertom ledinskega mešanega pevskega zbora, nadaljevalo pa s predstavo *Atomski vek*.

Da pa ne bi ostalo vse le pri besedah, smo od njih prešli k dejanjem: v fitnessu sta potekala rekreacija in sprostitve, ki so se jima obiskovalci lahko pridružili. Za ohranitev zmernosti pri hrani in pijači ter obvladanje stresa v prihajajočih prazničnih dneh, pa tudi sicer v mladostniškem obdobju nam je nekaj smernic in koristnih napotkov podal mladi raziskovalec s Pediatrične klinike. Maturantom bodo predvsem koristile njegove informacije o tem, kakšna hrana ugodno vpliva na učenje in omogoča manj stresno bližajoče se obdobje mature.

Seznanili smo se še z neoporečno zdravo prehrano, z njeno pridelavo in predelavo brez konzervansov.

Z dodatnimi okoljskimi informacijami so se gostje lahko seznanili z ekoletaki, izdelki medpredmetnega šolskega sodelovanja. V prihodnost zazrti vizijo naše šole pa so obiskovalci spoznali iz knjižnih zaznamkov, ki so jih dijaki izdelali iz ekoloških materialov.

Dijaška skupnost Gimnazije Ledina je v dijaškem kotičku skrbela za praznično vokalno in instrumentalno glasbo, pripravila božično-novoletni sejem, na katerem je bilo moč kupiti novoletne okraske, domače pecivo in rabljena oblačila (trgovina iz druge roke). Organizirala pa je tudi akcijo *Rdeči noski*. Celotni denarni izkupiček sejma in akcije smo namenili v dobrodelne namene.

Ta dan smo spoznali in se naučili veliko novega ter koristnega, kar nam bo pomagalo živeti zdravo, polno in ekološko še bolj ozaveščeno, hkrati pa smo se družili z zanimivimi ljudmi in se imenitno zabavali. Zasnežena decembrska sobota se je tako prelevila v sončno nasmejano dopoldne, ki se ga bomo spominjali vsakič, ko bomo usmerjali naše delovanje in odnos do naravnih dobrin, našega telesa, okolja in navsezadnje tudi sočloveka tako brezkompromisno, kot to počnejo le ekoljubi.

Vam pa, dragi Ljubljanci, če se nam niste pridružili tokrat, vabimo, da ste del sveta Gimnazije Ledina na naslednjem, že letošnjem dnevu odprtih vrat.

Foto: Dunja Wedam

Pogled na zaključevanje urejanja Kongresnega trga in parkirne hiše pod njim.

Foto: Dunja Wedam

Prilavljalna dela za postavitev Mrtvaškega mostu.

Foto: Dunja Wedam

Gradnja Fabianičevega mostu.

Osnovnošolci o vlogi četrtne skupnosti

Meta Verbič

Sredi januarja me je na sedežu četrtne skupnosti presenetilo nekaj pisem učenek in učencev 5. a razreda OŠ Ledina. Pisali so, da so se pri predmetu Spoznavajmo družbo učili o četrtni skupnosti kot delu Mestne občine Ljubljana. Vsi so na koncu zapisali, da bi bili veseli mojega odgovora na svoja opozorila in vprašanja.

Jure je napisal, da želi, da čimprej uredimo talno ogrevanje Mesarskega mostu, ker je že imel slabo izkušnjo. Ano motijo žaljivi grafiti, ki se pojavljajo tudi na novejših stavbah. Vida je opozorila na velike razpoke na fasadi OŠ Ledina, ki ogrožajo varnost učencev in drugih mimoidočih. Dominik pa si je zaželel, da bi njegova družina dobila parkirno mesto. V upanju, da bomo kaj ukrenili, je Julija zapisala, da je v Centru premalo parkirnih mest, ki jih v pretežni meri zasedajo tisti, ki ne živijo v bloku. Karin je prosila, da gostinski lokali na Mestnem trgu ne bi delali do jutra, še posebej ne v nedeljo, ker morajo iti naslednji dan v šolo, v vrtec ... Dodala pa je še, da mestni redarji niso tako strogi v primeru, če nestanovalec parkira na mestu za stanovalce. Njena želja je: »Želim, da na parkirnih mestih za stanovalce ne bi parkirali tisti, ki ne živijo tukaj.« Zavedela sem se, da jim moram odgovoriti. Toda, kako petošolcem odgovoriti na vprašanja, ki jih skoraj vsak dan dobivamo v ČS Center od stanovalcev.

Pa sem kaj hitro dobila odgovor. Z učiteljico Vladko Mladenovič sva se dogovorili, da jih bom obiskala in jim pojasnila, kako lahko Svet ČS Center prispeva k izpolnitvi njihovih želja in predlogov. Sledili sta še nenapovedani učni uri v 5. b razredu. Učni uri, pri katerih so sodelovali tudi učenci, katerih pisem nisem dobila, sta bili zame zelo poučni. V 5. b razredu, kjer učenci niso bili pripravljani, so postavljali podobna vprašanja. Pogovora v obeh razredih sta potekala sproščeno, pa vseeno sila resno.

Najprej smo se pogovorili o tem, da je vsaka ljubljanska četrtna skupnost del mestne občine, da vse probleme in težave, ki jih prebivalci naslovijo na četrtno skupnost, posredujemo pristojnim mestnim organom, ki morajo najti rešitve, svet četrtne skupnosti pa redno spremlja njihovo delo in jih opozarja, če se morda kje zatakne. Je pa res, da na hitro ne more niti župan niti kdo drug čez noč odpraviti težav s parkiranjem, ki so se nakopičile z leti. V zvezi s tem sem jih seznanila, da v ČS Center živi nekaj več kot 24 tisoč prebivalcev, vsak dan pa pride v

center mesta več deset tisoč ljudi na delo, študentov in drugih obiskovalcev, ki zasedejo tudi večino parkirnih mest, ki so namenjena prebivalcem. »Ja, zakaj pa ne pridejo z avtobusom,« so vprašali. Moj odgovor je bil, da bi to bilo najbolj prav. Zato želi župan skupaj z vsemi sodelavci uresničiti idejo o izgradnji parkirišč na vpadnicah v mesto, ki bodo delovala po načelu Parkiraj in se pelji. V Stožicah in na Viču pri Dolgem mostu taki parkirišči že delujeta. Dogovorili smo se, da bodo tudi sami poskusili prepričati prijatelje in znanke, ki prihajajo v mesto, naj pustijo svoje avtomobile na omenjenih parkiriščih.

Tudi o drugih vprašanih smo ugotovili, kaj lahko v ČS Center storimo. Za odpravo pomanjljivosti na Mesarskem mostu bo poskrbljeno, z gostinci se bomo o spoštovanju pravil obratovanja posebej pogovorili v ČS Center, pristojne za vzdrževanje šol bomo opozorili na nevarne razpoke na šolski fasadi. Odprava žaljivih grafitov pa je težja naloga. Mestna občina, pa tudi drugi lastniki stavb se sicer trudijo očistiti fasade, pa kaj, ko se čez čas grafiti spet pojavijo. Običajno ponoči, ko je storilce težko oziroma nemogoče izslediti, smo ugotovili skupaj. Pa vendar. Učenci so se strinjali, da bi morda lahko tudi sami kaj storili s prepričevanjem vrstnikov, da jih ne bi premamila želja po takih dejanjih.

Za konec pa moram zapisati, da nismo govorili samo o težavah. Pohvalili so lepo urejeno mestno središče nasploh in še posebej v prazničnem decembru.

Čistilni akciji v ČS Center

Meta Verbič, predsednica Sveta ČS Center

V ČS Center tudi letos načrtujemo dve čistilni akciji, ki ju bomo pripravili v sodelovanju s Turističnim društvom Ljubljana. Prva bo v soboto, 16. aprila, ko se bomo vključili v v čistilno akcijo *Za lepšo Ljubljano*, ki že tradicionalno poteka vsako leto v obdobju med svetovnim dnevom voda (22. marec) in svetovnim dnevom Zemlje (22. april), pa tudi v vseslovensko *Očistimo Slovenijo*. Druga čistilna akcija, tudi že tradicionalna, pa bo konec avgusta oziroma v začetku septembra.

Vse podrobnejše informacije o tem, kje in kdaj se bomo zbrali spomladi in konec poletja, boste 14 dni pred čistilno akcijo našli na spletni strani ČS Center - <http://cslj.myftf.org> in na spletni strani vseslovenske akcije: www.ocistimo.si. Sicer pa bomo poskrbeli za obveščanje tudi s povabili v

obvestilnih vitrinah na lokacijah nekdanjih krajevnih skupnosti v centru mesta, z osebnimi vabili in v javnih medijih. Tako kot vedno pa bo prav prišlo tudi obveščanje od ust do ust.

Vendar pa, zakaj bi za lepšo Ljubljano in svoje okolje skrbeli samo ob čistilnih akcijah. Te so samo pika na i. Čistilna akcija naj bo vsak dan, ko odnesemo smeti v zabojnike ali kakšno vrečko in cigaretni ogorek odvržemo na cesto ali v parku, ko peljemo na sprehod svojega hišnega ljubljence, ko se usedemo v avto in prav počasi krožimo po mestnih ulicah ter iščemo parkirni prostor, ko odpremo vodovodno pipo, ko prižgemo luč in še in še bi lahko naštevali.

ČS Polje

Čistilna akcija bo aprila

Četrtna skupnost Polje bo tudi letos organizirala čistilno akcijo, v katero se imajo možnost vključiti posamezniki, šole, vrtci, društva, podjetja, ki delujejo na območju četrtne skupnosti. Akcija bo potekala v mesecu aprilu, natančnejši termin bo določen kasneje. Na območju četrtne skupnosti Polje bodo čistilno akcijo organizirali tudi Turistično društvo Zajčja Dobrava (13. in 14. aprila), Turistično društvo Zalog (16. aprila), Civilna iniciativa Vevče in Zgornji Kašelj (26. februarja oz. prva suha sobota po 26. februarju) ter šole in vrtci v skladu s svojimi programi.

Vse informacije v zvezi s čistilno akcijo **Turističnega društva Zalog** lahko dobite na naslednjem naslovu: info@td-zalog.si ter na spletni strani: www.td-zalog.si, kontaktna oseba Dušan Levičnik, **Turističnega društva Zajčja Dobrava** na spletni strani: www.zajcjadobrava.si, kontaktna oseba Lojze Adamlje in Marija Benčina, **Četrtna skupnosti Polje** na telefon: 0/ 529 15 22, **Civilne iniciative Vevče in Zgornji Kašelj**: zbor ob 9. uri pred športno dvorano Alfa, kontaktni osebi: Helena Vovk (041/ 687 0 68) in Tadej Sobočan (040/ 560 447).

Civilna iniciativa Vevče-Zg. Kašelj in prva akcija – Očistimo kašeljki prod

Pobudnika za osnovanje skupine, katere smisel je prevzeti pobudo, si pomagati sam in nastopati z združenimi močmi, sta Helena Vovk in Tadej Sobočan. Skupina ima namen prevzeti pobudo za zdravo, čisto in prijetno okolico,

Plakat Okoljevarstvenega društva Barjanski zmaj, ki vabi na letošnjo čistilno akcijo na Barju.

enotno nastopati v skupnih interesih, nuditi podporo sokrajanom pri prizadevanjih za izboljšanje življenja in bivanja, organizirati sosedsko pomoč, sosedske dogodke, humanitarne akcije in dogodke in še marsikaj, kar lahko dodaste sami.

Vabljeni vsi krajanji, posebej pa tudi šole, vrtci in delujoča podjetja in društva Vevč in Kašlja.

Prijavite se lahko po mobilnem telefonu 041/ 68 70 68, po e-pošti helena@sareta.si ali izpolnite izjavo na prvi akciji **Očistimo kašelski prod**. Ker nas je letos narava prikrajšala za belo odejo, ki bi prekrila nesnago na čudovitem koščku narave ob Ljubljani, nesnaga pa je sramotno veliko, smo na vrsti mi, da si natakemo rokavice, vzamemo vreče in po potrebi orodje, da lahko kaj izvlečemo tudi iz grmovja in se zberemo **v soboto, 26. februarja, ob 9. uri pri športni dvorani Alfa**.

Poskrbljeno bo za rokavice, vrečke in odvoz, zaželeno pa je, da prinesete svoje orodje in, seveda, dobro voljo! Če bo v petek ali/ in soboto deževalo, delo prestavimo na prvo suho soboto! Za vse informacije - Helena Vovk: 041/68 70 68, Tadej Sobočan: 040/ 560 447.

ČS Posavje

Povabilo na pomladansko čistilno akcijo

Spoštovane krajanke, krajanji!

Vabimo vas na **VELIKO ČISTILNO AKCIJO ČETRTE SKUPNOSTI POSAVJE**, ki bo **v soboto, 9. aprila 2011**. Vabimo vas, da se akciji pridružite tudi že pred 9. aprilom in pomagate pri njeni organizaciji, pripravljanju plakatov, iskanju divjih odlagališč. Morda prevzamete mesto vodje zbirnega mesta ali kot društvo postanete tudi eden izmed njenih organizatorjev.

Več informacij v zvezi s potekom akcije bo objavljeno na spletni strani www.csposavje.si oz. prek drugih oblik javnega obveščanja. Za še podrobnejše informacije pa se, prosimo, obrnite na sedež Četrtna skupnosti Posavje, Bratovševa ploščad 30, 1000 Ljubljana, telefon: 01/ 566 11 23, e-pošta: mol.posavje@ljubljanasi.si.

Organizatorji akcije: Kmečko strojna skupnost Savlje - Kleče, Klub voznikov štirikoles Quad riders Ljubljana, ŠD Ljubljana - Ježica, ŠD Ježica, OŠ Danile Kumar, Vrtec Ciciban - enoti Pastirčki, Ajda, PGD Ježica, PGD Stožice, HD Nikoli Sam, KUD Novi Val, ČS Posavje ...

Pridružite se nam!

ČS Rudnik

Čistilna akcija na Rudniku

Katarina Juvanc Šinkovec, preds. Sveta ČS Rudnik

Na območju ČS Rudnik bo 26. marca 2011 potekala že 5. čistilna akcija prostovoljcev - STOP DIVJIM ODLAGALIŠČEM NA BARJU 2011. Organizator čistilne akcije je Okoljevarstveno društvo Ljubljanski zmaj, v sodelovanju z društvi in posamezniki.

Foto: arhiv ČS Vič

Od 19. maja 2010 je zatiranje zdravju škodljive rastline ambrozije v Sloveniji obvezno.

Organizatorji tradicionalne povezane čistilne akcije na Barju bodo udeležencem poskušali zagotoviti večjo varnost in vidljivost s pomočjo odsevnih brezrokavnikov in posebnih rokavic. Z njimi bo zagotovljena prepoznavnost njihove narave na akciji, lahko pa jih bodo uporabljali tudi kot udeleženci v prometu vse leto.

Vabimo vse posameznike iz številnih prostovoljnih društev v Mestni občini Ljubljana in vse okoljsko ozaveščene posameznike, da se pridružijo skupinam, ki bodo čistile naravo na njihovem koncu.

Vse podrobnosti o zbirnih mestih skupin, ki bodo sodelovale pri čiščenju narave, bodo objavljene na spletnem portalu www.barje.net. Prostovoljci se lahko odločijo za čiščenje svoje okolice ali se pridružijo skupinam na drugih lokacijah.

Društvi, ki se aktivno udeležujeta akcije na območju ČS Rudnik, sta tudi Društvo za Ljubljansko barje in Turistično društvo Barje, ki tovrstne akcije (v ožjem obsegu) organizira že več kot 10 let. Tudi letos bo njihovo zbirno mesto pri Zadržnem domu, Ižanska c. 305, od 8. do 9. ure, kamor se lahko pripeljete z avtobusom št. 19 (končna postaja iz smeri Ljubljana) ali avtobusom št. 19 b (končna postaja iz smeri Podpeč). Začetek akcije je ob 9. uri. Skupina TD Barje bo čistila del Peruzzijske ceste do Leclerca, Kozlarjevo goščo, Črno vas in Lipe ter »štradone«. Treba je poudariti, da je letos na tem področju še več smeti kot ponavadi, saj so jesenske poplave naplavile veliko umazanije.

Informacije v TD Barje dobite po tel. 041/ 286 064, za širšo čistilno akcijo na območju Ljubljanskega barja pa na številki 040/464 326.

ČS Šmarna gora

Za lepšo Ljubljano 2011

Dejan Crnek, preds. Sveta ČS Šmarna gora

V skladu s sklenjeno pogodbo s Turizmom Ljubljana letos Turistično društvo Šmarna gora - Tacen že desetič organizira obširno čistilno akcijo *Za lepšo Ljubljano 2011*. Čiščenje obsega oba bregova Save, od savske brvi v Mednem do sotočja Save in Ljubljance v Zalogu, Šmarno goro, obrobja gozdov in naselja Tacen, Šmartno in Gameljne z Rašico. Čistilna akcija vsako leto poteka v času od 22. marca do 22. aprila. Takoj moramo poudariti, da so operativni nosilci akcije različna društva na našem področju, saj se občani slabše odzivajo na poziv k čiščenju. Društva imajo po programu čiščenja natančno določena mesta in datum akcije po lastni izbiri, vendar v času od 22. 3. do 22. 4. 2011. Zbrane odpadke po predhodnem dogovoru dosledno odvažajo JP Snaga, pod pogojem seveda, da so deponije odpadkov na dostopnih cestah in poteh.

Izredno dobro sodelovanje z društvi se je razvilo in utrdilo postopoma, tako da zdaj že nekaj let nemoteno poteka čiščenje naše okolice. Posebej moramo poudariti izredno pomembno mesto Ribiške družine Straža Sava in Medvode, ki v naši akciji opravi levi delež čiščenja. Seveda pa moramo pohvaliti tudi izredno prizadevnost drugih društev, kot so: Lovska družina Šmarna gora,

Foto: arhiv ČS Vič

Spopadanje z ambrozijo pred stanovanjskim naseljem.

Planinsko društvo Šmarna gora, Taborniki Rašiški rod, PGD Tacen, KUD Tacen, Društvo upokojencev Šmartno Tacen in druga. Pohvalno je, da vsako leto v akciji sodeluje tudi večje število pripadnikov Policijske akademije Tacen. Pred začetkom vsakoletne akcije je organiziran sestanek s predstavniki vseh društev in Policijske akademije, na katerem so navzoči seznanjeni s pravilnim potekom akcije. Na sestanku vabimo tudi predstavnike četrtna skupnosti, Turizma Ljubljana in JP Snage Ljubljana.

TD Šmarna gora vsako leto na gospodinjstva v ČS Šmarna gora naslovi posebno pismo, jih pozove k ureditvi in čiščenju lastnih površin, seznaneni s časom in potekom akcije in jih vladno povabi k sodelovanju v krajevni čistilni akciji. V vseh krajih bodo pred akcijo izobešeni letaki s pozivom in podatki o akciji, na javnem parkirišču v Tacnu pa je vsako leto izobešen transparent z enako vsebino.

ČS Vič

Boj z ambrozijo

Danilo Šarić, predsednik sveta ČS Vič

Verjetno se marsikdo med vami zdaj sprašuje, kaj sploh je ambrozija? Dovolite mi, da vam na kratko pojasnim nekaj najosnovnejših značilnosti v zvezi z njo. V Sloveniji je postalo zatiranje ambrozije obvezno 19. maja 2010, ko je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu rastlin, ki je opredelil pelinolistno ambrozijo kot škodljivo rastlino, saj ima škodljiv vpliv na zdravje, gospodarstvo, okolje in družbo. Največ je najdemo ob cestah, železniških progah, ob bregovih rek in potokov, na zapuščenih obdelovalnih ali stavbnih zemljiščih ter v primeru slabe komunalne uredenosti javnih in drugih površin, od koder vdira tudi na kmetijske površine. Za preprečevanje nadaljnega širjenja ambrozije je potreben celostni pristop, ki mora temeljiti na najučinkovitejših strategijah nadzora, ki ga je potrebno vzpostaviti na vseh ravneh, od samega lastnika zemljišča do lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne ravni.

Prav zato smo se v Četrtni skupnosti Vič odločili, da ta »plevel«, ki se vse bolj širi in velja za enega najmočnejših alergenov, poskušamo vsaj malo zatreti. Naj omenim še to, da so v nekaterih državah v ta namen že sprejeli posebne ukrepe za iztiranje te rastline. S problemom ambrozije se tako ukvarja Evropska unija, soseda Hrvaška (kjer jo tudi odkupujejo), kot tudi Kanada, kjer so celo sprejeli zakon o uničevanju ambrozije, saj je sicer treba plačati kazen. Glede na to, da se tudi v Sloveniji zelo hitro širi in pri osebah, ki so nanjo občutljive, celo povzroča resne zdravstvene težave, je to zelo glasen klic k ukrepanju. Ta plevel cveti od druge polovice julija do konca avgusta in v tem času proizvede ogromne količine cvetnega prahu. Zato v zvezi z zapisanim sporočam, da bo naša četrtna skupnost organizirala čistilno akcijo, ki bo izvedena v času pred cvetenjem ambrozije. Predlagamo, da se izvede čistilna akcija za vse četrtna skupnosti na isti dan. Natančen datum bomo se določili. Obenem še enkrat prosimo župana, naj nam pomaga pri organizaciji odvoza in strokovnem uničenju plevela.

Kislo zelje in repa v Mestni občini Ljubljana

Mag. Maruška Markovčič

Foto: Ana Ogorelec

Strojno pobiranje zelja.

Foto: Petra Stefanovič

Do 70. let prejšnjega stoletja priljubljena jed vsenat zelje, ki so ga včasih za zajtrk uživali skupaj z ajdovimi žganci.

Kislo zelje in repa sta stalna sopotnika Ljubljančanov in Ljubljančank. Številni ponudniki, dnevno, skozi vse leto, ponujajo rezano kislo zelje, kislo repo, kisle zeljne glave, repnico ter zelnico in tako skrbijo za ponudbo zdrave, lokalno pridelane in predelane hrane v Ljubljani.

Zgodovina pridelave kislega zelja v Ljubljani

O pridelavi zelja in kislega zelja v Ljubljani lahko sledimo v pisnih virih že od sredine 19. stoletja dalje. Ljubljana je bila središče slovenskega zeljarstva in izvoza kislega zelja. Tradicija kisanja zelja v Ljubljani sega v drugo polovico 19. stoletja, ko so se s pridelavo kislega zelja ukvarjali krakovski in trnovski zeljarji. Slovela je zlasti Jakopičeva zeljarna v Krakovem. Velike količine zelja so pridelali tudi na Mirju, ki pa so ga na začetku 20. stoletja spremenili v »moderno naselje«, kot piše Slovenski narod. Po nekaterih podatkih naj bi na začetku 20. stoletja pridelovali zelje na površini nad 361 hektarov, pridelek pa naj bi znašal okrog 287.000 stotov (en stot je 100 kg) letno. O obsežni pridelavi zelja v Ljubljani in okolici priča tudi poročilo v Slovincu iz leta 1903, kjer poročajo o blagoslovu poslopja zeljarske zadruge v Šmartnem pri Ljubljani. »Prepričani smo, da bo zgled vrlih šmartinskih kmetov vplival tudi drugod, kjer je

razvita zeljarija. Zlasti bi želel, ko bi se zdramili kmetje krog Ježice in krog Loke v tem oziru.«

Predelovalci zelja, tisti, ki so ga kisali, ga sami niso dovolj pridelali, zato so ga vselej kupovali od drugih pridelovalcev. Večje količine svežega zelja so pokupili vsako jesen trnovski zeljarji – »trnovsko zelje, rumeno kakor maslo, se tudi topi v ustih kakor maslo, številni posnemalci trnovskih zeljarjev, ki skušajo konkurirati s svojim zeljem, vendar ne morejo odkriti skrivnosti trnovskega kisanja zelja!« Obširnejša pridelava kislega zelja se je v Trnovem ohranila do sredine 50. let 20. stoletja, kjer pa je skupaj z drugo pridelavo zelenjave skoraj dokončno usahnila s pozidavo kmetijskih površin na začetku 80. let 20. stoletja.

Že v 19. stoletju še posebej pa na začetku 20. stoletja je bil izvoz ljubljanskega kislega zelja zelo živahen. Trnovsko zelje je poneslo sloves slovenskega kislega zelja v svet. Poznali so ga kot »kranjsko zelje«.

Trnovski zeljarji so pred 1. svetovno vojno zalagali s kislim zeljem trgovce v Trstu, ti pa so ga pošiljali naprej celo v Ameriko in v Egipt, kjer so ga največ pokupili v Aleksandriji in v Kairu. Trgovina s Trstom se je po letu 1910 ustavila. Vzrok je bila konkurenca češkega zelja. Češka sladkorna industrija je namreč zastala in kmetje so začeli opuščati pridelovanje sladkorne pese. Namesto pese so začeli pridelovati zelje. Dobro obdelana in rodovitna češka zemlja je dajala zelo dober pridelek. Češke zeljarne so bile dobro opremljene s stroji, medtem ko so trnovski zeljarji delo večinoma opravljali ročno. Kljub izgubi velikega trga v Trstu pa dejavnost ni zamrla. Po 1. svetovni vojni se je trgovina preusmerila v Dalmacijo, ni pa več dosegla razmaha z začetka 20. stoletja, ker je Italija uvedla na uvoz kislega zelja visoko carino. Tako so se morali naši zeljarji zadovoljiti samo z domačim trgom. Večino zelja, ki so ga pridelali v Ljubljani, so po 1. svetovni vojni pokupili prebivalci Ljubljane, nekaj

pa so ga po železnici pošiljali tudi na Gorenjsko. Zaradi splošne krize je bil že transport v Maribor prevelik strošek.

Prodaja je v Ljubljani pred 1. svetovno vojno potekala na Pogačarjevem trgu. Očitno je bilo kupcev veliko, saj je župan leta 1917 naročil, da morajo zaradi velikega navala ob prodajalkah zelja postaviti ograjo. Leta 1931 so prestavili vse prodajalce kislega zelja v eno vrsto na Vodnikov trg.

Kisanje

Pridelava zelja v Mestni občini Ljubljana danes prevladuje na območju ljubljanskega polja, nekateri pridelovalci pa sadijo zelje tudi na ljubljanskem barju. Sprva so prevladoval avtohtone vrste zelja – ljubljansko, kašelsko, bloško, zaloško, ki pa so imele nežnejše liste in bolj mehke glave in so bile primernejše za presno uživanje. V primeru, da so jih pridelovalci kisali, so dodajali še varaždinsko zelje, ki je imelo bolj kompaktne glave. Za kisanje kmetje

Kislo zelje in repa v Mestni občini Ljubljana

danes uporabljajo predvsem hibridne sorte zelja (almanach, feldwiner, histona, carlton, megaton ...), ki imajo bolj zbite glave in omogočajo rezanje na zelo tanke rezine.

Kisanje celih zeljnih glav ali naribanega zelja poteka s pomočjo mlečnokislinskih bakterij. Potrebna je višja temperatura (15 - 21°C) in brezračne razmere. Sama tehnologija kisanja se skozi čas ni bistveno spreminjala. Poteka v ustreznih posodah, bodisi plastičnih bodisi lesenih, lahko pa tudi v bazenih za kisanje (večji pridelovalci). Rezanje je včasih potekalo ročno, danes pa imajo proizvajalci stroje z dobro nabrušenimi noži, kjer režejo glave na rezine debeline 2 - 4 mm. Pomembno je pravilno soljenje (na 100 kg od 1,7 do 2 kg soli). Sol je potrebno čim bolj enakomerno pomešati z zeljem. Vse skupaj se dobro obteži (sama utež predstavlja 20 % teže naribanega zelja). V prvih dneh se začno razvijati bakterije, ki porabijo kisik, nato pa pride do razvoja mlečnokislinskih bakterij, ki v brezračnem okolju pretvarjajo sladkor v mlečno kislino. Za uspešno kisanje mora zelje vsebovati vsaj 3,5 % sladkorja. Največ sladkorja vsebuje zelje pri kocenu, zato nekateri ribajo zelje tako, da drobno narežejo tudi kocen.

Kislo zelje in repa v prehrani

Zelje, sveže ali kisano, prav tako repa, so nepogrešljivi del prehrane že stoletja. Prvi naj bi s kisanjem zelja začeli že Slovani. Mlečna kislina v kislem zelju preprečuje gnilobne procese v črevesju in pomaga pri izločanju strupenih snovi iz telesa. Snovi v kislem zelju pospešujejo gibanje v črevesju, zmanjšujejo poapnenje žil in znižujejo krvni tlak, delujejo koristno pri vnetju dlesni in ustne sluznice, krepijo koncentracijo in zmogljivost učenja. Kislo zelje povečuje tek, preprečuje zgago in prezgodnje staranje. Vsebuje velike količine vitamina C, zato je pomembno, da ga uživamo v času prehladnih in gripoznih obolenj. Vsebuje še vitamin A in vitamine B. Od mineralov vsebuje veliko kalcija ter kalija. Je zelo priporočljivo živilo za ljudi, ki ne uživajo mesa.

Vse do 70. let 20. stoletja, ko se prehrana spremeni, predvsem zaradi uporabe hladilnikov, ki omogočajo daljše skladiščenje prehranskih izdelkov, je prevladovala tako imenovana tradicionalna prehrana, predvsem na podeželju, pa tudi v mestih. Kislo zelje in repa sta bila sestavni del skoraj vsakega obroka. Na vzhodnem delu Mestne občine Ljubljana so ga uživali za zajtrk skupaj z ajdovimi žganci. Za kosilo so pogosto pripravili »všenat zelje«, kislo zelje, kuhano skupaj s proseno kašo, in ajdove žgance s krompirjem in kislim zeljem. Kislo zelje v kombinaciji z ajdovimi žganci so dobili za zajtrk tudi kosci, skupaj s toplim mlekom in ječmenovo ali projino kavo.

Všenat zelje – dušeno kislo zelje s proseno kašo.

Potrebujemo: ½ kg prosene kaše, 1 kg kislega zelja (kaša in zelje morata biti v razmerju 1 : 2), sol, vodo, ocvirki, mast.

Zelje operemo, stresemo v posodo in dodamo oprano proseno kašo. Zalijemo z vodo, da pokrijemo sestavine. Po potrebi med kuhanjem vodo dodajamo. Jed mora biti gosta. Na koncu zabelimo z ocvirki, lahko pa tudi dodamo suho meso, narezano na koščke. Na enak način lahko pripravimo tudi repino kašo, le da namesto kislega zelja uporabimo kislo repo.

Vir: Okusiti Slovenijo – jed je predstavljena kot tipična jed okolice Ljubljane, v Strategiji razvoja gastronomije Slovenije.

Pridelovalci kislega zelja – seznam in ponudba

Marija AMBROŽ – kmetija PRI ŠIMNU

N: C. v Šmartno 17, 1000 Ljubljana, **M:** 040/ 843 475, **E:** mariaambroz@gmail.com

Ponudba: rezano kislo zelje, kisle zeljnate glave, kislina repa, zeljnica

Dodatna ponudba: krompir, sezonska zelenjava

Prodaja: Osrednja tržnica v Ljubljani (sre., pet., sob.), na kmetiji (po predhodnem dogovoru), po naročilu

Drago KASTELIC – kmetija KASTELIC

N: Sneberska c. 54, 1000 Ljubljana, **M:** 041/ 532 150

Ponudba: kislo zelje, kislina repa

Dodatna ponudba: krompir (zgodnji, pozni), rdeča pesa

Prodaja: na kmetiji (vsak dan, razen ned.)

Janez KOLMANČIČ – kmetija PR'MARUT

N: Cesta v Šmartno 21, 1000 Ljubljana, **T:** 01/ 541 16 13, **M:** 041 605 248

Ponudba: kislo zelje in repa, kisle zeljnate glave (okt. – mar.)

Dodatna ponudba: sezonska zelenjava – zgodnji krompir, stročji fižol, paprika in paradižnik (jul. – sept.)

Prodaja: Osrednja tržnica v Ljubljani (vsak tržni dan), na kmetiji, po naročilu

Ivanka KURENT – kmetija POZNETOVI

N: Sneberska c. 142, 1000 Ljubljana, **M:** 041/ 363 758, **E:** ivanka.kurent@gmail.com

Ponudba: kislo zelje, kislina repa, kisle zeljnate glave (sept. – maj)

Dodatna ponudba: sveže zelje (sept. – mar.), čebula (sept.), krompir (sept. – maj), sezonska listna zelenjava in plodovke

Prodaja: Tržnica Moste (pet., sob.), na kmetiji (vsak delovni dan od 14.00 do 19.00), po naročilu

Milan RAMOVŽ – kmetija RAMOVŽ

N: Ul. Danile Komarjeve 7, 1000 Ljubljana, **M:** 041/ 694 696, **E:** ramovz.milan@gmail.com

Ponudba: kislo zelje (sept. – maj), kisle zeljnate glave (okt. – maj), kislina repa (okt. – maj)

Dodatna ponudba: šparglji (sreda apr. – sreda jun.)

Prodaja: Osrednja tržnica v Ljubljani (pon. – sob.), na kmetiji (pon. – sob.)

Franč SVETEK – kmetija SVETEK

N: Dobrunjska c. 26, 1261 Ljubljana, **M:** 041/ 633 229

Ponudba: kislo zelje, repa, kisane zeljne glave (sept. – apr.)

Prodaja: Tržnica Domžale (tor., sre., pet., sob.), na kmetiji (po predhodnem dogovoru)

Vinko ŠIMENC – kmetija FERKOV

N: Bizoviška 67, 1000 Ljubljana, **M:** 041/ 515 352

Ponudba: kislo zelje, repa, kisane zeljne glave (pozimi)

Dodatna ponudba: sezonska zelenjava (solata, paradižnik, paprika, bučke, kumare, krompir, jušna zelenjava), sveže zelje, motovilec

Prodaja: Osrednja tržnica v Ljubljani, na kmetiji, po naročilu

Andrej ŠKERL – kmetija PR' BOŠTEČ

N: Kleče 3, 1000 Ljubljana, **M:** 041/ 685 878

Ponudba: kislo zelje, repa, kisane zeljne glave (pozimi)

Dodatna ponudba: sezonska zelenjava (mar. – okt.) šparglji (maj, jun.)

Prodaja: Osrednja tržnica v Ljubljani (pon. – sob.), na kmetiji (non-stop, avtomat)

Viri in literatura:

Nena Židov: Ljubljanski živilski trg, Viharnik, 1994.
Neimenovani: Pri trnovskih zeljarjih. Slovenski narod, 19. 10. 1939, l. 72, št. 238, str. 4.
Neimenovani: Sloves našega zelja nekdanj in zdaj. Slovenski narod, 19. 10. 1943, l. 75, št. 234, str. 2.
Neimenovani: Slovenec – političen list za slovenski narod, 10. 09. 1903, l. 31, št. 208, str. 2.
Neimenovan: Sadite čim več zelja! Slovenski narod, 30. 05. 1941, l. 74, št. 123, str. 3.
Ana Ogorelec: Kisanje zelja. Tipkopis, 2010.

Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet Mestne občine Ljubljana

Odsek za razvoj podeželja in upravne zadeve

Zarnikova 3, SI – 1000 Ljubljana

T: +386 (0)1/ 306 43 01

F: +386 (0)1/ 306 43 03

E: podezelje@ljubljana.si

W: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/podezelje/>

Ljubljanske novice

Celodnevni programi počitniški programi in pustne delavnice za otroke in odrasle v Vevčah

Otroci se počitnic veselijo, starši pa včasih malce manj, saj si ne morejo vzeti toliko dopusta, kot je počitniških dni. Obstaja rešitev, ugodna in zanimiva za otroke in starše. Na voljo je celodnevni program (tudi ob vikendih) od 8. do 17. ure z naslednjimi vsebinami: družabne igre, zabavna tekmovanja, pravljicne urice, ustvarjalne delavnice, igre na prostem, sprehodi, gibalne vaje in še in še, glede na želje in interese udeležencev. Cena je 25 evrov na dan in vključuje program in celotno oskrbo (dopoldansko in popoldansko malico in kosilo).

Avtorica Helena Vovk o svojem programu piše: »Z otroki se ukvarjam, odkar vem, otroci so me vedno pritegnili, jaz pa njih ... Prvo delo je bilo v vrtcu, pozneje zaposlitev v vrtcu in šoli, zadnjih skoraj dvajset let številni programi za otroke različnih starosti. Pravzaprav ni pretirana izjava, da moje življenje in delo obeležujejo otroci (tri hčere, vnučka J). Zdej nudim programe za otroke z varstvom, ker otroci potrebujejo več kot zgolj varuha in negovalca. Oni so tisti, ki narekujejo svoj razvoj, mi pa smo njihovo orodje za izpopolnjevanje. Pri izvajanju ponujenih programov sodelujem s hčerko, ki ima za seboj strokovno glasbeno izobraževanje, sama pa sem izvajalka in ustvarjalnica pravljicnega in gledališkega programa. Moje najljubše področje so ustvarjalne delavnice, nikakor pa ne pozabljam na gibanje in ples. Za program imamo na voljo samostojno hišico z vrtom, v bližini pa so možnosti za daljše sprehode po travnikih ob Ljubljani.« Cena popolne oskrbe znaša tedensko 100 evrov.

Pustovanje. Za pusta so otrokom na voljo ustvarjalne delavnice, v katerih bodo izdelovali maske, jih oblikovali, barvali, krasili, izdelovali dodatke (krone, čarobne palice ...). Cena dveurne delavnice z materiali znaša 25 evrov. Termini po dogovoru, možna individualna izvedba! V programu so tudi ustvarjalne delavnice za odrasle na temo beneških mask in dodatkov. Cena dveurne delavnice z osnovno masko in materiali znaša 30 evrov. Termini po dogovoru, možna individualna izvedba!

Lokacija: Ljubljana-Vevče, Grajerjeva 31.
Prijave: Helena Vovk, 041/68 70 68, helena@sareta.si, www.sareta.si

Poziv srednjim šolam

Mednarodna mreža srednjih šol ACES že petič zapored organizira tekmovanje za čezmejnja šolska partnerstva. V evropskem letu prostovoljstva je tema natečaja **Zgradite mostove v družbi – bodite prostovoljci v svojih okoljih**. Šole iz Slovenije in iz drugih držav srednje Evrope lahko do 30. aprila 2011 predlagajo projekte, med katerimi bo mednarodna žirija izbrala najboljše. Zmagovalci bodo za nagrado dobili finančno in organizacijsko podporo v času izvajanja projekta.

Pobude s področja pomoči vrstnikom s težavami pri učenju, organizacija koncertov v domovih za ostarele, povezovanje mladih in starih za zaščito okolja, boj proti diskriminaciji, pa tudi druge pobude so lahko del prostovoljskega projekta čezmejnega šolskega povezovanja. Eden od ciljev leta prostovoljstva v Evropi je ozaveščanje in promoviranje vrednot brezplačnega dela v prostem času. Vsakdo je lahko prostovoljec, saj prostovoljstvo poleg osebnega zadovoljstva omogoča tudi dodatno učenje.

Šolsko mrežo ACES je ustanovil ERSTE Sklad leta 2006 v sodelovanju z neprofitno organizacijo VČELI DOM iz Slovaške in Medkulturnim centrom iz Avstrije. Cilj mreže je čezmejno povezovanje učiteljev in učencev iz srednje in jugovzhodne Evrope. Doslej je v projektu sodelovalo okoli 16 000 učencev in 2000 profesorjev.

Letos so države, ki se lahko prijavijo za projekte, Albanija, Avstrija, BiH, Bolgarija, Češka, Črna Gora, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Moldavija, Romunija, Srbija, Slovaška in Slovenija.

Podrobne informacije o projektu ACES lahko dobite na spletni strani: <http://www.aces.or.at>

Naučite se pomagati

Blaz Švab, dipl. soc. del.

Da bi se naučili pravilno skrbeti za onemoglega starega človeka, obiščite tečaj za družinske oskrbovalce. Družinski oskrbovalci so ljudje, ki so krvno ali s poroko povezani z osebo, ki ji brez plačila pomagajo pri vsakdanjih dejavnostih. Oskrbovanje je dragoceno, a zahtevna izkušnja, ki lahko na oskrbovalca vpliva psihično, fizično, čustveno in finančno. Kot kažejo raziskave, so preobremenjeni in pogosto doživljajo stres, duševne in telesne težave. Družinske oskrbovalce pa je mogoče podpreti z izobraževanjem, ki je namenjeno krepitvi psihofizične kondicije, da ob težkem delu ne bi sami duševno ali telesno utrpeli škode, spoznavanju staranja in starosti ter dobri komunikaciji s starim človekom. Družinske člane, ki oskrbujejo onemoglega starega človeka, je mogoče seznaniti s tem, s kakšnimi pripomočki in tehnikami je lažje oskrbovati in negovati, kako oskrbovati ljudi, pri katerih je nastopila demenca, ter kako se srečati z minljivostjo. Zato bodo na Inštitutu Antona Trstenjaka v Ljubljani marca začeli s tečajem, ki bo na 7 srečanjih zajel vse omenjene teme. Predavali bodo strokovnjaki s teh področij. Zaživel pa naj bi tudi klub svojcev za izmenjavo izkušenj, medsebojno pomoč ter za nadaljnje strokovno izobraževanje družinskih oskrbovalcev. Tečaj sofinancirata Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Mestna občina Ljubljana. Prispevek udeležencev tečaja znaša 25 evrov, prijave pa februarja zbirajo na naslovu klemen@inst-antonatrstenjaka.si ali po telefonu 01/433 93 01, kjer lahko družinski oskrbovalci dobijo tudi več informacij. »Spoznala sem, da se lažje soočim in premagujem težave, če si z njimi čim bolj seznanjen. Neznane ga se človek najbolj boji,« pravi o tem družinska

oskrbovalka.

Zaupni telefon Samarijan – 24 ur na dan na brezplačni številki 116 123

Ste osamljeni, žalostni, imate težave z odnosi v družini, službi ali v šoli, vas je strah, ste hudo bolni, nesrečno zaljubljeni, prevarani, ujeti v odvisnost ...? S takimi in številnimi podobnimi težavami se ukvarja sleherni izmed nas. Za nekatere pa je breme preveliko in jih spravlja v prehudo stisko. Če ste tudi vi med njimi in želite, da vas končno nekdo sliši, **lahko pokličete na brezplačno številko zaupnega telefona Samarijan 116 123**. To je prvi in še vedno edini brezplačni zaupni telefon, ki sprejema klice 24 ur na dan vse dni v letu. Ljudje v stiski se k njemu zatekajo že 15. leto. Na drugi strani telefonske linije so samarijani, stalno šolajoči se prostovoljci, ki vsaj osem ur na mesec podarijo ljudem v stiski. Jih poslušajo, čutijo z njimi in jih bodrijo, da zberejo pogum in sami naredijo majhen korak k življenju, ki bo nato vsaj malo bolj znosno. Samarijani ne znajo čarati, ne morejo rešiti težav sogovornikov, ki se obrnejo nanje, pravzaprav ne morejo narediti nič, kar mora človek v stiski storiti sam. Toda dragocena priložnost, da ob življenjskih stiskah obstaja anonimno, brez občutka, da ga obremenjuje, zdravi dušo in vam daje moč, da se lažje soočite s položajem, v katerem ste se znašli.

Tradicionalna razstava v informacijski pisarni MOL

Jože Globokar

Društvo paraplegikov ljubljanske pokrajine se v Informacijski pisarni Mestne občine Ljubljana že vrsto let predstavlja s likovnimi deli svojih slikark in slikarjev ter unikatnimi ročnimi izdelki članic Aktiva žena. Celostno dejavnost društva pa na panoju predstavljajo tudi številne fotografije. Letošnjo razstavo smo odprli 4. februarja in jo posvetili slovenskemu kulturnemu prazniku.

Ob odprtju razstave je ljubitelje likovne umetnosti v imenu MOL in župana pozdravil član društva, mestni svetnik **Sašo Rink** in povedal, da se na občini z županom na čelu trudijo za odpiranje enakih možnosti za vse prebivalce. Tudi za vse občane z drugačnimi potrebami. Za vse izboljšave pa ni zaslužna samo občinska uprava, ampak tudi mi, ki s svojimi predlogi in dejavnostmi pomagamo odstranjevati različne ovire, še posebej tiste, ki so v glavah. Goste in slikarje je zatem nagovoril tudi predsednik društva **Gregor Gračner**. Omenil je, da je sožitje z našo mestno občino in sodelovanje na vseh področjih zelo pomembno, saj v njej živi več kot tretjina naših članov. Poleg tega pa je Ljubljana z vsakim dnem bolj dostopna tudi gibalno oviranim občanom.

Med kratkim kulturnim programom, ki sta ga izvedli naša pesnica **Darinka Slanovec** in citrarka **Špela Ravnikar**, je likovna dela **Tine Pavlovič**, **Željka Vertlja**, **Silva Mehleta** in **Damjana Roglja** ocenil in predstavil študent umetnostne zgodovine **Jaka Racman**.

Ob predstavitev posamičnih del je še posebej omenil sliko Tine Palovič **Svetilnik**, ki prispeva luč varnosti in simboliko upanja. Umetniški vzgibi vseh razstavljavcev pa izvirajo iz iskrene želje po izpovedi in izkazovanju sposobnosti, da na na platno pričarajo lastne vizije.

Na 2. Propriu pregled aktualne ponudbe in priložnosti na trgu

2. Mednarodni sejem nepremičnin in investicij Proprio bo 23. in 24. marca 2011 na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani bo vsem, ki se zanimajo za nakup, prodajo, najem, oddajo, ali investiranje v nepremičnine, predstavil aktualno ponudbo in aktivnosti na slovenskem nepremičninskem in investicijskem trgu ter nekatere priložnosti, ki jih na področju nepremičnin in investicij ponuja tujina.

Predstavila se bodo gradbena, geodetska in inženiring podjetja s svojimi projekti, ponudniki montažnih nepremičnin in pasivnih gradenj, investitorji, posredniki, institucije javnega sektorja, poslovne cone, banke, arhitekturni biroji, storitvena podjetja ter druge organizacije, aktivne v sektorju nepremičnin. Sejem bo oba dneva spremljal pester izobraževalno-konferenčni program s predavanji in okroglimi mizami, ki jih pripravljajo The Slovenia Times, Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije, AG Nekretnine iz Srbije v sodelovanju z REBEC – Real Estate Balkan Exhibition and Conference, Gradbeni inštitut ZRMK in DSG, društvo za sonaravno gradnjo. Celoten četrtkov program bo posvečen zelenim gradnjam, saj pripravlja DSG v okviru Propria 1. Dan zelenograditeljev pod naslovom *Gradimo za prihodnost*.

Več o sejmu in spremljevalnem programu lahko preberete na: www.proprio.si.

Podjetniško trgovska zbornica (PTZ) pri GZS ustanovila Združenje trgovcev mesta Ljubljane

Potrebno po ustanovitvi Združenja so trgovci izrazili že v začetku leta 2010 na srečanju trgovcev mesta Ljubljane in na drugem srečanju septembra 2010 z županom Zoranom Jankovičem, ko se je zbralo skoraj 100 trgovcev. Namen Združenja je, povezati čim večje število trgovcev v mestnem središču Ljubljane, da bodo lažje in učinkoviteje uresničevali skupne interese in ustvarjali boljše možnosti za poslovanje. Prav tako bo Združenje kompetenten sogovornik mestnemu marketingu, ki bo v Ljubljani vzpostavljeno do konca leta 2011. Združenje Trgovcev mestnega jedra se vzporedno vzpostavlja tudi v Kopru in Celju, saj so te tri občine pristopile k nacionalnemu srečusnemu projektu vzpostavitve mestnega marketinga slovenskih mest. V mestnih jedrih bo po vzoru zahodnoevropskih držav vzpostavil mestni marketing, ki jim bodo gospodarili tako imenovani mestni menedžerji (*town center managers*), sočasno

Foto: Arhiv Propria

23. in 24. marca bo na Gospodarskem razstavišču 2. Mednarodni nepremičninski sejem Propria.

pa bo potekalo ozaveščanje potrošnikov o pomenu ohranitve in razvoja mestnih jeder s kampanjo *Ohranimo lokalnega trgovca*.

PTZ je na ustanovni zbor Združenja povabila tudi mag. Heima Maieritscha, ki vodi mestni marketing v Gradcu, ki je ljubljanskim trgovcem predstavil primer dobre prakse pri upravljanju graškega mestnega jedra. Novoizvoljeni predsednik Združenja trgovcev mesta Ljubljane je postal podjetnik Jure Bricman, Porcelan Catbriyur. Po njegovih besedah si bo Združenje prizadevalo ne samo za reševanje obstoječih problemov, temveč bo s svojo vizijo pripomoglo tudi k razvoju mesta. Novi predsednik si bo s svojimi mednarodnimi izkušnjami, vizionarskimi podjetniškimi idejami ter s strokovno pomočjo PTZ in Izvršilnega odbora prizadeval za uresničevanje ambiciozno zastavljenih ciljev novega Združenja.

Podrobnejše informacije: ptz@gzs.si; 01 58 98 485.

Ciklus Mladi talenti 16. marca v Filharmoniji

V okviru Ciklusa Imago Sloveniae - Mladi talenti bo pod taktirko priznanega dirigenta **Andreya Boreyka** pri nas nastopil orkester **Junge Deutsche Philharmonie**. Eno najbolj zanimivih zasedb v Nemčiji sestavljajo najboljši študentje glasbenih konservatorijev iz Nemčije, Švice in Avstrije, ki bodo pri nas nastopili v okviru turneje PIEP SHOW. Pomladno obarvan program obsega dela Igorja Stravinskega, Sergeja Prokofjeva, Clauda Debussyja in Béle Bartóka. Koncert v Ljubljani bo eden izmed osmih, ki bodo v sklopu pomladanske turneje še v Nemčiji, Švici in Avstriji, in sicer v mestih: Hamburg (Laeiszhalle), Witten (Saalbau), Frankfurt (Alte Oper), Berlin (Berliner Philharmonie), Meran (Kursaal), Bozen (Konzerthaus) in Köln (Philharmonie).

Marjan Videnšek: Post za zdravje

ŠD Sokol Bežigrad, Trg 9. maja 1, Ljubljana, vabi na kulturno-izobraževalni večer *Post za zdravje*. V društveni dvoranici pri centralnem Stadionu, vhod iz jame, bo 25. februarja ob 18.30 uri predaval Marjan Videnšek (www.zavod-preporod.si). Vsebina predavanja: ● post je naraven način pomlajevanja, ● koristni učinki postenja, ● kako se pravilno in varno postimo, ● velik pomen zdrave prehrane, ● zakaj zbolimo in kako se lahko telo samo zdravi, ● zdravje je posledica zdravega načina življenja - kakšnega?, Na voljo bo literatura o postu in prehrani. Predavanje je brezplačno.

Zbirka Zveze združenj borcev za vrednote NOB

Od 1. februarja je na sedežu Zveze na Einspielerjevi 6 v Ljubljani odprta zbirka, ki obsega gradivo na temo druge svetovne vojne

Foto: Miha Fras

Razstava ročnih del Društva paraplegikov ljubljanske pokrajine v Informacijski pisarni MOL 4. februarja.

in narodnoosvobodilnega boja, ki ga ZZB sistematično zbira ves čas svojega delovanja in verjetno predstavlja najpopolnejšo zbirko publikacij na to temo. Zbirko dopolnjuje z gradivom iz zapuščin ali z nakupom novih izdaj. Trenutno obsega 1795 enot oziroma 1277 naslovov. Zbirka je pridružena katalogu MKL in je prek informacijskega sistema COBISS dostopna javnosti. Izposoja izvaja Knjižnica Bežigrad, ki bo gradivo naročala glede na povpraševanje uporabnikov.

Festival Literature sveta – Fabula 2011

se bo kot zaključna manifestacija *Ljubljane - svetovne prestolnice knjige 2010* odvijal od 4. do 22. aprila 2011, ko bo Ljubljana naslov svetovne prestolnice knjige slovesno predala Buenos Airesu. Spet bodo v ospredju izbrana pisateljska peresa ter široko dostopni prevodi njihovih del v slovenščini. Literarne nastope gostujočih literatov: Pera Olova Enquista, Christoph Ransmayrja, Margriet de Moor, Niccolója Ammanitija in Césarja Aire, ki se jim bo pridružil tudi slovenski pisatelj akademik Drago Jančar, bodo pospremili umetniški in izobraževalni dogodki, ki vrhunsko leposlovje povezujejo s kvalitetnim, raznolikim, privlačnim in dostopnim programom, namenjenim najrazličnejšim profilom bralcev in naključnim obiskovalcem. Celoten program Fabule 2011 bo objavljen v marčni številki glasila.

Povabilo župana Zorana Jankovića na dneve odprtih vrat v Mestni hiši

Župan Zoran Janković ostaja odprt za predloge, pobude in morebitne težave ljubljancank in ljubljancanov. Tako ste vsi, ki vam ni vseeno za naše mesto, **vsak prvi torek v mesecu dobrodošli na dnevu odprtih vrat**, ko je župan na voljo med 14. in 17. uro v pritličju Mestne hiše, Mestni trg 1. Župan je dosegljiv tudi na elektronskem naslovu zoran.jankovic@ljubljana.si.

Pisma z vprašanji županu ali Mestni upravi lahko naslovite tudi na **Glasilo Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Mestni trg 1, Ljubljana in Službo za pobude in pritožbe občanov, Adamič-Lundrovo nabrežje 2, Ljubljana**.

Najem poslovnih prostorov

Mestna občina Ljubljana oddaja več poslovnih prostorov v najem. Vse informacije so objavljene na spletni strani <http://www.ljubljana.si/>, dodatne informacije so vam na voljo na tel. št. 01/306-11-37.

● **Zdravstvo in socialno varstvo: Ambulanta za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 20 10; **Socialna delavka v Ambulanti za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja:** tel.: (01) 437 91 82; **Klinični center:** tel.: 01/ 522 50 50; **TOM - telefon otrok in mladostnikov:** tel.: 080 12 34; **telefonski klic v duševni stiski** (od 19. do 7. ure): tel.: (01) 520 99 00; **telefon za starše pri Mladinskem domu Jarše** (tor. in čet. od 16. do 18. ure): tel.: (01) 543 43 23 ali e-naslov: stan skupina.hisa@guest.arnes.si; **Klepetalnica za starše pri Dijaškem domu Poljane** (pon., tor. in čet. od 14. do 15. ure): tel.: (01) 300 31 34 ali e-naslov: lidija.vranesic@guest.arnes.si; **Pravnoinformacijska pisarna Sveta za varstvo pravic najemnikov stanovanj MOL, Tavčarjeva 3** (tor. od 18. do 19,30 ure): tel.: (01) 431 23 24; **SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja:** 080 11 55 ● **SOS telefon** je namenjen ženskam in otrokom, ki so doživljali ali še vedno doživljajo nasilje v družini in drugih medosebnih odnosih ter potrebujejo pogovor. SOS telefon je namenjen tudi ženskam in njihovim otrokom, ki potrebujejo umik pred nasiljem v družini v Zatočišče za ženske in otroke – žrtve nasilja v Ljubljani. Prek SOS telefona se ženske lahko vključijo tudi v skupino za samopomoč za ženske, ki so doživljale ali še vedno doživljajo nasilje. Na SOS telefon lahko pokličete ob delavnikih od 12. do 22., ob sobotah, nedeljah in praznikih pa od 18. do 22. Telefonska številka 01 / 524 19 93 pa je telefaks, namenjen gluhim – žrtvam nasilja. ● **ROZA ALARM!** Prijavite homofobno diskriminacijo in nasilje prek spletne prijave na naslovu [www.ljudmila.org/lesbo/ alarm](http://www.ljudmila.org/lesbo/alarm). Namenjena je prijavam, obveščanju in poročanju o nasilju, zlorabah in diskriminacijah, katerih žrtve so geji, lezbijke, biseksualci in transspolne ter transseksualne osebe. Omogoča hitro in preprosto poročanje o kršitvah ter takojšen dostop do pomoči in podpore. ● **Krizni center Ženske svetovalnice** lahko pokličete 24 ur na dan na telefonski številki: 040/ 260 656 in 031/ 233 211. ● **Svetovalnica Fužine: Svetovanje in informiranje posameznikom, parom, družinam, ki so se znašli v psihosocialnih stiskah in težavah;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure. svetovalnica.fuzine@siol.net, www.csd.ljmostepolje.si ● **Program Korak: svetovanje, informiranje in pomoč uporabnikom nelegalnih drog in njihovim svojcem;** Preglov trg 15, tel.: 5206-442, vsak dan od 9. do 17. ure svetovalnica.fuzine@siol.net; www.csd.ljmostepolje.si ● **Center za psihološko svetovanje POSVET**, Mestni trg 8, 1000 Ljubljana, uradne ure: vsak delovni dan od 12. do 19. ure, tel.: 01/251 29 50, faks: 01/421 77 95, e-naslov: posvet@posvet.org in info@posvet.org, spletna stran: www.posvet.org ● **Pomoč družini na domu: Zavod za oskrbo na domu (ZOD)**, tel.: 01/ 23 96 502, **Zavod Pristan:** 01/ 54 79 579, 031/ 702 698 ● **Društvo Al-anon** za družine, v katerih je problem alkohol. Naslov: Lepi pot 6, Mirje, e-naslov: alanon@email.si; dežurni telefon: 041/ 590 789. ● **Anonimni alkoholiki** Vas zanimajo naše izkušnje? Pišite, telefonirajte, pridite! Naslov: P. p. 3512, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 433 82 25, e-naslov: aa.slo@amis.net, spletni naslov: <http://www.aa-drustvo.si> ● **Društvo socialni forum za zasvojenosti in omame**, Resljeva 11, Ljubljana: najava po tel.: 01/ 438 68 00, 01/ 438 68 05 ali na e-naslovu tomazic.katja@siol.net; odprto od ponedeljka do petka med 9. in 15. uro, v ponedeljek in četrtek tudi od 17. do 19. ure ● **Zaupni telefon Samaritanec za pogovor v stiski** – 24 ur na dan na brezplačni številki 116 123. ● **Promet: Oddelek za gospodarske javne službe in promet:** tel.: (01) 306 17 14; številka za zapuščena vozila: tel.: (01) 306 16 25; Redarstvo: tel.: (01) 306 16 32; AMZS, pomoč, vlečna služba, informacije: tel.: 19 87 ● **Služba za pobude meščanov:** tel.: (01) 306 12 82 ● **Okolje: JP Snaga, reklamacije, informacije in naročila:** tel.: (01) 477 96 40 ali (01) 477 96 67; JP Energetika, Center za pomoč uporabnikom: tel.: 080 28 82; dežurna številka Inšpektorata MU MOL, informacije o divjih odlagališčih, prevrnjenih smetnjakih in drugih dejavnih onesnaževanja okolja: tel.: (01) 306 16 04 ● **Varuh človekovih pravic**, brezplačni klic in informacije: tel.: 080 15 30 ● **Policija:** tel.: 113 ● **Center za obveščanje, gasilci, reševalna postaja:** tel.: 112 ● **Dnevni center za starejše:** Povšetova, tel.: 01/430 51 520 ● **Zavetišče za živali Gmajnice 30**, tel.: 01/256 02 79. Uradne ure za obiskovalce - delavniki: od 11. do 12. ure in od 14. do 17. ure, sobote, nedelje in prazniki - od 12. do 15. ure. Za oddajo najdenih živali lahko pokličete kadarkoli 24 ur na dan in najdenčka oddaste.

Kakovost vode in zraka v Ljubljani

Rezultati notranjega nadzora pitne vode novembra in decembra 2010

PARAMETER	OSKRBOVALNO OBMOČJE			
	enota	mejna vrednost	KLEČE	BREST
			11.11.2010	7.12.2010
pH		6,5 -9,5	7,6	7,6
Elektroprevodnost (pri 20°C)	µS/cm	2500	433	478
Nitrat	mg/l NO ₃	50	14	16
Nitrit	mg/l NO ₂	0,5	<0,003	<0,003
Sulfat	mg/l SO ₄	250	11	14
Klorid	mg/l Cl	250	9,5	13
Fluorid	mg/l F	1,5	<0,10	<0,10
Bor	mg/l B	1	0,018	0,016
Krom	µg/l Cr	50	0,71	1,6
Svinec	µg/l Pb	25	<0,2	0,27
Atrazin	µg/l	0,1	<0,03	<0,03
Desetilatrazin	µg/l	0,1	0,04	0,03
2,6-diklorobenzamid	µg/l	0,1	<0,03	<0,03
Pesticidi - vsota	µg/l	0,5	<0,05	<0,05
Trihaloeten in tetrahloroeten - vsota	µg/l	10	<0,5	<0,5
Trihalometani - vsota	µg/l	100	<0,1	<0,1
<i>Escherichia coli</i>	v 100 ml	0	0	0
Koliformne bakterije	v 100 ml	0	0	0
OCENA			SKLADEN	SKLADEN

Vir: JP Vodovod-Kanalizacija d.o.o., februar 2011

Centralni vodovodni sistem mesta Ljubljane in okolice se oskrbuje iz dveh vodnih virov, Ljubljanskega polja in Ljubljanskega barja, kjer se podzemna voda izkorišča v petih vodarnah: Kleče, Hrastje, Jarški prod, Šentvid in Brest.

Notranji nadzor nad skladnostjo pitne vode JP Vodovod-Kanalizacija izvaja na vseh oskrbovalnih območjih, skladno z določili Pravilnika o pitni vodi (Ur. l. RS 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09) v okviru mikrobioloških in fizikalno-kemijskih preiskav, katerih obseg je odvisen od ocene tveganja za določeno vzorčno mesto oz. nadzorno točko sistema. Notranji nadzor izvajajo akreditirani laboratoriji. Druge javno dostopne informacije uporabniki prejmejo:

- po elektronski pošti na naslovu voka@vo-ka.si,
- na spletni strani JP Vodovod-Kanalizacija www.vo-ka.si.

Dodatne informacije o rezultatih notranjega nadzora pitne vode so na voljo v podmenijih na spletni strani www.jh-lj.si/vo-ka

Zrak v Ljubljani decembra 2010

DECEMBER

Merilno mesto Križišče Vošnjakove ul. in Tivolske c.	SO ₂	NO ₂	PM ₁₀ [*]	Benzen
Povprečna mesečna vrednost	4 µg/m ³	78 µg/m ³	59 µg/m ³	6 µg/m ³
Maksimalna urna vrednost	15 µg/m ³	184 µg/m ³	174 µg/m ³	12 µg/m ³
Maksimalna dnevna koncentracija	12 µg/m ³	121 µg/m ³	130 µg/m ³ **	10 µg/m ³
Število preseganj dovoljenih vrednosti	0	0	17	0

* Po vključitvi sistema FDMS dne 26. 3. 2010 so podatki o delcih korigirani s korekcijskim faktorjem 1.

** Najvišja dnevna koncentracija je bila izmerjena 31. 12. 2010.

V tabeli so predstavljeni podatki meritev onesnaženosti zraka na merilnem mestu ob križišču Tivolske ceste in Vošnjakove ulice. Na tem merilnem mestu smo a decembru 2010 zabeležili 17 dni s preseženo vrednostjo delcev PM₁₀. Mejna 24-urna vrednost delcev PM₁₀, ki znaša 50 µg/m³, je bila od začetka januarja do konca decembra 2010 presežena 82-krat. Druge izmerjene vrednosti se gibljejo v okviru dovoljenih meja.

V skladu z Uredbo o ukrepih za ohranjanje in izboljšanje kakovosti zunanega zraka (Ur. l. RS, št. 52/02) in Uredbo o ozonu v zunanjem zraku (Ur. l. RS, št. 8/03) veljajo naslednji normativi:

SO₂: Mejna letna koncentracija SO₂ znaša 20 µg/m³, urna mejna koncentracija znaša 350 µg/m³ in je lahko presežena največ 24-krat v koledarskem letu. Dnevna mejna koncentracija SO₂ znaša 125 µg/m³ in je lahko presežena največ 3-krat v koledarskem letu.

NO₂: Mejna letna koncentracija NO₂ v letu 2010 znaša 40 µg/m³. Urna mejna koncentracija znaša 200 µg/m³ in je lahko presežena največ 18-krat v koledarskem letu.

Benzen: Mejna letna koncentracija benzena s sprejemljivim preseganjem za leto 2010 znaša 5 µg/m³.

PM₁₀: Mejna letna vrednost v koledarskem letu znaša 40 µg/m³, mejna 24-urna vrednost delcev PM₁₀ znaša 50 µg/m³ in je lahko presežena 35-krat v koledarskem letu.

Energetski kotiček

Mag. Miha Praznik,
vodja ENSVET

Energetska prenova obstoječih stanovanjskih stavb ter zasnova novogradenj so od začetka letošnjega leta v znamenju bolj zaostrenih pogojev, kot jih narekuje novi Pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah (PURES2).

Skladno z novim predpisom so največje dopustne toplotne izgube stavbnega ovoja ter raba energije za ogrevanje stavbe odvisne od: oblikovanja stavbe, t. j. njene kompaktnosti, od zahtevnosti mikroklima na lokaciji objekta in npr. tudi od deleža steklenih površin. Dopustni pogoji se torej izračunajo za vsak objekt posebej, vendar pa lahko v grobem ocenimo, naj novogradnje ali prenovljene stavbe za ogrevanje ne bi potrebovale več kot 50 kWh/m²a toplote, kar pomeni približno 5 litrov kurilnega olja ali 5 m³ zemeljskega plina na vsak kvadratni meter ogrevane površine. Omejena je tudi računaska raba energije za hlajenje stanovanjskih stavb, ki pa naj ne bi presegala vrednosti 50 kWh/m²a, ne glede na značilne parametre stavbe.

Pri zasnovi ali prenovi stavb je potrebno upoštevati tudi obvezno uporabo obnovljivih virov energije, saj naj bi bilo najmanj 25 % celotne končne energije za delovanje sistemov v stavbi zagotovljeno z uporabo obnovljivih virov energije, v kar se upošteva npr. uporaba termičnih solarnih sistemov, lesne biomase, toplotnih črpalk. Tega pogoja pa ni potrebno izpolniti za stavbe, ki so oskrbovane iz daljinskega sistema ogrevanja oziroma hlajenja ali pa so za vsaj 30 % bolj učinkovite, kot to narekujejo mejne vrednosti Pravilnika.

Novo zahteve veljajo enako za novogradnje kot tudi za npr. obsežnejše prenove obstoječih stavb, kolikor je to tehnično izvedljivo. V primeru manj obsežnih prenov pa je potrebno slediti zgolj osnovnim zahtevam, ki se nanašajo na toplotno zaščito stavbnega ovoja. Tako moramo pri investicijskih ali drugih vzdrževalnih delih zagotoviti ustrezne sisteme toplotne zaščite, npr. na fasadi, kjer je predpisana največja dopustna toplotna prehodnost 0,28 W/m²K, pri strehah je vrednost postavljena na 0,20 W/m²K, za lesena ali PVC okna pa znaša 1,30 W/m²K. Sklenemo lahko, da prenove starejših neučinkovitih stavb brez občutnega sočasnega izboljševanja toplotne zaščite ne bi smeli več srečevati.

Novo zahteve narekujejo bolj celovite pristope pri zagotavljanju vsaj minimalno učinkovite novogradnje ter prenove. Ponudba tehnologij za doseganje večje učinkovitosti stavbnega ovoja ter instalacij v stavbah se iz sezone v sezono močno povečuje. Kakovost izvedenih projektov se povečuje, cene so konkurenčne. Država spodbuja učinkovito prenovo in novogradnjo v široko zastavljenih programih, z nepovratnimi finančnimi sredstvi in krediti Ekosklada (www.ekosklad.si). V medijih srečujemo predstavitve dobrih primerov gradbene prenove ali energijsko zelo učinkovitih novogradenj. Pasivna in plus energijska hiša v našem prostoru nista stvar prihodnosti, saj sta dnevna gradbena praksa. Sledimo torej razmeram ter gradimo in prenavljamo učinkovito.

Številne strokovne dileme in vprašanja vam lahko pomagamo rešiti v Energetsko svetovalni pisarni v Ljubljani (naročanje na MOL, telefon 01/306 11 44). Meščane pa vabimo v začetku meseca marca tudi na sejem DOM, kjer bodo energetski svetovalci (www.ensvet.si) ter strokovnjaki Gradbenega inštituta iz Ljubljane na tematskih predavanjih predstavili različne aktualne teme, nudili pa vam bodo tudi brezplačna energetska in gradbena svetovanja.

ANTIČNI GRKI NA HRVAŠKEM V MESTNEM MUZEJU

MESTNI MUZEJ LJUBLJANA BO MED 3. MARCHEM IN 30. MAJEM 2011 GOSTIL RAZSTAVO *ANTIČNI GRKI NA HRVAŠKEM*. RAZSTAVA JE NASTALA V OKVIRU MEDNARODNEGA SODELOVANJA MED ZAGREBSKO GALERIJO KLOVIČEVI DVORI, HRVAŠKIM RESTAVRATORSKIM ZAVODOM, ZAVODOM ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE SLOVENIJE – RESTAVRATORSKIM CENTROM TER MUZEJEM IN GALERIJAMI MESTA LJUBLJANE POD POKROVITELJSTVOM SLOVENSKEGA IN HRVAŠKEGA MINISTRSTVA ZA KULTURO TER MESTNE OBČINE LJUBLJANA.

RAZSTAVA *ANTIČNI GRKI NA HRVAŠKEM* PREDSTAVLJA PRVE GRŠKE STIKE IN KOLONIZACIJO VZHODNE JADRANSKE OBALE TER IZJEMNO NAJDBO – BRONASTI KIP ATLETA, KI SI PO VADBI S STRGALOM ČISTI PLAST OLJA, PESKA IN POTU S TELESA, T. I. HRVAŠKI APOKSIOMEN. STRGANJE TELESA PO VADBI, S KATERIM JE ATLET ODSTRANIL PLAST OLJA, PESKA IN POTU (GR. *APOXYESIS*), JE BIL V ANTIČNI UMETNOSTI PRILJUBLJEN MOTIV, ODTOD TUDI IME APOXYOMENOS, APOKSIOMEN.

HRVAŠKI APOKSIOMEN JE ENA OD OSMIH DOSLEJ ODKRITIH KOPIJ ORIGINALNEGA KIPA, KI JE PO MNENJU STROKOVNJAKOV NASTAL MED LETOMA 360 IN 280 PR. N. Š. NEKAKO OD 2. STOLETJA NAPREJ SO GRŠKI KIP POSTAJALI V RIMU VEDNO BOLJ MODERNI IN ZAŽELENI IN TUDI ORIGINALNEGA APOKSIOMENA SO, KOT DRUGE KIPE, KOPIRALI, SAJ JE BILO ORIGINALOV PREMALO, DA BI LAHKO USTREGLI POVPRŠEVANJU RIMSKIH LJUBITELJEV. KOPIJE APOKSIOMENA NAJ BI PO MNENJU STROKOVNJAKOV IZDELOVALI OD 2. STOLETJA PR. N. Š. DO 2. STOL. NAŠEGA ŠTETJA. ŠTEVILČNOST KOPIJ IN NJIHOVA IZDELAVA V RAZLIČNIH MATERIALIH (MARMOR, BAZALT, BRON) DOKAZUJE, DA JE BIL IZVIRNIK DRAGOCENO IN ZNAMENITO DELO.

KO JE KIPAR IZDELOVAL KIP, KATEREGA KOPIJA JE BILA ODKRITA NA MORSKEM DNU V BLIŽINI LOŠINJA LETA 1998, SO NA VZHODNOJADRANSKI OBALE ŽE STALA PRVA GRŠKA MESTA: EPIDAMEN (DRAČ V DANAŠNJI ALBANIJ), APOLONIJA (BLIZU VASI POJANI, ALBANIJA), PHAROS NA OTOKU HVARU, ISA NA OTOKU VISU, KMALU ZATEM SO USTANOVILI KOLONIJE TUDI NA KORČULI, V TROGIRU IN STOBREČU. RAZSTAVA *ANTIČNI GRKI NA HRVAŠKEM* POLEG KIPA APOKSIOMENA PONUJA VPOGLED V GRŠKO KOLONIZACIJO VZHODNOJADRANSKE OBALE TAKO KRONOLOŠKO (ARHAJSKA DOBA, PRVI STIKI GRKOV IN ILIROV, KLASIČNA DOBA, HELENIZEM) KOT TEMATSKO (UMETNOST, MITI IN RELIGIJA, NEKROPOLE).

ANTIČNI BRONASTI KIP VEČJIH DIMENZIJ SO LE REDKO NAJDENI NA KOPNEM. NAJDIŠČA SKORAJ VSEH VELIKIH BRONASTIH KIPOV IZ ČASA ANTIKE SO NA DNU SREDOZEMSKEGA MORJA. HRVAŠKI APOKSIOMEN NAJ BI V MORJE PRIŠEL Z LADJE, KI GA JE PEJALA V NEKO MESTO ALI BOGATO VILO OB SEVERNEM JADRANU: MORDA V AKVILEJO (OGLEJ), POLO (PULO) ALI V VILO BOGATEGA RIMSKEGA PATRICIJA NA BRIONIH. PRI OTOČKU VELE ORJULE PRI LOŠINJU JE LADJO DOMNEVNO ZAJEL VIHAR. NA NAJDIŠČU KIPA POTAPLJAČI OSTANKOV LADJE NISO NAŠLI, ZATO DOMNEVAJO, DA NI ŠLO ZA BRODOLOM, PAČ PA DA JE KIP MED VIHARJEM BODISI PADEL Z LADJE ALI PA JE BIL V MORJE VRŽEN, DA BI ZMANJŠALI LADIJSKI TOVOR.

PO SKORAJ 18 STOLETJIH V MORJU JE BIL KIP OB ODKRITJU OHRANJEN V CELOTI, RAZEN MANJKAJOČEGA MEZINCA NA LEVI ROKI. IMEL JE NEKAJ VEČJIH POŠKODB, RAZPOK IN KOROZIJ TER DEBEL SLOJ APNENČASTIH OBLOG. POLEG TEGA JE BIL SKORAJ DO POLOVICE ZAPOLNJEN S PESKOM IN MORSKIMI SEDIMENTI. POSTOPKI DVIGOVANJA KIPA IZ MORJA IN RESTAVRIRANJA SO NA RAZSTAVI ZELO PODROBNO PRIKAZANI. PO VEČLETNEM TRUDU ŠTEVILNIH STROKOVNJAKOV JE KIP DO KONCA MAJA NA OGLED V LJUBLJANI, VERJETNO ZADNJIČ ZUNAJ HRVAŠKE, SAJ JE HRVAŠKO MINISTRSTVO ZA KULTURO ŽE DOLOČILO, DA BO HRVAŠKI APOKSIOMEN V PRIHODNJE DEL STALNE RAZSTAVE MUZEJA NA LOŠINJU.

MAG. BERNARDA ŽUPANEK